

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oikeudenkäymiskaaren säännöksiä tuomioistuimen toimivallasta käsitellä summaarisia riita-asioita. Ehdotuksen mukaan näiden riita-asioiden käsittely keskitettäisiin rajoitettuun määrään kärjäoikeuksia. Summaarisia riita-asioita käsitelisivät Ahvenanmaan, Helsingin, Itä-Uudenmaan, Kymenlaakson, Lapin, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen kärjäoikeudet. Kärjäoikeuksien tuomiopiirit määräytyisivät Helsingin kaupunkia ja Pyhtään kuntaa lukuun ottamatta maakuntajaon pohjalta ja tuomiopiireistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Oikeushenkilön, elinkeinonharjoittajan, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan luonnollisen henkilön sekä oikeudenkäyntiasiamiehen ja –avustajan olisi toimitettava summaaristen riita-asioiden haastehakemukset kärjäoikeuden tietojärjestelmään käyttäen oikeushallinnon tietojärjestelmäyhteyttä tai verkkopohjaista asiointiliittymää. Muulla tavalla toimitetut haastehakemukset jätettäisiin heti tutkimatta.

Esityksessä ehdotetaan vähäisiä täsmennyksiä oikeudenkäymiskaaren säännöksiin asiakirjan todisteellisesta sähköisestä tiedoksiannosta. Esityksessä ehdotetaan myös haasteen puhelintiedoksiannon mahdollistamista kaikissa summaarisissa riita-asioissa. Tämä tarkoittaisi, että tietyn määräistä saamista koskevassa asiassa annetun haasteen lisäksi myös hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häätöä koskeva haaste voitaisiin antaa tiedoksi puhelimitse.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2019 alusta samaan aikaan kuin kärjäoikeusverkoston uudistamista koskeva lainsäädäntö tai mahdollisimman pian sanotun lainsäädännön voimaantulon jälkeen.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
2.1.1 Summaariset riita-asiat.....	4
2.1.2 Tuomioistuimen toimivallan määräytyminen.....	5
2.1.3 Summaaristen riita-asioiden käsittely.....	5
2.1.4 Summaaristen riita-asioiden määrä ja käsittelyn kesto.....	7
2.1.5 Käsittelyn tuloksellisuus.....	8
2.1.6 Haastehakemuksen tiedoksiannosta.....	8
2.1.7 Tuomioistuinmaksut.....	10
2.2 Kansainvälinen vertailu.....	10
2.2.1 Yleistä.....	10
2.2.2 Saksa.....	11
2.2.3 Ranska.....	12
2.2.4 Euroopan unioni.....	13
2.3 Nykytilan arviointi.....	13
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	16
3.1 Tavoitteet.....	16
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	16
3.2.1 Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen.....	16
3.2.2 Summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen.....	17
3.2.3 Toimivallan määräytyminen.....	18
3.2.4 Sähköisen asioinnin lisääminen.....	20
3.2.5 Todisteellisen tiedoksiannon kehittäminen.....	21
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	24
3.3.1 Keskittäminen.....	24
3.3.2 Sähköinen asiointi.....	27
3.3.3 Todisteellinen tiedoksianto.....	29
3.3.4 Muut ehdotukset.....	30
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	31
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	31
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	34
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	35
4.4 Muut vaikutukset.....	36
5 ASIAN VALMISTELU.....	36
5.1 Valmisteluvaiheet ja –aineisto.....	36
5.1.1 Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013—2025.....	36
5.1.2 Selvitys summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittämisestä.....	37
5.1.3 Summaaristen riita-asioiden keskittämistyöryhmä.....	37
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	38
5.2.1 Lausuntopalaute.....	38
5.2.2 Lausuntojen huomioon ottaminen.....	39

HE 190/2017 vp

6	RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	40
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	41
1	LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	41
	5 luku Riita-asian vireillepano ja valmistelu	41
	10 luku Oikeuspaikasta riita-asiassa	44
	11 luku Tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä	46
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET	47
3	VOIMAANTULO	48
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	48
4.1	Yhdenvertaisuus	48
4.2	Kielelliset oikeudet	49
4.3	Oikeusturva	50
4.4	Säätämisyjärjestys	51
	LAKIEHDOTUS	52
	oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta	52
	LIITTEET	55
	RINNAKKAISTEKSTI	55
	oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta	55
	ASETUSLUONNOS	59
	käräjäoikeuksien tuomiopiireistä summaarisissa riita-asioissa	59

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Oikeusministeriö asetti 1 päivänä kesäkuuta 2012 pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan perustuen neuvottelukunnan valmistelemaan oikeusturvaohjelmaan oikeudenkäyntien kokonaiskeston lyhentämiseksi ja oikeusturvan laadun parantamiseksi sekä valtioneuvoston vuosien 2013—2016 kehyspäättökseen edellyttämäksi sopeuttamisohjelmaksi. Neuvottelukunta luovutti 27 päivänä helmikuuta 2013 mietintönsä oikeusministeriölle. Mietintö sisältää ehdotuksen oikeudenhoidon uudistamisohjelmaksi säästötavoitteineen vuosille 2013—2025 (OMML 16/2013). Oikeudenhoidon uudistamisohjelman toimeenpano on sittemmin sisällytetty pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemisesta tehtyyn toimintasuunnitelmaan (Hallituksen julkaisusarja 13/2015) keskeisenä kivijalkahankkeena. Oikeudenhoidon uudistamisohjelmalla on myös liittymäkohtia hallituksen digitalisaatiostrategiaan.

Keskipitkän aikavälin toimenpiteenä oikeudenhoidon uudistamisohjelman 14 kohdassa edellytetään, että summaariset riita-asiat joko siirretään käräjäoikeuksista ulosottoviranomaisten käsiteltäviksi tai keskitetään enintään kolmelle käräjäoikeudelle. Toimenpiteen sisältö on sittemmin jäljempänä jaksossa 5.1.1 selostetulla tavalla täsmentynyt. Tämä esitys sisältää lainsäädäntöehdotukset edellä mainitun ohjelmakohdan toimeenpanemiseksi. Esitys sisältää lisäksi ehdotuksia lainsäädännön muuttamiseksi siten, että velkojat nykyistä tehokkaammin ohjataan käyttämään oikeushallinnon sähköisiä järjestelmiä.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Summaariset riita-asiat

Summaarisilla riita-asioilla tarkoitetaan sellaisia tuomioistuimessa esitettäviä vaatimuksia, jotka voidaan panna vireille tavanomaista riita-asian haastehakemusta suppeammalla haastehakemuksella. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisesti suppeaa haastehakemusta voidaan käyttää tilanteissa, joissa asia koskee tietyn määräistä saamista, hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häätöä, ja asia kantajan mukaan on riidaton. Haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Todisteita ei tarvitse ilmoittaa, mutta haastehakemuksessa on kuitenkin täsmällisesti yksilöitävä se sopimus, sitoumus tai muu kirjallinen todiste, johon kantaja vetoaa.

Kirjallinen haastehakemus voidaan tuoda käräjäoikeuden kansliaan taikka toimittaa se kansliaan konekielisenä, postitse, telekopiona tai sähköpostina. Jos haastehakemus täyttää sille säädetty edellytykset, käräjäoikeus antaa haasteen, jossa vastaajaa kehoitetaan vastaamaan kanteeseen kirjallisesti määräajassa haasteen tiedoksiannosta. Haaste annetaan tiedoksi vastaajalle todisteellisesti siten kuin tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä säädetään oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa. Todisteellisiä tiedoksiantotapoja ovat todisteellinen postitiedoksianto, puhelintiedoksianto ja haastemiestiedoksianto.

Haasteessa vastaajalle ilmoitetaan, että kanne hyväksytään yksipuolisella tuomiolla, jos vastaaja ei vastaa haasteeseen tai esitä perustetta kiistämislleen taikka jos hän kiistämisensä tuoksi vetoaa sellaiseen perusteeseen, jolla ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen. Jos vastaaja kiistää kanteen vedoten perusteeseen, jolla voisi olla vaikutusta asian ratkaisemiseen, asian käsittely siirtyy tavanomaiseen riita-asian oikeudenkäyntimenettelyyn.

Yksipuolinen tuomio voidaan heti sen antamisen jälkeen panna täytäntöön lainvoimaisen tuomion tavoin. Summaarisessa velkomusasiassa annettu yksipuolinen tuomio siirretään tuomiorekisteriin. Luottotietoyhtiöt saavat tuomiorekisteristä tiedot annetuista yksipuolisista tuomioista, minkä vuoksi yksipuolinen tuomio johtaa maksuhäiriömerkintään.

Vastaaja ei voi hakea muutosta yksipuoliseen tuomioon. Vastaaja voi kuitenkin hakea takaisinsaantia 30 päivän kuluessa siitä lukien, kun hän on saanut todisteellisesti tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Velallinen saa usein tiedon yksipuolisesta tuomiosta vasta ulosottoviranomaiselta asian edetessä perintään. Takaisinsaantiaika alkaa kuitenkin kulua vasta todisteellisesta tiedoksiannosta tai vaihtoehtoisesti siitä ajankohdasta, jolloin takaisinsaantihakemukseen oikeutettu velallinen on hänen läsnäollessaan toimitetussa ulosmittauksessa saanut tiedon tuomiosta. Ottaen huomioon, ettei ulosmittauksia juuri tehdä velallisen läsnä ollessa, yksipuoliset tuomiot eivät yleensä tule milloinkaan lainvoimaisiksi. Sanotulla seikalla ei kuitenkaan ole käytännössä merkitystä, koska yksipuolinen tuomio pannaan ulosottokaaren (705/2007) 2 luvun 9 §:n mukaan täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio.

2.1.2 Tuomioistuimen toimivallan määräytyminen

Käräjäoikeuksien toimivallan määräytymisessä summaariset riita-asiat eivät poikkea muista riita-asioista. Käräjäoikeuksien toimivallasta riita-asioissa säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 1 §:n mukaan luonnollista henkilöä vastaan esitetty vaatimus tutkitaan lähtökohtaisesti siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä hänellä on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Oikeushenkilön yleisestä oikeuspaikasta säädetään saman luvun 2 §:ssä.

Jos vaatimus on esitetty sellaisessa käräjäoikeudessa, joka ei oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaan ole toimivaltainen asiaa käsittelemään, ja vastaaja ei anna häneltä pyydettyä vastausta, käräjäoikeuden on sanotun luvun 21 §:n mukaan omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta tai siirrettävä se 22 §:ssä säädetyllä tavalla toimivaltaiseen käräjäoikeuteen.

2.1.3 Summaaristen riita-asioiden käsittely

Haastehakemus voidaan lähettää konekielisenä käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään (Tuomas) käyttäen sähköistä tiedonsiirtoyhteyttä (Santra). Sanottua tiedonsiirtoyhteyttä käytävät kuitenkin vain suurimmat velkojat eli käytännössä perintätoimistot ja suurimmat kaupungit. Tämä johtuu siitä, että konekielisten haastehakemusten toimittaminen Santran kautta edellyttää tekniset vaatimukset täyttävän ohjelman rakentamista velkojan omaan tietojärjestelmään, mikä tuo velkojalle kustannuksia.

Yksityishenkilöiden ja pienempien perintätoimistojen käytettäväksi on vuonna 2011 perustettu internetin kautta toimiva sähköinen asiointiliittymä. Asiointiliittymän kautta velkoja voi toimittaa haastehakemuksensa käräjäoikeuden käsiteltäväksi, seurata haastehakemuksensa käsit-

telyä käräjäoikeudessa, hakea ratkaisunsa palvelun kautta ja siirtää sen lopulta ulosottoon. Konekielisen tiedonsiirtoyhteyden ja sähköisen asiointiliittymän käyttöön on kannustettu asettamalla näiden asioiden käsittelymaksu alhaisemmaksi kuin paperisena tai liitetiedostona vireille tulleiden asioiden.

Valtaosa käräjäoikeuksiin saapuvista haastehakemuksista on ammattimaisissa perintätoimistoissa laadittuja. Myös asianajo- ja lakiasiaintoimistot laativat jonkin verran summaarisia haastehakemuksia. Noin 75 % summaarisista haastehakemuksista tehdään edellä mainittujen sähköisten järjestelmien kautta konekielisenä tai asiointiliittymän välityksellä suoraan käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään.

Vaikka suurin osa summaaristen riita-asioiden haastehakemuksista tehdään sähköisenä, toimitetaan edelleen noin 25 % summaarisista haastehakemuksista paperisena tai sähköpostin liitetiedostona. Näistä haastehakemuksista suuri osa on ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan yrityksen tai henkilön tekemiä. Lisäksi enemmistö ammattimaista huoneenvuokraustoimintaa harjoittavista yrityksistä toimittaa riidattomia vuokrasaataviaan koskevat summaariset haastehakemukset käräjäoikeuteen kirje- tai sähköpostina. Vuoden 2016 tietojen mukaan yli 90 % manuaalisesti kirjattavista haastehakemuksista (S-asiat) oli juridisten hakijoiden tekemiä.

Jos haastehakemus on tehty konekielisenä tai asiointiliittymän kautta, asian tietojen erillinen kirjaaminen käräjäoikeudessa ei ole tarpeen. Paperisena tai tiedostona toimitetut summaariset haastehakemukset on erikseen kirjattava käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään ja tämä kirjaaminen vie arviolta kolme kertaa enemmän työaikaa kuin sellaisen haastehakemuksen kirjaaminen, joka on lähetetty konekielisenä tai asiointiliittymän välityksellä suoraan asianhallintajärjestelmään.

Sähköisten järjestelmien kehittäminen on mahdollistanut sen, että ulosottoa haettaessa hakemukseen ei enää tarvitse liittää ulosottoperusteen muodostavaa ratkaisua. Ulosottihakemus voidaan tehdä sähköisesti siten, että tuomiossa olevat tiedot siirtyvät tuomiorekisteristä automaattisesti ulosottihakemukseen ja ulosottohakemuksesta suoraan ulosoton tietojärjestelmään tätä varten rakennetun ulosoton asiointiliittymän kautta. Jos haastehakemus on tehty asiointiliittymän kautta ja tuomio haetaan sähköisenä, tulee asiointipalveluun tuomion kohdalle linkki, jota kautta tuomio voidaan siirtää ulosottoon. Myös häätötuomioita voidaan tällä tavalla hakea täytäntöönpantaviksi.

Myös ulosoton puolella on käytössä konekielinen tiedonsiirtoyhteys, jota käyttävät ulosottohakemuksen tekemiseen suuret velkojat (tietojärjestelmähakijat). Järjestelmä on Santran tapaan suljettu, ja siihen liittyminen edellyttää lupaa ja ohjelmistoinvestointeja. Tietojärjestelmähakija hakee ulosottoa sähköisellä viestillä, joka toimitetaan teknisen käyttöyhteyden avulla ulosoton valtakunnalliseen tietojärjestelmään.

Konekieliseen ja asiointiliittymän kautta tehtyyn ulosottohakemukseen on erikseen kirjattava vain sellaiset täytäntöönpanossa tarvittavat tiedot, joita tuomiossa ei ole. Esimerkki tällaisesta tiedosta on pankkitili, jolle perityt varat tilitetään tai ilmoitus siitä, että hakija haluaa tyytyä ulosottokaaren 3 luvun 105 §:ssä tarkoitettuun suppeaan ulosottoon. Sähköisiä ulosottohakemuksia ei erikseen kirjata ulosoton tietojärjestelmään, vaan ne kirjautuvat vireille tulleiksi automaattisesti.

Haastehakemusten käsittely käräjäoikeuksissa on pitkälle automatisoitua. Käräjäoikeudessa riidattomat velkomusasiat ratkaistaan kirjallisessa valmistelussa pääosin kansliahenkilökunnan toimesta. Tuomarit ja käräjänotaarit käsittelevät kuitenkin riitaisiksi osoittautuneet summaari-

set velkomusasiat ja sellaiset riidattomat velkomusasiat, joissa vastaajan antaman vastauksen merkitys tulee arvioitavaksi. Lainkäyttöhenkilöstön ratkaistavaksi siirtyvät myös sellaiset haastehakemukset, jossa kärjäoikeuden on viran puolesta arvioitava vaatimuksen lainmukaisuus. Kärjäoikeuden on esimerkiksi viran puolesta varmistettava, ettei 2 000 euron määrän alittavan kuluttajaluottosopimuksen todellinen vuosikorko ylitä korkolain (633/1982) 12 §:ssä tarkoitettua viitekorkoa lisättyä 50 prosenttiyksiköllä.

Korkein oikeus on ennakkoratkaisussaan KKO 2015:60 käsitellyt tuomioistuimen velvollisuutta viran puolesta selvittää määrältään 2 000 euroa ylittävän kuluttajaluottosopimuksen korkoa koskevan sopimusehdon kohtuuttomuutta ja, jos sopimusehto on kohtuuton, vakioehdon selkeyttä ja ymmärrettävyyttä. Korkein oikeus katsoi, että jos korkoa koskeva vakiosopimusehto voidaan katsoa kuluttajan kannalta kohtuuttomaksi, tuomioistuimen on viran puolesta selvitettävä, onko vakioehto ollut siten selkeästi ja ymmärrettävästi laadittu, että se täyttää kuluttajasopimuksen kohtuuttomista sopimusehdoista annetun direktiivin 93/13/ETY sopimusehdoille asettamat vaatimukset. Kun kysymyksessä olevassa tapauksessa ehto ei ollut täyttänyt sille asetettuja vaatimuksia, ehtoon perustuva vaatimus oli viran puolesta hylättävä selvästi perusteettomana.

Suuri osa tuomioistuimissa riidattomina käsiteltävistä velkomusasioista koskee pienlainaa ja pienlainaan liittyviä erinäisiä korko- ja kuluvaatimuksia. Nämä sopimukset tehdään vakiosopimusehdoin. Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisusta voidaan katsoa seuranneen aiempaa laajempi velvollisuus viran puolesta tarkistaa korkovaatimuksen kohtuullisuus pienlainaa koskevassa velkomusasiassa. Jos vaatimusta voidaan pitää kohtuuttomana, tuomioistuimen tulee arvioida onko sopimusehto, johon vaatimus perustuu, siten selkeästi ja ymmärrettävästi laadittu, ettei se ole edellä mainitun direktiivin vastainen. Lainkäyttötyön lisääntyessä käsittelyn automaatiotaso laskee.

2.1.4 Summaaristen riita-asioiden määrä ja käsittelyn kesto

Vuonna 2016 kärjäoikeuksiin saapui 343 949 summaarisen riita-asian haastehakemusta ja asioita ratkaistiin 345 708 kappaletta. Vastaavat luvut vuonna 2015 olivat 349 154 kappaletta ja asioita ratkaistiin 345 712 kappaletta. Haastehakemusten määrä on siten vuonna 2016 laskenut noin 5 000:lla edeltävään vuoteen verrattuna. Ratkaistujen asioiden määrä on sen sijaan pysynyt ennallaan. Summaaristen riita-asioiden määrä eri kärjäoikeuksissa vaihtelee. Eniten summaarisia riita-asioita on Helsingin kärjäoikeudessa. Vuonna 2016 ratkaistiin Helsingin kärjäoikeudessa 50 904 summaarista riita-asiaa, Pirkanmaan kärjäoikeudessa 31 420 ja Vantaan kärjäoikeudessa 16 963 summaarista riita-asiaa. Etelä-Karjalan ja Pohjois-Karjalan kärjäoikeuksissa ratkaistiin vastaavasti 6 153 ja 8 844 summaarista asiaa.

Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kesto vaihtelee merkittävästi kärjäoikeuksien välillä. Summaarisen riita-asian keskimääräinen käsittelyaika vuonna 2016 oli 2,8 kuukautta. Useassa kärjäoikeudessa keskimääräinen käsittelyaika alitti kaksi kuukautta. Esimerkiksi Kainuun kärjäoikeudessa keskimääräinen käsittelyaika oli 1,3 kuukautta, Päijät-Hämeen kärjäoikeudessa 1,9 kuukautta ja Pirkanmaan kärjäoikeudessa 1,8 kuukautta. Vantaan kärjäoikeudessa keskimääräinen kesto oli taas 2,7 kuukautta ja Pohjois-Karjalan kärjäoikeudessa 2 kuukautta. Kahdessa kärjäoikeudessa, Etelä-Karjalan ja Helsingin kärjäoikeuksissa, summaarisen riita-asian käsittely kesti kuitenkin yleistä keskiarvoa pidempään. Helsingin kärjäoikeudessa keskimääräinen käsittelyaika oli vuonna 2016 4,7 kuukautta ja Etelä-Karjalan kärjäoikeudessa 6,7 kuukautta. Helsingin kärjäoikeudessa summaaristen riita-asioiden keskimääräinen käsittelyaika on vuoden 2017 ensimmäisellä puoliskolla laskenut 3,9 kuukauteen.

2.1.5 Käsittelyn tuloksellisuus

Summaarisia asioita käsittelevän henkilöstön tuottavuus vaihtelee kärjäoikeuksittain. Kuten edellä on todettu, summaarisia riita-asioita käsittelee pääasiassa kansliahenkilökunta. Toiminnallista tuloksellisuutta voidaan siksi ainakin suuntaa antavasti arvioida suhteuttamalla kansliahenkilökunnan henkilötyövuosien määrä määrään ratkaistuja summaarisia riita-asioita. Näin tehtäessä ilmenee, että tehokkuus summaaristen riita-asioden käsittelyssä heijastaa käsittelyn kestossa havaittuja eroavaisuuksia. Vuonna 2016 ratkaistiin esimerkiksi Helsingin kärjäoikeudessa 289 summaarista riita-asiaa kansliahenkilötyövuotta kohden. Etelä-Karjalan kärjäoikeudessa ratkaistiin 225 summaarista riita-asiaa kansliahenkilökunnan henkilötyövuotta kohden. Pirkanmaan kärjäoikeudessa luku oli 408 summaarista riita-asiaa ja Vantaan kärjäoikeudessa 427.

2.1.6 Haastehakemuksen tiedoksiannosta

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n mukaan tiedoksiannot toimitetaan ensisijaisesti lähettämällä asiakirja asianosaiselle postitse saantitodistusta vastaan (saantitodistustiedoksianto). Tiedoksianto voidaan myös toimittaa kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa vastaanottotodistuksen (vastaanottotodistustiedoksianto), tai vaihtoehtoisesti sähköisenä viestinä, edellyttäen että vastaanottaja siihen suostuu ja on ilmoittanut tavan, jolla viesti tulee lähettää (sähköinen vastaanottotodistustiedoksianto). Saman luvun 3 b §:n mukaan tuomioistuimien voi toimittaa tiedoksiannon myös siten, että tiedoksi annettavan asiakirjan sisältö kerrotaan vastaanottajalle puhelimitse, minkä jälkeen asiakirja lähetetään vastaanottajan posti- tai sähköpostiosoitteeseen (puhelintiedoksianto). Jos kysymys on haasteen tiedoksiannosta, puhelintiedoksiantoa voidaan käyttää vain tietyn määrän saamista koskevassa summaarisessa riita-asiaassa.

Jos tiedoksiantoa ei ole saatu toimitettua, tai voidaan pitää todennäköisenä, että sitä ei saada toimitettua tiedoksi postitse, tiedoksiannon toimittaa oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 4 §:n mukaan haastemies (haastemiestiedoksianto). Saman luvun 7 §:n mukaan, jos haastemies on etsinyt henkilöä, jonka asuinpaikka Suomessa on tiedossa, mutta ei ole tavannut häntä tai ketään, jolla on oikeus hänen puolestaan vastaanottaa tiedoksianto ja ilmenneiden seikkojen perusteella voidaan olettaa hänen välttelevän tiedoksiantoa, haastemies voi toimittaa tiedoksiannon luovuttamalla asiakirjat jollekin samaan talouteen kuuluvalla 15 vuotta täyttäneelle tai, jos tiedoksiannon vastaanottaja harjoittaa liikettä, jollekin hänen liikkeensä palveluksessa olevalle tai viimekädessä paikalliselle poliisiviranomaiselle ja lähettää tiedoksiannosta ilmoituksen vastaanottajan postiosoitteeseensa (sijaistiedoksianto).

Kuten edellä on todettu, voidaan todisteellinen vastaanottotodistustiedoksianto toteuttaa myös sähköisesti, mutta tämä edellyttää, että vastaanottaja ensin ilmoittaa kärjäoikeudelle, mihin sähköiseen osoitteeseen asiakirja voidaan toimittaa. Vastaja on siten ensin otettava esimerkiksi sähköpostitse yhteyttä suostumuksen saamiseksi osoitteen käyttämiseen tiedoksiantoa varten.

Todisteellisesta tiedoksiannosta sähköistä viestintävälinettä käyttäen säädetään myös laissa sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003, jäljempänä myös *sähköinen asiointilaki*). Lain 18 §:ssä tarkoitettua todisteellista sähköistä tiedoksiantoa ei kuitenkaan käytetä yleisissä tuomioistuimissa.

Tietyn määräistä saamista koskevissa summaarisissa riita-asioissa pääasialliseksi tiedoksiantotavaksi on muodostunut puhelintiedoksianto. Vuonna 2015 summaaristen asioiden tiedoksiantoyrityksiä tehtiin Tuomas-asianhallintajärjestelmän raportointikannan mukaan yhteensä 435 728 ja onnistuneiden tiedoksiantojen määrä oli 331 396 (76 %). Raportin mukaan onnistuneista tiedoksiannoista noin 51 % on toteutettu puhelintiedoksiantona, 27 % haastemiestiedoksiantona ja noin 22 % on toteutettu vastaanottotodistustiedoksiantona. Onnistuneista tiedoksiannoista saantitodistustiedoksiantojen määrä oli 0,0004 %, mistä voidaan päätellä, että saantitodistustiedoksiantoa ei juuri käytetä.

Ennen puhelintiedoksiannon käyttöönottoa haasteen tiedoksianto summaarisessa riita-asiaassa tapahtui pääsääntöisesti haastemiestiedoksiantona. Esimerkiksi vuonna 2007 onnistuneista tiedoksiannoista haastemiestiedoksiantojen osuus oli 75,1 % (ks. HE 123/2009 vp s. 5). Haastemiestiedoksiantojen osuus on siten vuodesta 2007 laskenut lähes 50 prosenttiyksikköä. Voidaan siten todeta, että puhelintiedoksiannon mahdollistavan uudistuksen tavoitteet ovat toteutuneet ennakoituakin paremmin.

Haastemiestiedoksianto on käytetyistä tiedoksiantotavoista kallein. Vaikka haastemiestiedoksiantoa ei enää käytetä niin paljon kuin esimerkiksi vuonna 2007, vaihtelee eri tiedoksiantotavojen käyttö summaarisissa asioissa edelleen eri käräjäoikeuksissa. Vuonna 2015 haastemiehen hoidettavaksi annettiin 100 495 summaarisen asian tiedoksiantoa. Onnistuneiden haastemiestiedoksiantojen määrä oli 88 305 kappaletta eli 88 %. Haastemiestiedoksiantotehtävien osuus vaihteli kuitenkin käräjäoikeuksittain siten, että esimerkiksi Helsingissä 30 % tiedoksiantoyrityksistä oli haastemiestiedoksiantoja, Etelä-Karjalan käräjäoikeudessa 18 %, Pirkanmaan käräjäoikeudessa 17 % ja Vantaan käräjäoikeudessa 21 %.

Vastaanottotodistusta käytettäessä onnistumisprosentti oli 49 % (148 783 tiedoksiantoyritystä, 73 488 onnistunutta tiedoksiantoa). Tilastojen perusteella vastaanottotodistustiedoksiannon käyttö näyttäisi vaihtelevan haastemiestiedoksiantoakin enemmän. Tiedoksiantoyrityksiä vastaanottotodistusta vastaan oli Helsingissä vuonna 2015 vain 404 kappaletta. Tämä on 0,9 % kaikista tiedoksiantoyrityksistä Helsingissä. Näistä 64 % onnistui (260 kappaletta). Esimerkiksi Vantaalla tiedoksiantoyrityksiä vastaanottotodistusta vastaan oli samana vuonna 9 555 kappaletta eli 43,5 % kaikista tiedoksiantoyrityksistä. Onnistumisprosentti oli Vantaalla Helsinkiä alhaisempi, mutta tiedoksianto vastaanottotodistusta vastaan onnistui kuitenkin 4 087 tapauksessa, eli 43 % vastaajista palautti vastaanottotodistuksen. Vuonna 2015 Etelä-Karjalassa vastaanottotodistusta vastaan tehtyjä tiedoksiantoyrityksiä summaarisina vireille tulleissa riita-asioissa oli 2 439 kappaletta. Tämä on 26 % kaikista tiedoksiantoyrityksistä. Näistä onnistui 1 477 kappaletta, eli 60,5 % yrityksistä menestyi.

Helsingin käräjäoikeudessa puhelintiedoksianto oli vuonna 2015 tiedoksiantotapana 62 %:ssa kaikista tiedoksiantoyrityksistä. Vastaava luku oli Vantaalla 33 % ja Etelä-Karjalassa 50,5 %. Onnistuneista tiedoksiannoista puhelintiedoksiantoa oli käytetty tiedoksiantotapana Helsingissä 69 %:ssa, Etelä-Karjalassa 61 %:ssa ja Vantaalla 47 %:ssa asioita. Käytännössä kaikki puhelintiedoksiantoyritykset on kaikissa käräjäoikeuksissa kirjattu onnistuneiksi. Tämä voi kuitenkin olla tilastoharha, joka johtuu siitä, ettei epäonnistuneita puhelintiedoksiantoja lainkaan kirjata.

Kuten edellä on todettu, valtakunnallisesti kaikista tiedoksiantoyrityksistä onnistuu keskimäärin 76 %. Helsingin käräjäoikeudessa onnistuu kuitenkin 89,4 % yrityksistä. Myös Etelä-Karjalan käräjäoikeudessa tiedoksiantojen onnistumisprosentti on korkea, 82,5 %. Esimerkiksi Vantaan käräjäoikeudessa osuus onnistuneista tiedoksiantoista on 69,7 % ja Pirkanmaan käräjäoikeudessa 72,7 %.

2.1.7 Tuomioistuinmaksut

Uusi tuomioistuinmaksulaki (1455/2015) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016. Lain 1 §:ssä säädetään, että oikeudenkäyntimaksuja ja hakemusmaksuja peritään korvauksena asian käsittelystä ja suoritetuista toimenpiteistä tuomioistuimissa. Maksu sisältää korvauksen asiassa annettavasta ratkaisun tai välipäätöksen sisältävästä toimituskirjasta sekä muusta asian käsitteilyyn liittyvästä viranomaisen toimenpiteestä, jollei siitä perittävästä maksusta tai kustannusten korvauksesta säädetä erikseen. Suoritteen tuottamisesta aiheutuvien kokonaiskustannusten laskemisesta säädetään valtion maksuperustelaisissa (150/1992).

Maksuperustelain 6 §:n 1 momentin mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta valtiolle perittävän maksun suuruuden tulee vastata suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (omakustannusarvo). Valtion suoritteet eivät saa pääsäännön mukaan tuottaa enemmän kuin ne valtiolle maksavat. Esimerkiksi oikeudenhoitoon liittyvä maksu saadaan määrätä perittäväksi omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä. Vain erityisestä syystä voidaan maksu määrätä omakustannusarvoa korkeammaksi.

Tuomioistuinmaksulain 2 §:ssä säädetään oikeudenkäyntimaksujen määrästä. Summaarisella haastehakemuksella vireille tulleesta riita-asiasta, joka on ratkaistu yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla, ja jota koskevat tiedot on toimitettu suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään, peritään 65 euron suuruinen tuomioistuinmaksu. Jos haastehakemuksen tietoja ei ole toimitettu suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään, on perittävän tuomioistuinmaksun määrä 86 euroa.

Summaaristen asioiden käsittelystä perittävät maksut kattavat käytännössä niiden käsittelystä valtiolle aiheutuvat kustannukset. 96,4 % summaaristen asioiden käsittelystä aiheutuneista kustannuksista tuli vuonna 2013 katetuiksi käsittelymaksuista saaduista tuloista.

2.2 Kansainvälinen vertailu

2.2.1 Yleistä

Vieraissa valtioissa velkomusasioissa käytössä olevia järjestelmiä on aiemmin kuvattu oikeusministeriön julkaisuissa. Esimerkiksi summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittämistä koskevassa selvitysmiesselvityksessä (Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita OMSO 52/2014, jäljempänä *OMSO 52/2014*) on selostettu Ruotsissa ja Itävallassa käytössä olevia järjestelmiä (s. 65—75). Ulosotto 2000 –toimikunnan mietinnössä (KM 1998:2, s. 94—138) on kuvattu tuolloin Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa, Saksassa, Itävallassa, Ranskassa, Belgiassa sekä Alankomaissa voimassa olevia järjestelmiä täytäntöönpanokelpoisen ulosottoperusteen saamiseksi velkomusasiassa.

Ottaen huomioon ne tavoitteet, jotka tähän esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla on tarkoitus toteuttaa, ei ole tässä yhteydessä tarkoituksenmukaista selostaa ulkomaiden lainsäädäntöä niin yksityiskohtaisesti kuin edellä mainituissa julkaisuissa on tehty. Päivittämistarkoituksessa on kuitenkin kuvattu yleisellä tasolla Saksassa ja Ranskassa käytössä olevia järjestelmiä sekä niin sanottua eurooppalaista maksamismääräystä. Ruotsin ja Itävallan lainsäädännössä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia selvitysmiesselvityksen OMSO 52/2014 valmistumisen jälkeen, minkä vuoksi näiden valtioiden osalta viitataan sanotussa selvityksessä esitettyyn.

Yleiskuvan saamiseksi velkomusasioiden käsittelystä Euroopassa on syytä tuoda esiin, että kaikissa EU:n jäsenvaltioissa Ruotsia ja Unkaria lukuun ottamatta täytäntöönpanoperusteen saaminen riidatonta saatavaa koskevassa asiassa edellyttää tuomioistuimen antamaa ratkaisua. Sanotut ratkaisut annetaan kuitenkin usein tavanomaista oikeudenkäyntimenettelyä yksikertaisemmassa järjestyksessä erilaisten erityismenettelyiden puitteissa tai yksipuolisella tuomiolla. Lisäksi monessa valtiossa on käytössä järjestelmä, jossa tietyt julkisen notaarin vahvistamat asiakirjat ovat suoraan täytäntöönpanokelpoisia ilman erillistä tuomioistuin käsittelyä.

2.2.2 Saksa

Yksityisoikeudellisen riidattoman rahasaatavan täytäntöönpanokelpoisuus edellyttää pääsääntöisesti tuomioistuimen antamaa tuomiota tai päätöstä. Saksassa on riidattomia rahasaatavia varten käytettävissä erityinen maksamismääräysmenettely, ns. *Mahnverfahren*. Menettelyä koskevat säännökset on sisällytetty Saksan siviiliprosessilakiin (*Zivilprozessordnung* 688—703 d §).

Toimivaltainen tuomioistuin on yleinen alioikeus, *Amtsgericht*. Jos kantaja on luonnollinen henkilö, tuomioistuimen alueellinen toimivalta määräytyy kantajan eli velkojan kotipaikan mukaan. Monet Saksan liittotasavallan osavaltioista ovat keskittäneet maksamismääräykset tiettyihin tuomioistuihin, *Mahngerichte*. Tällainen tuomioistuin on esimerkiksi Berliinissä sijaitseva Weddingin alioikeus.

Lomakkeen käyttö maksamismääräystä haettaessa on pakollista. Maksamismääräystä voi hakea sekä sähköisesti että paperilomakkeelle tehdyllä hakemuksella. Osavaltiosta riippuen hakemus voidaan tehdä konekielisenä tai internetin välityksellä.

Hakemukseen ei tarvitse liittää asiakirja- tai muuta vastaavaa näyttöä saatavan olemassaolon osoittamiseksi. Riittää, että hakemuksessa todetaan saatavan peruste ja sen määrä.

Tuomioistuin voi jättää maksamismääräyksen antamatta, jos vaatimusta ei voida hyväksyä, muotovaatimukset eivät täyty tai tuomioistuin ei ole asiassa toimivaltainen. Maksamismääräystä ei myöskään anneta, jos se voidaan antaa vain osittaisena.

Kun maksamismääräys on annettu, annetaan se tiedoksi velalliselle. Saatuaan maksamismääräyksen tiedoksi velallisella on kaksi viikkoa aikaa vastustaa määräystä. Vastustamista ei tarvitse perustella. Jos velallinen annetun määräajan kuluessa vastustaa määräystä, täytäntöönpanomääräystä ei anneta ja asia raukeaa. Asia ei näin ollen siirry automaattisesti käsiteltäväksi tavanomaisessa riita-asian menettelyssä. Asianosaiset voivat kuitenkin pyytää asian siirtämistä tavanomaiseen riita-asian oikeudenkäyntiin.

Jos maksamismääräystä ei ole vastustettu, tuomioistuin antaa hakemuksesta täytäntöönpanomääräyksen. Hakemusta ei voida tehdä ennen vastustamiselle varatun määräajan päättymistä. Hakemukseen on sisällytettävä ilmoitus siitä, onko maksamismääräysmenettelyn perusteella suoritettu maksuja. Mahdolliset maksut on yksilöitävä ja kantajan on vähennettävä ne täytäntöönpanohakemuksestaan. Täytäntöönpanomääräys vastaa yksipuolista tuomiota, joka on julistettu väliaikaisesti täytäntöönpanokelpoiseksi. Myös sitä voidaan vastustaa kahden viikon määräajassa tiedoksiannosta.

2.2.3 Ranska

Yksityisoikeudellisen riidattoman rahasaatavan täytäntöönpanokelpoisuus edellyttää tuomioistuimen antamaa tuomiota tai päätöstä. Ranskassa on riidattomia rahasaatavia varten käytettävissä erityinen maksamismääräysmenettely, ns. *injonction de payer*. Menettelyä koskevat säännökset on sisällytetty Ranskan siviiliprosessilakiin (*code de procedure civile*, 1405—1425 §).

Maksamismääräystä haetaan tuomioistuimelta. Toimivaltaisia tuomioistujia on useita, ja toimivalta määräytyy osin saatavan määrän ja osin sen laadun perusteella. Alioikeuksista toimivaltaisia ovat *la jurisdiction de proximité*, jos saatavan määrä on enintään 4 000 euroa, *le tribunal d'instance*, jos saatavan määrä on enintään 10 000 euroa ja *le tribunal de grande instance*, jos saatavan määrä ylittää 10 000 euroa. Jos kysymyksessä on kaupallisiin suhteisiin erikoistuneen tuomioistuimen – *tribunal de commerce* – toimivaltaan kuuluvasta asiasta, haetaan maksamismääräystä sanotun tuomioistuimen presidentiltä.

Tuomioistuimen alueellinen toimivalta määräytyy joko kantajan tai vastaajan kotipaikan perusteella.

Maksamismääräyksen hakeminen ei edellytä lomakkeen käyttämistä, mutta sitä suositellaan. Maksamismääräyshakemus on tavanomaista haastehakemusta summaarisempi. Hakemukseen on kuitenkin liitettävä saatavan olemassaolon osoittava asiakirjanäyttö. Vain *tribunal de commerce* ottaa vastaan sähköisiä hakemuksia.

Maksamismääräystä ei anneta, jos tuomioistuin katsoo vaatimuksen olevan vailla perustetta. Hakemus voidaan hylätä kokonaan tai osittain. Hylkävään päätökseen ei saa hakea muutosta. Asia voidaan kuitenkin saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi tavanomaisena riita-asiana.

Vastaaja voi kuukauden kuluessa tiedoksisaannista vastustaa määräystä. Tiedoksiannolle asetetut vaatimukset ovat tiukat. Tiedoksianto kirjatulla kirjeellä ei ole mahdollista, vaan maksamismääräys tulee antaa velalliselle tiedoksi henkilökohtaisesti siten, että haastemiestehtävästä huolehtiva *huissier de justice* asianomaisten asiakirjojen luovuttamisen lisäksi suullisesti kertoo vastaanottajalle häneen kohdistuneista vaatimuksista, velvoitteista, menettelystä ja sen seurauksista. Jos kaikkia yksityiskohtia ei ole kerrottu, tiedoksianto on pätemätön. Henkilökohtaiseen tiedoksiantoon rinnastuu sähköinen tiedoksianto siinä tapauksessa, että vastaanottaja viestin lähettämispäivänä saa sen todisteellisesti tiedoksi.

Maksamismääräyksen vastustamista ei tarvitse perustella. Vastustamislomake mahdollistaa kuitenkin perusteen ilmoittamisen. Velallisen on ilmoitettava vastustamisesta tuomioistuimelle laissa säädetyllä tavalla. Vastustamisen johdosta asia siirtyy käsiteltäväksi tavanomaisena riita-asiana siten, että asianosaiset kutsutaan istuntoon, jossa asian käsittely todetaan alkaneen.

Jos maksamismääräystä ei vastusteta, vahvistetaan se tuomioistuimelle osoitetusta hakemuksesta täytäntöönpanokelpoiseksi (*formule exécutoire*). Hakemus on tehtävä kuukauden sisällä vastustamiselle asetetun määräajan päättymisestä. Kun maksamismääräys on vahvistettu täytäntöönpanokelpoiseksi, ulosottomiehen tehtävää hoitava *huissier de justice* voi panna sen täytäntöön. Täytäntöönpanotoimiin ryhtyminen edellyttää täytäntöönpanon sallivan asiakirjan tiedoksiantoa *huissierin* toimesta.

2.2.4 Euroopan unioni

Euroopan unionin siviilioikeudellisen yhteistyön alalla hyväksyttiin 12 päivänä joulukuuta 2006 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1896/2006 eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöön otosta. Asetus tuli täysimääräisesti sovellettavaksi 12 päivänä joulukuuta 2008. Asetuksella on perustettu menettely sellaisten rahamääräisten saatavien perintään, joilla on liittymä useampaan kuin yhteen jäsenvaltioon. Menettelyn tavoitteena on yksinkertaistaa ja nopeuttaa oikeudenkäyntiä ja vähentää oikeudenkäyntikuluja.

Kirjallinen menettely perustuu vakiolomakkeiden käyttöön. Menettely aloitetaan täyttämällä lomake, jossa ilmoitetaan tiedot asianosaisista ja vaatimuksen luonteesta ja määrästä. Tuomioistuin käsittelee hakemuksen, ja jos lomake on asianmukaisesti täytetty, tuomioistuin antaa eurooppalaisen maksamismääräyksen 30 päivän kuluessa.

Tuomioistuin antaa tämän jälkeen eurooppalaisen maksamismääräyksen tiedoksi vastaajalle. Vastaaja voi joko maksaa vaatimuksen määrän tai riitauttaa sen. Hänellä on 30 päivää aikaa antaa eurooppalaista maksamismääräystä koskeva vastine. Jos vastine annetaan, asia on siirrettävä riita-asioita käsittelevän tuomioistuimen käsiteltäväksi kansallisen lainsäädännön tai Euroopan parlamentin ja neuvoston vähäisiä vaatimuksia koskevan asetuksen mukaisesti.

Ellei vastaaja anna vastinetta, eurooppalaisesta maksamismääräyksestä tulee automaattisesti täytäntöönpanokelpoinen. Kantaja lähettää eurooppalaisesta maksamismääräyksestä jäljennöksen ja tarvittaessa käännöksen sen jäsenvaltion täytäntöönpanoviranomaisille, jossa maksamismääräys on tarkoitus panna täytäntöön. Lähes kaikissa jäsenvaltiossa toimivaltainen taho on täytäntöönpanotuomioistuin. Täytäntöönpano tapahtuu jäsenvaltion kansallisten sääntöjen ja menettelyjen mukaisesti.

2.3 Nykytilan arviointi

Suomessa käytössä oleva summaarinen menettely on toimiva ja riidattomien velkomusasioiden käsittelyajat ovat Helsingin ja Etelä-Karjalan kärjäoikeuksia lukuun ottamatta kansainvälisesti vertailukelpoisia. Valtiolle järjestelmä tuottaa oikeudenkäyntimaksuina lähes yhtä paljon kuin se maksaa henkilötyövuosissa ja muissa toimintakustannuksissa.

Vaikka järjestelmä yleisellä tasolla toimii hyvin, sen toimivuutta ja tehokkuutta tulee edelleen kehittää. Esimerkiksi erot summaaristen riita-asioiden käsittelyn kestossa eri kärjäoikeuksien välillä olisi saatava pienemmiksi. Nykyistä tilannetta ei voida pitää kansalaisten yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan saatavuuden kannalta tyydyttävänä. Myös summaarisia asioita käsittelevän henkilöstön tehokkuuseroja olisi tasattava. Lisäksi oikeushallinnon taloudellisia resursseja on supistettu valtion taloustilanteesta johtuen. Tämän vuoksi menettelyä olisi kehitettävä siten, että sama määrä summaarisia riita-asioita voidaan jatkossa käsitellä ja ratkaista nykyistä tehostetummin.

Erot käsittelyajoissa ja tuottavuudessa eivät ole suoraan kohdennettavissa yksittäiseen käsittelyvaiheeseen tai tekijään. Esimerkiksi Helsingin kärjäoikeudessa käsittelyn viivästymiset johtunevat osin aiempien viivästymisten kertaantumisista. Käytännössä Helsingin kärjäoikeudessa vireille tuleva summaarinen riita-asia jää odottamaan jopa kaksi kuukautta ennen kuin

sen varsinainen käsittely alkaa. Vaikka kasautuneiden riita-asioiden purkaminen edistyy, siirtyvien asioiden vähentäminen ei ole lyhyen aikavälin puitteissa mahdollista.

Tiedoksiantotilastojen perusteella voidaan todeta, että tiedoksiantokäytännöt eri käräjäoikeuksissa ovat epäyhtenäiset. Tämä voi ainakin jossain määrin selittää eroja summaaristen riita-asioiden käsittelyn kestossa eri käräjäoikeuksien välillä. Käytäntöjä tulisi mahdollisuuksien mukaan yhtenäistää. Myös hyvin toimivan puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentamista tulisi tässä yhteydessä harkita.

Ulosottokaaren 3 luvun 41 §:ssä on todisteellisena tiedoksiantotapana mainittu sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 18 §:ssä tarkoitettu todisteellinen sähköinen tiedoksianto. Tarkoituksenmukaista olisi selvittää mahdollisuuksia ottaa yleisesti käyttöön sanottu todisteellinen tiedoksiantotapa myös yleisissä tuomioistuimissa.

Hallituksen esityksessä HE 123/2009 vp pidettiin vaikeana laajentaa merkittävästi sähköisten välineiden käyttöä tiedoksiannoissa. Tätä perusteltiin vuonna 2009 sillä, ettei summaaristen asioiden vastaajilla usein ole sähköisen tiedoksiannon vastaanottamiseen tarvittavia sähköisiä välineitä käytössään. Tämä ei kuitenkaan enää vastaa nykytilaa, koska suurella osalla väestöstä on käytössään ainakin jonkinlainen sähköinen väline – vähintään älypuhelin – jolla voi vastaanottaa ja lähettää viestejä sekä lukea asiakirjoja. Tästäkin syystä mahdollisuutta laajentaa sähköisen todisteellisen tiedoksiannon käyttöalaa voisi olla aiheellista arvioida uudelleen.

Tuottavuuserot summaaristen riita-asioiden käsittelyssä antavat ymmärtää, että summaarisia riita-asioita käsitellään eri käräjäoikeuksissa eri tavoin. Esimerkiksi Etelä-Karjalan käräjäoikeus on itse arvioinut ohjeistuksensa pienlainasaatavaa koskevien vaatimusten lainmukaisuuden tarkastamisessa muita käräjäoikeuksia tiukemmaksi, minkä vuoksi käräjäoikeuden käsittelemät ovat vastaavasti muodostuneet muita käräjäoikeuksia pidemmiksi.

Käsittelyn tuottavuuteen liittyvät erot voivat siten johtua monista seikoista. Työn organisointi yleisellä tasolla ja myös resurssien kohdentaminen vaikuttavat tuloksellisuuteen. Erikoistuminen voi lisätä osaamista ja näin edistää käsittelyn tuloksellisuutta. Käräjäoikeuksilta saatujen tietojen perusteella ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti tehtävissä sellaista päätelmää, että kansliahenkilöstöön kuuluvan henkilön keskittyminen yksin summaaristen riita-asioiden käsittelyyn lisäisi käsittelyn tehokkuutta. Toisaalta ei myöskään ole tehtävissä vastakkaista päätelmää. Kansalaisten yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja tuottavuuslukujen tasaamiseksi olisi kuitenkin syytä pyrkiä siihen, että asioiden käsittely, työtavat ja työn organisointi olisivat mahdollisimman samanlaiset kaikissa summaarisia riita-asioita käsittelevissä yksiköissä.

Noin 25 % haastehakemuksista summaarisissa riita-asioissa toimitetaan edelleen paperille laadittuna tai sähköpostin liitetiedostona käräjäoikeuteen. Tämä heikentää tehokkuutta, koska haastehakemuksen kirjaamisesta asianhallintajärjestelmään aiheutuva työmäärä on noin kolminkertainen verrattuna siihen, että haastehakemus kirjautuu suoraan käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään konekielisenä tietojärjestelmäyhteyden tai sähköisen asiointiliittymän välityksellä.

Oikeusrekisterikeskuksen tilastotietojen perusteella alle 10 % paperisena tai liitetiedostona viereille tulleista summaarisista haastehakemuksista on yksityishenkilön lähettämiä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vuonna 2016 ratkaistuista erikseen järjestelmään kirjatusta 81 591 haastehakemuksesta arviolta noin 8 100 kappaletta oli yksityishenkilön toimittama. Loput noin 73 500 haastehakemusta on ollut ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan toimijan tai elinkeinonharjoittajan tekemiä. Todettakoon kuitenkin, että manuaalisesti kirjattavien summaaristen haastehakemusten määrä on laskusuunnassa. Vuonna 2016 näitä hakemuksia

HE 190/2017 vp

saapui enää 79 400 kappaletta, mikä on noin 3 200 haastehakemusta vähemmän kuin vuonna 2015.

Summaaristen riita-asioiden kantajia on kannustettu käyttämään oikeushallinnon sähköisiä järjestelmiä alhaisemmalla oikeudenkäyntimaksulla. Sähköisessä asiointipalvelussa tehdyn haastehakemuksen käsittelyn etenemistä voi heti lähettämisen jälkeen seurata asiointipalvelussa. Tieto tuomion antamisesta toimitetaan velkojan sähköpostiin, ja tuomio on saatavissa sähköisesti. Paperimuotoisena, oikeaksi todistettuna jäljennöksenä tuomio annetaan velkojalle ainoastaan, jos hän sitä erikseen pyytää.

Tilastojen perusteella asiointiliittymän käyttö ei ole vuosien varrella merkittävästi lisääntynyt. Vuonna 2016 niitä saapui 20 995 kappaletta (6 % kaikista summaarisista haastehakemuksista). Asiointiliittymähakemuksia tuli kuitenkin 636 kappaletta enemmän vuonna 2016 kuin vuonna 2015. Myönteisten kannustimien valossa voidaan kuitenkin pitää yllättävänä, etteivät sellaiset ammattimaista perintätoimintaa harjoittavat tahot tai suuret vuokranantajat, jotka eivät ole Santra-tiedonsiirtoyhteyden käyttäjiä, nykyistä laajemmin hyödynnä mahdollisuutta tehdä haastehakemus asiointiliittymän kautta. Ilmeistä on, etteivät kannustimet ole riittävän tehokkaita. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että velallinen joutuu lopulta oikeudenkäyntikuluina korvaamaan velkojan suorittaman oikeudenkäyntimaksun maksun määrästä riippumatta.

Mahdollista on myös, etteivät ammattimaiset velkojat ole riittävän tietoisia mahdollisuudesta tehdä summaarinen haastehakemus verkossa ja sen käyttömahdollisuuksista. Velkojat eivät välttämättä ole myöskään tietoisia siitä, että asiointipalvelu sallii tehdä sellaisia summaarisia haastehakemuksia, joita Santra-tiedonsiirtoyhteys ei salli.

Vaikka velkojat olisivat tietoisia verkkohakemuksesta, heidän kannaltaan ei välttämättä ole suurta eroa sen välillä, lähettääkö tietokoneella laaditun haastehakemuksen sähköpostin liitetiedostona käräjäoikeuden virastosähköpostiin vai suoraan asianhallintajärjestelmään asiointiliittymän kautta. Kynnys ensimmäiselle verkkoasioinnille voi itse asiassa muodostua korkeaksi sen vuoksi, että käytettyjä työtapoja olisi uudistettava ja hyväksi havaittuja mallipohjia olisi hyödynnettävä uudella tavalla.

Oikeushallinnon nykyinen sähköinen haastehakemus ei sovi aivan kaikille summaarisille riita-asioille. Järjestelmä ei hyväksy valuuttasaatavia eikä luottokorkovaatimuksia, jotka ovat sidottu kahden kuukauden euribor-korkoon. Se ei myöskään tue yli 100 vaatimuserän haastehakemuksia tai haastehakemuksia, joissa perustelut ylittävät 800 riviä. Häätöhaasteita, joihin ei liity saatavan perintää, ei ole mahdollista tehdä asiointiliittymän kautta. Hakemukseen ei myöskään ole mahdollista oheistaa liitteitä. Jos haastehakemukseen on jostain syystä oheistettava liiteasiakirjoja, niiden toimittaminen erikseen ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista. Myös sellaisia tavanomaisesta poikkeavia summaarisia riita-asioita koskevia haastehakemuksia, joissa vaatimukset esimerkiksi kohdistuvat vakuutena olevan omaisuuden arvoon (hypoteekikikanne), voi olla epätarkoituksenmukaista tai jopa mahdotonta laatia asiointiliittymälustalle.

Viranomaisasiointi samoin kuin kuluttajakauppa ja luototus ovat yhä enenevässä määrin siirtyneet verkkopohjaiseksi toiminnaksi. Esimerkiksi ammattimaisen vuokranantajan tai elinkeinonharjoittajan voidaan edellyttää osaavan toimia verkkoympäristössä. Jos asiointiliittymä teknisellä tasolla mahdollistaa, että kaikki oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettujen summaarisien haastehakemusten ovat tehtävissä sähköisesti, ei ole hyväksyttäviä perusteita sille, että ammattitoimija tai elinkeinonharjoittaja järjestelmällisesti jättää saatavien oikeudellisessa perinnässä hyödyntämättä oikeushallinnon verkkopohjaisia järjestelmiä.

Kuten edellä on todettu, verkossa tehdyn haastehakemuksen käyttöastetta on pyritty lisäämään erinäisin myönteisin kannustimin. Ottaen huomioon, että sähköisten järjestelmien käyttöaste summaarisissa riita-asioissa on kannustimista huolimatta viime vuosina pysynyt kutakuinkin samalla tasolla (noin 5—6 % kaikista summaarisista haastehakemuksista), eivät myönteiset kannustimet näyttäisi riittävän tehokkaasti ohjaavan velkojia käyttämään sanottua sähköistä järjestelmää. Tämän vuoksi olisi nyt arvioitava mahdollisuuksia velvoittavalla lainsäädännöllä ohjata velkojat sähköisten järjestelmien käyttäjiksi.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Tämän esityksen tavoitteena on summaaristen riita-asioden käsittelyn tehostaminen käräjäoikeuksisissa siten, että menettely olisi mahdollisimman nopea ja taloudellinen. Menettelyn tulisi myös mahdollisimman hyvin varmistaa ratkaisujen oikeellisuuden ja velallisen oikeusturvan toteutumisen. Käräjäoikeuksissa noudatettujen työtapojen ja työn organisoinnin tulisi olla mahdollisimman tehokasta ja yhdenmukaista. Asianosaisten yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan saatavuuden kannalta ei ole hyväksyttävää, että summaaristen riita-asioden käsittelyn kestossa on suuria eroavaisuuksia eri käräjäoikeuksien välillä. Tavoitteena olisi myös lisätä henkilöstön osaamista ja näin edistää käsittelyn tuloksellisuutta sekä lainkäytön laatua ja oikeusvarmuutta.

Oikeushallinnon taloudellisia resursseja on vähennetty. Esityksen keskeisiä tavoitteita on siksi myös se, että nykyistä pienempi henkilöstö jatkossa käsitelisi ja ratkaisisi saman määrän summaarisia riita-asioita.

Oikeushallinnon sähköisten asiointijärjestelmien käyttö velkojien keskuudessa on sekä tavoite että keino toteuttaa edellä selostettuja tavoitteita.

Haastehakemuksen tiedoksiannointi on keskeinen osa velallisen oikeusturvan toteutumista. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteen toteutuminen edellyttää, että velallisella on mahdollisuus riitauttaa häneen kohdistunut vaatimus. Todisteellisesta tiedoksiannosta ei siksi ole mahdollista luopua. Tiedoksiannotoiminnan tulee kuitenkin muun käsittelyn tavoin olla mahdollisimman tuloksellista ja tehokasta. Sähköisen asioinnin lisääntyessä viranomaistoinnassa tulisi voida hyödyntää uusia viestinvälitystapoja myös todisteellisessä tiedoksiannossa. Hyvin toimineen puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentamista summaarisissa riita-asioissa tulisi harkita. Tiedoksiannon vastaanottajan oikeusturvaa ei kuitenkaan saisi heikentää nykyisestä.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

3.2.1 Summaaristen riita-asioden käsittelyn kehittäminen

Summaaristen riita-asioden käsittelyä tulee oikeudenhoidon uudistamisohjelman 14 kohdan mukaan kehittää siten, että summaariset riita-asiat joko siirretään käräjäoikeuksista ulosottoviranomaisten käsiteltäviksi tai keskitetään enintään kolmelle käräjäoikeudelle.

Käsittelyn siirtäminen ulosottoviranomaiselle. Vuonna 2014 valmistuneessa selvityksessä OMSO 52/2014 ehdotettiin summaaristen riita-asioiden käsittelyn siirtämistä ulosottoviranomaiselle. Muun muassa lausuntopalautteessa esiin tuotujen seikkojen perusteella päädyttiin kuitenkin siihen lopputulokseen, ettei velkomusasioiden käsittelyn siirtäminen ulosottoon ole mahdollista velallisen oikeusturvaa vaarantamatta. Tämän vuoksi toteuttamisvaihtoehdosta luovuttiin.

Käsittelyn keskittäminen rajoitettuun määrään kärjäoikeuksia. Oikeus- ja työministeri Jari Lindström teki helmikuussa 2016 linjaratkaisun, jonka mukaan asiassa edettäisiin keskittämällä summaariset riita-asiat enintään kahteen kärjäoikeuteen hovioikeuspiiriä kohti. Kun hovioikeuspiirejä on viisi, olisi summaarisia riita-asioita käsitteleviä kärjäoikeuksia enintään kymmenen. Linjaratkaisussa siten luovuttiin tavoitteesta keskittää summaariset riita-asiat enintään kolmeen kärjäoikeuteen.

Keskittämällä summaaristen riita-asioiden käsittely rajoitettuun määrään kärjäoikeuksia olisi mahdollista toteuttaa edellä jaksossa 3.1 selostettuja tavoitteita. Keskittäminen mahdollistaisi työtapojen ja työn yhdenmukaistamisen ja tehokkaamman kehittämisen. Summaarisia riita-asioita käsitteleviä yksikköjen väheneminen vähentäisi summaaristen riita-asioiden käsittelyn keston eroavaisuuksia eri kärjäoikeuksien välillä. Tämän tavoitteen saavuttamista edesauttaisi käsittelyn keskittäminen suhteellisen tasakokoisiin kärjäoikeuksiin. Myönteistä kehitystä voitaisiin edistää keskittämällä asioiden käsittely kärjäoikeuksiin, joissa summaariset riita-asiat jo nyt käsitellään tehokkaasti. Erikoistumisella pyrittäisiin myös lisäämään henkilöstön osaamista ja näin edistämään käsittelyn tuloksellisuutta sekä lainkäytön laatua ja oikeusvarmuutta. Jos summaarisia riita-asioita käsiteltäisiin nykyistä keskitetympin siten, että summaarisia riita-asioita käsittelevää henkilöstöä olisi nykyistä enemmän summaarisia riita-asioita käsittelevää yksikköä kohti, henkilöstöä olisi myös mahdollista vähentää tehokkuuden lisääntyessä.

Nykytilan pysyttäminen. Tällä hetkellä kaikki Suomen kärjäoikeudet ovat toimivaltaisia tutkimaan summaarisia riita-asioita. Ajateltavissa olisi myös malli, jossa menettelyä kehitettäisiin tehokkaammaksi, mutta summaaristen riita-asioiden käsittely jatkuisi nykyiseen tapaan kaikissa kärjäoikeuksissa. Vaikka summaarisia riita-asioita ei keskitettäisi, voitaisiin menettelyä tehostaa muun muassa lisäämällä sähköistä asiointia. Selvää on kuitenkin, että käsittelyaikoihin ja työtapoihin kohdistuvia eroja on sitä vaikeampi vähentää mitä enemmän on yksiköitä. Sen osoittavat jo nykyiset eroavaisuudet käsittelyajoissa ja tehokkuudessa. Lisäksi henkilöstön vähentäminen olisi käytännössä vaikeampaa pienissä yksiköissä.

Edellä esitetyn perusteella voidaan katsoa, että käsittelyn keskittäminen parhaiten mahdollistaa 3.1 jaksossa mainittuihin tavoitteisiin pääsemisen.

3.2.2 Summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen

Kuten edellä on todettu, edistäisi keskittäminen uudistamiselle asetettuja tavoitteita, jos käsittely keskitettäisiin kärjäoikeuksiin, joissa käsittely jo nyt on tehokasta. Keskittämisessä tulisi pyrkiä siihen, että asiamäärät jakautuisivat mahdollisimman tasaisesti niitä käsittelevien yksiköiden kesken ottaen kuitenkin huomioon myös maantieteellinen jakauma. Henkilöstön kannalta olisi eduksi pyrkiä ratkaisuun, jossa tarve siirtää virkoja toiseen kärjäoikeuteen olisi mahdollisimman pieni. Tällainen ratkaisu vähentäisi myös tarvetta toimitilamuutoksiin. Väestön kielelliset oikeudet olisi asianmukaisella tavalla otettava huomioon.

Keskittämisvaihtoehtoja arvioitaessa on otettava huomioon kärjäoikeusverkoston uudistaminen (HE 270/2016 vp—EV 26/2017 vp). Kärjäoikeusverkostoa uudistetaan siten, että yhdistetään Espoon ja Länsi-Uudenmaan kärjäoikeudet, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan kärjäoikeudet, Oulun ja Ylivieska-Raahen kärjäoikeudet sekä Kemi-Tornion ja Lapin kärjäoikeudet. Lisäksi Hyvinkään kärjäoikeuden tuomiopiiri jaetaan siten, että sen eteläiset kunnat ja Itä-Uudenmaan, Tuusulan ja Vantaan kärjäoikeudet yhdistettäisiin, ja Hyvinkään kärjäoikeuden tuomiopiiriin pohjoiset kunnat ja Kanta-Hämeen kärjäoikeus yhdistetään. Kärjäoikeuksia olisivat jatkossa Ahvenanmaan (Maarianhamina), Etelä-Karjalan (Lappeenranta), Etelä-Pohjanmaan (Seinäjoki), Etelä-Savon (Mikkeli), Helsingin (Helsinki), Itä-Uudenmaan (Vantaa), Kainuun (Kajaani), Kanta-Hämeen (Hämeenlinna), Keski-Suomen (Jyväskylä), Kymenlaakson (Kouvola), Lapin (Rovaniemi), Länsi-Uudenmaan (Espoo), Oulun (Oulu), Pirkanmaan (Tampere), Pohjanmaan (Vaasa), Pohjois-Karjalan (Joensuu), Pohjois-Savon (Kuopio), Päijät-Hämeen (Lahti), Satakunnan (Pori) ja Varsinais-Suomen (Turku) kärjäoikeudet. Kärjäoikeuspaikkakunnat ovat merkittyinä sulkuihin, ja silloin, kun yksittäisellä kärjäoikeudella olisi useampia kanslioita, suluissa on paikkakunta, johon hallinnollinen kanslia sijoitettaisiin.

Kärjäoikeusverkoston uudistamista koskevan hallituksen esityksen mukaan kärjäoikeuksien piirijakoa tarkistettaisiin niin, että se noudattaisi nykyistä paremmin maakuntajakoa. Kärjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluisi yksi tai useampi maakunta tai maakunnassa voisi olla useampi kärjäoikeus. Maakuntajako on näin ollen otettava lähtökohdaksi myös summaaristen riita-asioiden keskittämisessä.

Summaariset riita-asiat olisi keskitettävä maantieteellisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Tuomiopiirit muodostettaisiin toisiaan lähellä sijaitsevista maakunnista. Maantieteellinen etäisyys ei kuitenkaan olisi ainoa painopiste, vaan tehdyn aluejaon sisällä huomioitaisiin myös siirrettävien asioiden ja henkilötyövuosien määriä sekä käsittelyn tehokkuutta.

Vaihtoehtoisia summaaristen riita-asioiden tuomiopiirijakoja on useita. Esityksessä olisi kuitenkin otettava lähtökohdaksi helmikuussa 2016 tehty linjaus ja siihen perustuva työryhmän ehdotus. Ehdotuksia olisi kuitenkin arvioitava uudelleen siltä osin kuin se on lausuntopalautteen perusteella aiheellista.

3.2.3 Toimivallan määräytyminen

Tällä hetkellä kaikki Suomen kärjäoikeudet ovat toimivaltaisia tutkimaan summaarisia riita-asioita. Yksittäisessä asiassa toimivaltainen kärjäoikeus määräytyy oikeudenkäymiskaaren 10 luvun toimivaltasäännösten mukaan. Summaaristen asioiden käsittelyn keskittäminen rajoitettuun määrään kärjäoikeuksia edellyttää toimivaltasäännösten muuttamista.

Valtakunnallinen toimivalta. Mahdollista olisi säätää summaarisia riita-asioita käsittelevien tuomioistuinten toimivalta valtakunnalliseksi. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että summaarinen riita-asia voitaisiin saattaa vireille ja vastaavasti käsitellä kaikissa summaarisia asioita käsittelevissä kärjäoikeuksissa oikeudenkäymiskaaren toimivaltaperusteista riippumatta. Työn tasaisen jakautumisen varmistamiseksi asian käsittelevä tuomioistuin ei voisi olla kantaajan valittavana. Työtaakan ja resurssien ennakoitavuus sekä yhtenäiset käsittelyajat edellyttäisivät asioiden jakamista kärjäoikeuksille yhteisestä työjonosta esimerkiksi tuomioistuinten ja oikeusministeriön välisten tulosneuvottelujen yhteydessä sovitun suhdeluvun mukaisessa järjestyksessä.

Työjonojärjestelmä edellyttäisi käytännössä sitä, että haastehakemukset tulisi voida tehdä suoraan jutut jakavaan jonoon siten, ettei summaarinen riita-asia kirjautuisi järjestelmään ennen kuin se on jonosta jaettu käsittelevälle käräjäoikeudelle. Tämä edellyttäisi tietotekniikkaa, jota tuomioistuimissa ei tällä hetkellä ole. Valtakunnalliseen toimivaltaan voi liittyä myös perustuslakia sivuavia kysymyksiä. Perustuslakivaliokunnan lausunnon PeVL 55/2006 vp valossa ongelmaksi voisi muodostua se, ettei kantaja saattaessaan vireille summaarisen riita-asian tiedä, mikä toimivaltaisista tuomioistuimista asian tosiasiallisesti käsittelee.

Valtakunnallisesta toimivallasta seuraisi myös, että kaikista summaarisia asioita käsittelevistä käräjäoikeuksista tulisi kielilain (432/2003) 6 §:n nojalla kaksikielisiä. Tästä seuraisi, että kaikkien toimivaltaisten käräjäoikeuksien olisi vastaanotettava ja käsiteltävä ruotsinkielisiä haastehakemuksia ja tällöin myös annettava yksipuoliset tuomiot ruotsin kielellä. Asiakkaita tulisi myös palvella ruotsin kielellä. Tämä voisi tuottaa vaikeuksia asioiden käsittelyn järjestämisessä ja asiakaspalvelussa niissä toimivaltaisissa käräjäoikeuksissa, jotka nyt ovat yksin suomenkielisiä. Kaikissa käräjäoikeuksissa tulisi myös olla niin sanottuja kielituomarin virkoja.

Muutos ei lähtökohtaisesti vaikuttaisi vastaajan oikeuteen saada haastehakemus ruotsinkielisenä, koska kielilain 20 §:n 2 momentin mukaan asianosainen, joka riita-asiaa haluaa käänköksen asiakirjasta, esimerkiksi haastehakemuksesta, on huolehdittava siitä itse omalla kustannuksellaan, jollei tuomioistuimien laatu huomioon ottaen päättä toisin. Ruotsinkielisellä vastaajalla ei näin ollen ole absoluuttista oikeutta saada haastetta ruotsin kielellä. Ahvenanmaan osalta tilanne on kuitenkin toinen. Maakunnassa valtion ja maakunnan viranomaisten sekä kunnallishallinnon virkakieli on ruotsi. Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 37 §:n mukaan Suomen kansalaisella on kuitenkin omassa asiassaan oikeus käyttää maakunnassa toimivassa tuomioistuimessa ja muussa valtion viranomaisessa suomen kieltä. Tämä kansalaisen oikeus käyttää suomen kieltä ei kuitenkaan koske oikeushenkilöitä, esimerkiksi perintötoimistoja. Nykytilanne on siten se, ettei muu kuin omassa asiassaan toimiva yksityishenkilö saa toimittaa haastehakemusta Ahvenanmaan käräjäoikeudelle suomenkielisenä. Jos suomen kielelle laadittu haastehakemus toimitetaan käräjäoikeuteen, on tämä asiakirja itsehallintolain 39 §:n mukaan viranomaisen toimesta tarvittaessa käännettävä ruotsin kielelle. Jos summaarisissa asioissa koko valtakunta, Ahvenanmaa mukaan lukien, kuuluisi näissä asioissa toimivaltaisten tuomioistuimien tuomiopiiriin, voisi tästä seurata ainakin velvollisuus kääntää haastehakemukset ruotsin kielelle silloin, kun vastaaja on Ahvenanmaalla.

On ilmeistä, että Ahvenanmaan maakunnan sisällyttäminen kaksikielisten käräjäoikeuksien valtakunnalliseen toimivaltaan voisi vaarantaa kielellisten oikeuksien toteutumisen maakunnassa. Tämän vuoksi tarkoituksenmukaisin ratkaisu olisi jättää asiat, jotka oikeudenkäymiskaaren 10 luvun nojalla olisi käsiteltävä Ahvenanmaan käräjäoikeudessa, valtakunnallisen tuomiopiirin ulkopuolelle.

Tuomiopiirijako. Summaaristen asioiden keskittäminen rajoitettuun määrään käräjäoikeuksia ei edellytä valtakunnallista toimivaltaa. Perinteinen vaihtoehto olisi, että summaarisissa asioissa käräjäoikeuksien tuomiopiirit määräytyisivät esimerkiksi hovioikeuspiireittäin tai maakuntajako mukaisesti, mutta sanotun toimivaltaajan puitteissa oikeudenkäymiskaaren 10 luvun perusteella.

Resurssit mitoitettaisiin maakunnissa sijaitsevien tuomioistuimien käsittelemien summaaristen riita-asioden mukaisesti. Erityiset kielijärjestelyt eivät olisi tarpeellisia ja kielellisten oikeuksien toteutuminen huomioitaisiin tuomiopiirijaossa siten, että nykyistä jakoa yksikielisiin ja kaksikielisiin käräjäoikeuksiin ei olisi tarpeen muuttaa. Tuomiopiirijaossa olisi myös otettava huomioon Ahvenanmaan maakuntaan liittyvät erityiskysymykset. Tarkoituksenmukaisinta oli-

si, että Ahvenanmaan kärjäoikeus edelleen käsittelee ne summaariset riita-asiat, jotka oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaan kuuluvat sen toimivaltaan.

Järjestelmän piiriin kuuluvat riita-asiat. Summaarisella haastehakemuksella voidaan saattaa vireille asia, joka koskee tietyn määräistä saamista, hallinnan taikka rikkoutuneen olosuhteen palauttamista tai häätöä, edellyttäen, että asia kantajan käsityksen mukaan on riidaton. Noin 1—2 % summaarisista riita-asioista on muita kuin velkomusasioita. Huoneenvuokrasaatavien osuus on noin 5 %. Näihin velkomusasioihin liittyy usein häätövaatimus. Noin 300—500 asiaa vuodessa koskee saatavan perimistä kiinteistöpanosta. Yksin häätöä tai hallinnan taikka rikkoutuneen olosuhteen palauttamista koskevia asioita on noin 500 kappaletta vuodessa.

Keskittämistä päätettäessä ratkaistavaksi tulee kysymys siitä, keskitetäänkö kaikki summaariset asiat vai jätetäänkö niistä osa – eli käytännössä muut kuin velkomusasiat – keskittämisen ulkopuolelle. Estettä sille, että järjestelmän soveltamisalaa rajattaisiin velkomuksiin, ei sinänsä ole. Kuten edellä todetaan, on näitä asioita suhteellisen vähän. Niiden keskittäminen ei merkittävästi lisää käsittelevän tehokkuutta. Usein ne myös ohjataan notaarien ratkaistavaksi, jolloin kokemukseen perustuvaa hyötyä ei juuri saada.

Muuhun kuin maksamattomiin vuokrasaataviin perustuva häätövaatimus voi usein osoittautua riitaiseksi, vaikka kantaja onkin pannut sen vireille riidattomana. Jos keskittämistä ei näiden asioiden osalta toteuteta, asioita ei niiden riidattomuudessa ole tarpeen siirtää toisen kärjäoikeuden käsiteltäväksi. Voi myös olla muita perusteita käsitellä häätöasiat esimerkiksi asunnon sijaintipaikkakunnan kärjäoikeudessa. Haasteen antaminen tiedoksi puhelimitse on mahdollista vain tietyn määräistä saamista koskevassa asiassa ja häätöä koskevat haasteet on annettava tiedoksi muuta tapaa käyttäen. Jos haaste tulee annettavaksi tiedoksi haastemiehen toimesta, asia olisi vireillä alueellisesti oikeassa kärjäoikeudessa, eikä virka-apua tiedoksiantoa varten olisi tarpeen erikseen pyytää.

Oikeusturvaan liittyviä näkökohtia, jotka edellyttäisivät keskittämissuunnitelman rajaamista vain velkomuksiin, ei toisaalta ole. Notari tai kärjätuomari käsittelee epäselvät tapaukset myös keskitetyssä järjestelmässä. Näitä tapauksia ei ole niin paljon, että ne kohtuuttomasti kuormittaisivat lainkäyttökäytäntöä niissä kärjäoikeuksissa, joihin summaariset asiat keskitettäisiin. Rajaus velkomusasioiden ja muiden asioiden välillä ei myöskään ole selkeä. Järjestelmän tehokkuus heikkenisi, jos esimerkiksi kaikki häädöt, myös ne, joihin liittyy huoneenvuokrasaatavan velkomus, rajattaisiin keskittämisen ulkopuolelle. Nämä asiat käsitellään nykyään pääsääntöisesti kansliassa ja edellä sanottu rajaus vähentäisi keskittämisestä saatavaa hyötyä. On myös vaikeasti perusteltavissa, että yksin häätöä koskevat vaatimukset käsiteltäisiin muussa kärjäoikeudessa kuin häätöä ja vuokrasaatavia koskevat riita-asiat. Kokonaispunninnassa järjestelmän selkeyden ja johdonmukaisuuden voidaan siksi katsoa puoltavan kaikkien summaaristen asioiden sisällyttämistä keskitetyn käsittelevän piiriin.

3.2.4 Sähköisen asioinnin lisääminen

Noin 25 % haastehakemuksista summaarisissa riita-asioissa toimitetaan edelleen paperille laadittuna tai sähköpostin liitetiedostona kärjäoikeuteen. Tämä heikentää tehokkuutta, koska haastehakemuksen kirjaamisesta asianhallintajärjestelmään aiheutuva työmäärä on noin kolmekertainen verrattuna siihen, että haastehakemus kirjautuu suoraan kärjäoikeuden asianhallintajärjestelmään konekielisenä tiedonsiirtoyhteyden tai sähköisen asiointiliittymän välityksellä.

Oikeusministeriön vuonna 2008 asettama työryhmä ehdotti mietinnössään (oikeusministeriön työryhmämietintö OM 2009:7) toimenpiteitä sähköisen asioinnin lisäämiseksi summaarisissa velkomusasioissa. Mietinnössä ehdotettiin muun muassa sähköisen verkkopohjaisen asiointiliittymän käyttöönottoa ja sähköisesti vireille tulleesta summaarisesta riita-asiasta perityn oikeudenkäyntimaksun alentamista. Tuolloin arvioitiin, että ehdotettujen muutosten seurauksena suoraan asianhallintajärjestelmään tehtyjen haastehakemusten osuus velkomusasioista nousisi noin 95 %:iin.

Mietinnössä ehdotetut toimet on sittemmin toteutettu. Sähköinen asiointi ei kuitenkaan myönteisistä kannustimista huolimatta ole lisääntynyt tavoitteiden mukaisesti. Sähköisen asioinnin lisääminen myönteisiä kannustimia edelleen lisäämällä ei liene mahdollista. Jotta sähköisten asiointijärjestelmien käyttöaste ylittäisi tavoitteeseen, kantajien valinnanvapautta olisi ilmeisesti rajoitettava.

Nykytilan arviointia koskevassa jaksossa 2.3 on yksityiskohtaisesti käsitelty mahdollisuuksia velvoittaa kantajia käyttämään oikeushallinnon sähköisiä asiointijärjestelmiä. Velvoite sähköiseen asiointiin edellyttää kuitenkin sitä, että sähköinen asiointi on yksittäisessä asiassa mahdollista ja että kantajalla on sähköisen asioinnin edellyttämä osaaminen ja välineistö käytettävissään. Jaksossa 2.3 todettiin perusteina ei voida katsoa olevan oikeuden saatavuuteen liittyviä esteitä asettaa perintäalan tai oikeudenhoidon ammattitoimijalle, oikeushenkilölle tai elinkeinonharjoittajille velvoitetta asioida sähköisesti tuomioistuimessa velkomus- tai muussa summaarisessa riita-asiassa.

Jotta sähköisestä asioinnista olisi saatavissa mahdollisimman paljon hyötyä, haastehakemus tulisi käytännössä kaikissa summaarisissa riita-asioissa olla tehtävissä verkossa asiointiliittymän kautta. Velvollisuus asioida sähköisesti tulisi siksi lähtökohtaisesti olla vailla poikkeuksia. Kaikki summaariset haastehakemukset eivät kuitenkaan ole laadittavissa verkkopohjaisen sähköisen haastehakemuksen muotoon, vaikka sähköistä lomaketta joustavoitettaisiinkin nykyisestä. Tämän vuoksi myös ammattitoimijoiden olisi voitava poikkeuksellisissa tilanteissa laatia haastehakemus paperi- tai tiedostomuotoisena.

Laisa säädettävä velvollisuus asioida sähköisesti ei saa johtaa oikeudenmenetyksiin. Vaikka kansalaisten osaaminen ja sitä kautta halukkuus asioida viranomaisten kanssa sähköisesti jatkuvasti lisääntyy, täytyy yksityishenkilön vapaus valita tapa toimittaa summaarinen haastehakemus käräjäoikeuteen jatkossakin säilyttää. Jos näin ei olisi, kansalaisten oikeussuojan saatavuus vaarantuisi tavalla, joka ei ole oikeusvaltiossa hyväksyttävä. Tällainen velvoite sähköiseen asiointiin voisi myös perustuslain 6 §:n 2 momentin vastaisesti asettaa kansalaiset eri asemaan heidän henkilökohtaisien valmiuksiensa vuoksi.

3.2.5 Todisteellisen tiedoksiannon kehittäminen

Haaste summaarisessa riita-asiassa annetaan tiedoksi todisteellisesti. Todisteellisia tiedoksiantotapoja ovat todisteellinen postitiedoksianto joko saantitodistusta tai vastaanottotodistusta vastaan, puhelintiedoksianto ja haastemiestiedoksianto. Haasteen puhelintiedoksianto on mahdollinen vain summaarisessa velkomusasiassa. Jos summaarinen riita-asia koskee hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häätöä, haastetta ei ole mahdollista antaa tiedoksi puhelimitse.

Haaste voidaan antaa tiedoksi myös sähköisesti vastaanottotodistusta vastaan vastaanottajan etukäteen ilmoittamalla tavalla. Koska sähköisenä viestinä tapahtuva tiedoksianto edellyttää,

että vastaanottaja ennen menetelmän hyödyntämistä ilmoittaa tavasta, jolla hänelle voi tiedoksiantoja toimittaa, ensimmäinen yhteydenotto vastaajaan ei käytännössä ole mahdollista toteuttaa sähköisesti. Sähköinen todisteellinen tiedoksianto on mahdollinen vain siinä tapauksessa, että asianosainen on etukäteen ilmoittanut sähköisen osoitteen prosessiosoitteeksi.

Puhelintiedoksiannon laajentaminen. Puhelintiedoksianto on tiedoksiantotapana toiminut hyvin. Oikeusturvaongelmia ei ole ilmennyt. Kun tiedoksiantotapa otettiin käyttöön, rajoitettiin sen käyttöalaa haasteen tiedoksiannossa vain tietyn määräistä saamista koskeviin asioihin. Rajoitusta perusteltiin hallituksen esityksessä HE 123/2009 vp s. 10 sekä oikeusturvaan että käytännön toimivuuteen liittyvillä syillä. Haasteen tiedoksianto vastaajalle todettiin olevan oikeudenkäynnin merkittävin tiedoksianto, minkä vuoksi epäilystä ei saisi jäädä siitä, että vastaaja on tosiasiallisesti saanut tiedon ja myös ymmärtänyt sen. Esityksessä todettiin myös yleisellä tasolla, että haastehakemuksen laajuus ja laatu yleensä estävät sen antamisen tiedoksi puhelimitse. Poikkeuksen muodosti kuitenkin summaarisen velkomusasian haastehakemus, joka yleensä selvänä ja yksinkertaisena olisi annettavissa tiedoksi suullisesti.

Laajoja haastehakemuksia ei edelleenkään ole tarkoituksenmukaista antaa tiedoksi puhelimitse. Saatujen kokemusten perusteella voidaan kuitenkin katsoa, etteivät oikeusturvasyyt muodostaisi estettä puhelintiedoksiannon käyttämiselle myös muissa yksinkertaisissa asioissa, joissa haastehakemuksen sisältämä vaatimus perusteluineen on selkeällä tavalla ilmoitettavissa suullisesti. Esimerkiksi maksamattomiin huoneenvuokrasaataviin perustuva häätö on tällainen asia. Ottaen lisäksi huomioon, että puhelintiedoksiannon jälkeen asiakirja aina lähetetään vastaanottajalle tämän ilmoittamaan osoitteeseen postitse tai sähköisenä viestinä, tiedoksiantotavan käyttöalan laajentamiseen kaikkiin summaarisiin riita-asioihin ei voida katsoa liittyvän oikeusturvaongelmia.

Sähköinen tiedoksianto. Selvitysmiesselvityksessä OMSO 52/2014 ehdotetaan otettavaksi käyttöön kansalaisen asiointitili summaaristen haastehakemusten tiedoksiannossa. Asiointitilipalvelu on valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin kehittämä, ja se on kansalaisten ja viranomaisten välinen sähköisen asioinnin vuorovaikutteinen viestintäkanava ja hallinnollisten asiakirjojen keskitetty sähköinen tiedoksiantopaikka. Järjestelmään liittynyt viranomaisen voi toimittaa asiointitilin käyttöön ottaneelle henkilölle, jäljempänä käyttäjä, tiedoksiantoja asiointitilin kautta. Järjestelmä toimii siten, että se lähettää viranomaiselle koneellisen kuitauksen siitä, milloin viesti on toimitettu käyttäjän asiointitilille. Käyttäjä voi puolestaan toimittaa asiointitilin kautta viestejä niille palveluun liittyneille viranomaisille, jotka ovat mahdollistaneet käyttäjän lähettämien viestien vastaanottamisen.

Asiointitilin käyttöehtojen mukaan käyttäjä antaa asiointitilin käyttöehdot hyväksyessään yleisen suostumuksen siihen, että asiointitiliin liitetyt viranomaiset saavat toimittaa hänelle tiedoksiantoja sähköisesti asiointitilille. Käyttäjän on hyväksyttävä asiointitilin käyttöehdot ennen kuin hän voi ottaa asiointitilin käyttöönsä. Asiointitilijärjestelmää luotaessa on katsottu, että yleinen suostumus asiakirjan sähköiseen toimittamiseen viranomaisilta on riittävä. Suostumus kattaa tiedoksiantojen vastaanottamisen myös viranomaisilta, jotka liittyvät asiointitiliin käyttäjän jo otettua asiointitilin käyttöönsä.

Toisaalta asiointitilin käyttäminen tiedoksiantoa varten edellyttää, että viranomaisen ennen asiointitilin käyttäjäksi liittymistä selvittää, tarvitaanko asiakirjojen antamiseen tiedoksi asiointitilin kautta myös erityinen suostumus. Jos erityinen suostumus tarvitaan, viranomaisen tulee pystyä kysymään suostumusta omassa sähköisessä palvelussaan ennen tiedoksiannon toimittamista asiointitilin kautta.

HE 190/2017 vp

Kansalaisten asiointitilijärjestelmä on muuttumassa. Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asiointin tukipalveluista (KaPA-laki) on tullut voimaan 15 päivänä heinäkuuta 2016. Laki tulee täysimääräisesti sovellettavaksi siirtymäkauden jälkeen. Lain 3 §:n 1 momentin 7 kohdassa todetaan yhdeksi laissa tarkoitetuksi tukipalveluksi viestinvälityspalvelu, jonka avulla käyttäjäorganisaatio ja käyttäjä voivat lähettää toisilleen sähköisiä viestejä ja jota hyödyntäen asiakirja voidaan antaa tiedoksi sähköisesti tai postitse. Lain 5 §:n 1 momentissa säädetään muun muassa tuomioistuimille ja muille lainkäyttöelimille velvollisuus käyttää sanottua viestinvälityspalvelua. Viestinvälityspalvelu käytännössä korvaa sekä sähköisen tiedoksiannon kansallaisen asiointitilille että postitiedoksiannon vastaanottajan postiosoitteeseen. Viestinvälityspalvelun palveluntuottaja on Väestörekisterikeskus.

Laissa ei säädetä suostumuksen antamisesta. Sen sijaan KaPA-lain 11 §:ssä säädetään sähköistä tiedoksiantomenettelyä koskevan suostumuksen rekisteröinnistä. Säännöksen mukaan Väestörekisterikeskus pitää viranomaistoimintaan liittyvän sähköisen tiedoksiannon toteuttamista varten rekisteriä käyttäjien antamista sähköistä tiedoksiantomenettelyä koskevista yleisistä suostumuksista. Lakia edeltävässä hallituksen esityksen HE 59/2016 vp s. 49—50 todetaan, että viestinvälityspalvelussa käyttäjä voisi antaa yleisen suostumuksen sähköiseen tiedoksiantoon.

Viranomaisen voisi KaPA-lain esitöiden mukaan antaa asiakirjan tiedoksi suostumuksen mukaisesti sähköisesti, ellei sen tietoon ole hallintolakiin tai sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettuun lakiin taikka muuhun lakiin perustuen tullut, että tiedoksianto tulee toimittaa toisin. Jotta olisi selvää, ettei pelkkä suostumuksen olemassaolo luo oikeutta sähköiseen tiedoksiantoon, 11 §:n lopussa todetaan, että tiedoksiantamisen tavoista säädetään erikseen. Jos tietyn viranomaisen tiedoksiantamista koskevissa erityissäännöksissä olisi kielletty sähköinen tiedoksiantaminen tai asetettu sille tiukempia vaatimuksia, ei kyseinen viranomaisen voisi hyödyntää pykälässä tarkoitettua suostumusrekisterin tietoa ja sähköistä tiedoksiantamista.

Lakia sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa sovelletaan muun muassa hallintoviranomaisissa, tuomioistuimissa ja muissa lainkäyttöelimissä sekä ulosottoviranomaisissa. Laki on yleislaki, ja siinä olevat sähköiset menettelytavat täydentävät muuhun lainsäädäntöön perustuvia menettelytapoja. Lain 18 §:ssä säädetään todisteellisesta sähköisestä tiedoksiannosta ja 19 §:ssä tavallisesta sähköisestä tiedoksiannosta. Kun KaPA-lain 11 §:n 3 momentissa viitataan lainsäädäntöön, jossa säädetään tiedoksiantamisen tavoista, viitataan näin ollen myös sähköisen asiointilain tiedoksiantoa koskeviin säännöksiin.

Todisteellista sähköistä tiedoksiantoa koskevan säännöksen mukaan asiakirja, joka lain mukaan toimitetaan postitse saantitodistusta vastaan tai muuten todisteellisesti, voidaan asianosaisen suostumuksella antaa tiedoksi myös sähköisenä viestinä, ei kuitenkaan telekopiona tai vastaavalla tavalla.

Sähköistä asiointilakia edeltävässä hallituksen esityksessä HE 17/2002 vp s. 45 todetaan, että sähköisen todisteellisen tiedoksiannon käyttäminen edellyttää, että asianomainen antaa sähköiseen tiedoksiantoon nimenomaisen suostumuksensa. Suostumus voi olla yksittäistapauksellinen tai yleisempi. Suostumuksen antaminen voidaan perustelujen mukaan toteuttaa esimerkiksi sillä tavoin, että asiaa varten luodussa sähköisessä lomakkeessa on erityinen kohta, jossa henkilö voi ilmoittaa halutun tiedoksiantotavan tai muuttaa aikaisemmin ilmoittamaansa tiedoksiantotapaa.

Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain tavallista sähköistä tiedoksiantoa koskevan 19 §:n perusteluissa todetaan, että säännös vastaa lakia edeltäneen sähköisestä vies-

tinnästä oikeudenkäyntiasioissa annetun lain 8 §:n 1 momenttia. Sanotun lainkohdan mukaan muu asiakirja kuin haaste voitiin antaa tiedoksi sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamalla tavalla. Tiedoksianto voi näin ollen tapahtua siten kuin 19 §:ssä säädetään, jos vastaanottaja on antamalla sähköistä tiedoksiantoa koskevan suostumuksen ilmoittanut sanotun tavan käytettäväksi. Säännös ei kuitenkaan estä käyttämästä muita sähköisiä tiedoksiantotapoja, jos siitä säädetään muualla laissa.

Suostumuksen antamiselle tai sen sisällölle ei ole säädetty muoto- tai muita vaatimuksia (ks. esim. HE 111/2010 vp sähköisen asiointilain muuttamisesta s. 6). Keskeistä on se, että suostumuksen antaja ymmärtää, että tiedoksianto voidaan toimittaa hänelle sähköisesti.

Sähköistä asiointilakia koskevien hallitusten esitysten perusteluista on pääteltävissä, että kulloinkin kysymyksessä olevan viranomaisen olisi tullut olla jollain tavoin yhteydessä vastaanottojaan ennen kuin todisteellista sähköistä tiedoksiantotapaa olisi mahdollista hyödyntää. Tämä lähtökohta on ymmärrettävä, koska lakia valmisteltaessa tai sitä muutettaessa ei ole ollut käytössä yksilöimättömään suostumukseen perustuvaa viranomaisen ja kansalaisen välistä yleistä viestinvälityskanavaa.

Jotta sähköisestä tiedoksiannosta uuden viestinvälityspalvelun kautta olisi ensimmäisen yhteydenoton – esimerkiksi haastehakemuksen – tiedoksiannossa hyötyä, tulisi käyttäjän antama yksilöimätön suostumus sille, että viranomaiset voivat antaa asiakirjoja tiedoksi sähköisesti viestinvälityspalvelun kautta, olla riittävä. Suostumuksen antamisesta ja sen laadusta ei tällä hetkellä ole erillistä sääntelyä. Koska sähköisen asiointin ja tiedoksiannon sääntelyyn liittyy kysymyksiä, joita olisi laajemmin selvitettävä, tässä yhteydessä ei ole mahdollista tarkistaa sähköisen asiointilain todisteellista sähköistä tiedoksiantoa koskevaa säännöstä oikeusministeriön asettaman työryhmän mietinnössä OMML 12/2017 ehdotetulla tavalla.

Esitöiden mukaan sähköisen asiointilain 18 §:ää olisi sovellettavissa myös haasteen tiedoksiantoon yleisissä tuomioistuimissa. Toisaalta sähköisen asiointilain 18 §:n mukaista tiedoksiantoa ei – toisin kuin esimerkiksi ulosottokaareissa – mainita tiedoksiantotapana oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:ssä. Tämä voi mahdollistaa sellaisen tulkinnan, ettei sähköisen asiointilain todisteellinen sähköinen tiedoksianto ole tiedoksiantotapana käytettävissä yleisissä tuomioistuimissa. Selvyyden vuoksi oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n 1 momenttia voitaisiin tarkistaa siten, että siinä nimenomaisesti mainittaisiin sähköisen asiointilain 18 §:ssä tarkoitettu todisteellinen sähköinen tiedoksiantotapa.

3.3 Keskeiset ehdotukset

3.3.1 Keskittäminen

Esityksessä ehdotetaan kaikkien summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä rajoitettuun määrään käräjäoikeuksia. Keskitettäviä olisivat kaikki ne summaarisella haastehakemuksella vireille pantavat riita-asiat, jotka koskisivat tietyn määräistä saamista, hallinnan tai rikokoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häätöä, ja jotka kantajan käsityksen mukaan ovat riidattomia. Suurin osa summaarisista riita-asioista on velkomuksia.

Summaaristen riita-asioiden keskittäminen lisäisi tehokkuutta ja toiminnallista tuottavuutta. Kun summaarisia riita-asioita käsitteleviä käräjäoikeuksia olisi vähemmän, oletettavaa olisi,

että asioiden käsittelykäytännöissä ja käsittelyajoissa olevat erot pienenisivät ja toiminta yhdenmukaistuisi. Tämä lisäisi kansalaisten yhdenvertaisuutta ja oikeusturvan saatavuutta. Käsitteilyn keskittäminen edistäisi henkilöstön osaamisen kertymistä ja sitä kautta käsittelyn tehokkuutta.

Erityisasiaryhmissä, esimerkiksi summaarisia riita-asioita, hyvien käytäntöjen ja tehokkaiden työmenetelmien edistäminen sekä yhtenäisten tulkintakäytäntöjen luominen helpottuu, kun asioita ei käsitellä jokaisessa tuomioistuimessa. Kuluttajasopimusta koskevien summaaristen riita-asioiden käsittely edellyttää entistä enemmän oikeudellista asiantuntemusta. Koska summaarisia riita-asioita käsittelee pääasiassa kärjäoikeuksien kansliahenkilökunta, on oikeusturvan kannalta tärkeää, että he saavat tehtävänsä mahdollisimman yhtenäisen ohjauksen.

Suuremmissa yksiköissä mahdolliset henkilötyövuosisäästöt olisivat tulouttavissa käytännössä henkilöstöä supistamalla. Pienemmässä yksikössä aikaansaatu tehokkuushyöty ei usein mahdollista henkilöstön vähentämistä. Toisaalta, vaikka tehokkuushyödyt toisivat säästöjä, aiheutuisi keskittämisestä myös kustannuksia. Erityisesti siirtymävaiheessa henkilöstön uudelleen sijoittaminen ja mahdolliset muuttuvat toimitilarpeet lisäisivät kuluja.

Summaarisia riita-asioita käsittelevät ehdotuksen mukaan Ahvenanmaan, Helsingin, Itä-Uudenmaan, Kymenlaakson, Lapin, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen kärjäoikeudet. Kärjäoikeuksien tuomiopiirit määräytyisivät maakuntakohtaisesti ja niistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Kärjäoikeuksien valinta ja tuomiopiirijako toteutettaisiin siten, että summaaristen riita-asioiden käsittelyssä tarvittavan erityisasiantuntemuksen varmistamiseksi asiat keskitettäisiin kussakin hovioikeuspiirissä lähtökohtaisesti yhteen kärjäoikeuteen. Tästä poikettaisiin kuitenkin silloin, kun käsiteltävien asioiden määrä tai kielelliset oikeudet antavat siihen aiheita.

Helsingin hovioikeuden hovioikeuspiirissä ja samalla Uudenmaan maakunnassa summaarisia riita-asioita käsiteltäisiin Helsingin kärjäoikeudessa sekä uudessa Itä-Uudenmaan kärjäoikeudessa. Käsiteltävien asioiden määrän vuoksi niiden käsittely on tarkoituksenmukaista jakaa kahteen kärjäoikeuteen. Helsingin kaupunki muodostaisi Helsingin kärjäoikeuden summaaristen riita-asioiden tuomiopiirin. Muut Uudenmaan maakunnan summaariset riita-asiat käsiteltäisiin kärjäoikeusverkostouudistuksen yhteydessä perustettavassa Itä-Uudenmaan kärjäoikeudessa, jonka pääkanslia sijaitsisi Vantaalla. Summaarisia riita-asioita ratkaistaisiin Helsingissä noin 50 000 kappaletta ja perustettavassa Itä-Uudenmaan kärjäoikeudessa noin 65 000 kappaletta vuodessa. Ehdotus asioiden keskittämisestä Helsingin ja Itä-Uudenmaan kärjäoikeuksiin turvaa kielellisten oikeuksien toteutumisen Helsingin hovioikeuden hovioikeuspiirissä ja siinä otetaan huomioon myös toimitiloihin liittyviä näkökohtia.

Esityksessä ehdotetaan, että Turun hovioikeuspiirissä summaariset riita-asiat keskitettäisiin käsiteltäväksi Pirkanmaan kärjäoikeudessa ja Varsinais-Suomen kärjäoikeudessa. Näiden lisäksi asioita käsiteltäisiin Ahvenanmaan kärjäoikeudessa. Ahvenanmaan osalta ehdotusta on perustelu edellä toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa jaksossa 3.2.3.

Asiamääriltään Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen kärjäoikeudet ovat tällä hetkellä käytännössä yhtä suuret. Pirkanmaan kärjäoikeuden asiamäärät, koko ja sijainti on käsittelyn keskittämisen kannalta edullinen. Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tuomiopiiriin taas kuuluu monia kaksikielisiä kuntia, Turun kaupunki mukaan lukien, ja Varsinais-Suomen kärjäoikeuden summaariset riita-asiat olisi kielellisen oikeuksien tosiasialliseksi turvaamiseksi käsiteltävä kaksikielisessä kärjäoikeudessa. Kun summaaristen riita-asioiden käsittely jatkuisi Varsinais-

Suomen käräjäoikeudessa, keskittämisestä ei myöskään seuraisi kielisyistä johtuvia henkilöstömuutostarpeita.

Hallituksen esitykseen liitetyn asetuseräluonnoksen mukaan Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluisivat Pirkanmaan ja Satakunnan maakunnat. Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluisivat Kanta-Hämeen ja Varsinais-Suomen maakunnat. Asiamäärien jakaantuminen Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuksien välillä olisi tällöin tasainen.

Satakunnan käräjäoikeuden nykyisin käsittelemien summaaristen riita-asioiden käsitteleminen Pirkanmaan käräjäoikeudessa olisi poikkeus hovioikeuspiirijaosta, koska Satakunnan käräjäoikeus kuuluu Vaasan hovioikeuspiiriin, kun taas Pirkanmaan käräjäoikeus kuuluu Turun hovioikeuspiiriin. Satakunnan käräjäoikeudessa summaarisia riita-asioita käsittelevän henkilökunnan olisi kuitenkin helpompi siirtyä työskentelemään Pirkanmaan käräjäoikeudessa kuin Pohjanmaan käräjäoikeudessa. On myös otettava huomioon, että hovioikeuksien rooli summaaristen riita-asioiden käsittelyssä on marginaalinen silloin, kun vaatimus hyväksytään yksipuolisella tai myöntämisen perusteella annetulla tuomiolla. Summaaristen riita-asioiden keskittäminen ei myöskään vaikuttaisi hovioikeuspiirijakoon. Pirkanmaan käräjäoikeuden antamaan tuomioon haettaisiin muutosta Turun hovioikeudelta siitä riippumatta, onko tuomiolla ratkaistu asia alun perin tullut vireille summaarisena riita-asiana. Yksipuoliseen tuomioon taas ei saa hakea muutosta hovioikeudelta valittamalla. Käytännössä vain takaisinsaantiin liittyvän menetetyn määrääjän palauttamista koskeva asia voi tulla summaarisessa riita-asiasa vireille hovioikeudessa. Hovioikeuspiirijaosta poikkeaminen ei kuitenkaan näissäkään asioissa olisi ongelmallinen, koska toimivaltainen hovioikeus määräytyy yksipuolisen tuomion antaneen käräjäoikeuden mukaan.

Vaasan hovioikeuspiirissä summaaristen riita-asioiden käsittely ehdotetaan keskitettäväksi Pohjanmaan käräjäoikeuteen. Käsiteltäviä asioita olisi vain noin 35 000 kappaletta vuosittain. Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluisivat Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakunnat. Ehdotuksella turvataan ruotsinkielisen väestönosan kielelliset oikeudet. Summaarisia asioita ei siksi esitetä keskitettäväksi yksikieliseen Keski-Suomen käräjäoikeuteen, vaikka Keski-Suomen käräjäoikeudessa vuonna 2016 ratkaistiin noin 4 000 summaarista riita-asiaa enemmän kuin Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan käräjäoikeuksissa yhteensä.

Itä-Suomen hovioikeuspiirin summaariset riita-asiat ehdotetaan keskitettäväksi Kymenlaakson käräjäoikeuteen. Poikkeuksena olisi Pyhtään kunta, jonka summaariset riita-asiat käsiteltäisiin ruotsinkielisen väestönosan kielellisten oikeuksien turvaamiseksi Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa. Kymenlaakson käräjäoikeudessa käsiteltäisiin keskittämisen myötä noin 65 000 summaarista riita-asiaa. Asioiden lukumäärä ei anna aihetta jakaa asioiden käsittelyä kahteen käräjäoikeuteen. Kymenlaakson käräjäoikeus on kohtuullisen välimatkan ja kulkuyhteyksien päässä sekä Päijät-Hämeen, Etelä-Savon että Etelä-Karjalan käräjäoikeuksien toimipaikoista. Keskittämistä Kymenlaakson käräjäoikeuteen puoltaa käräjäoikeusverkoston uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä HE 270/2016 vp esiin tuodut vaikutukset tuomioistuinten toimiloiden käyttöön ja kehittämiseen.

Pohjois-Suomen osalta ehdotetaan, että summaariset riita-asiat keskitettäisiin Lapin ja Oulun käräjäoikeuksiin. Lapin käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluisivat Kainuun ja Lapin maakunnat ja Oulun käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluisi Pohjois-Pohjanmaan maakunta. Molempien käräjäoikeuksien asiamäärät olisivat merkittävästi muiden toimivaltaiseksi esitettyjen käräjäoikeuksien asiamääriä pienemmät Ahvenanmaan käräjäoikeutta lukuun ottamatta. Oulun käräjäoikeudessa käsiteltäisiin arviolta vain runsaat 20 000 ja Lapin käräjäoikeudessa vain runsaat 15 000 asiaa vuosittain. Ehdotuksella pyrittäisiin kuitenkin mahdollisimman tasaiseen asia-

määräjakoon ja varmistettaisiin saamelaisten kielellisten oikeuksien säilyminen nykyisellä tasolla.

Ehdotuksen mukaan käräjäoikeuksien toimivalta käsitellä summaarisia riita-asioita olisi ehdoton. Tästä seuraisi, että tuomioistuimen olisi viran puolesta tutkittava, että asia on pantu vireille lain osoittamassa tuomioistuimessa. Toimivaltasäännöksestä seuraisi myös, että asianosaisen tekemä oikeuspaikkasopimus ei vaikuttaisi toimivaltaisen tuomioistuimen määräytymiseen silloin, kun asia pannaan vireille, käsitellään ja ratkaistaan summaarisena riita-asiana.

Jos asia on pantu vireille summaarisella haastehakemuksella sellaisessa käräjäoikeudessa, joka ei olisi lain mukaan toimivaltainen sitä käsittelemään, olisi sanotun käräjäoikeuden omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei se siirrä asiaa oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 §:n 1 momentin nojalla asiassa toimivaltaiseen käräjäoikeuteen.

Siirtäminen edellyttäisi kantajan suostumusta. Siirtäminen ei näin ollen tapahtuisi automaattisesti. Jos kantaja ei suostu siirtämiseen, käräjäoikeus tekisi päätöksen tutkimatta jättämisestä. Kantaja voisi halutessaan hakea sanottuun päätökseen muutosta tai harkita asian panemista vireille toisessa käräjäoikeudessa.

Riita-asia tulisi siirtää myös silloin, kun käräjäoikeus on sinänsä toimivaltainen käsittelemään summaarisia riita-asioita, mutta käräjäoikeuden alueellisessa toimivallassa on puute. Esimerkiksi jos summaarinen riita-asia on pantu vireille Lapin käräjäoikeudessa sellaista vastaajaa vastaan, jolla on kotipaikka Ahvenanmaalla, eikä asiassa ole muuta oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa säädettyä liittymää Kainuun tai Lapin maakuntiin, Lapin käräjäoikeuden tulisi kantajan suostumuksella siirtää asian Ahvenanmaan käräjäoikeuteen, joka olisi toimivaltainen oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 a §:n ja sen nojalla annettavan valtioneuvoston asetuksen mukaan.

Kuten oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 §:ssä säädetään, olisivat siirtävän käräjäoikeuden asiaan liittyvät päätökset ja muut toimenpiteet voimassa, kunnes se käräjäoikeus, johon asia on siirretty, toisin päättäisi. Siirtämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta.

Oikeudenkäymiskaaren 10 lukuun otettaisiin myös säännös tuomioistuimen toimivallan säilymisestä tilanteessa, jossa summaarisena riita-asiana vireille tullut asia muuttuu riitaiseksi. Jos summaarisia asioita käsittelevä käräjäoikeus ei hyväksyisi summaarisen riita-asian kannetta yksipuolisella tai myöntämisen perusteella annetulla tuomiolla, ja sanottu käräjäoikeus ei ole muulla perusteella toimivaltainen tutkimaan asiaa, olisi asia siirrettävä käsiteltäväksi toimivaltaiseen käräjäoikeuteen siten kuin luvun 22 §:ssä säädetään. Tuomioistuin tulisi kuitenkin toimivaltaiseksi käsittelemään asian, jos asianosaiset erikseen ilmoittaisivat hyväksyvänsä asian käsittelyn jatkamisen sanotussa tuomioistuimessa ja tuomioistuin on asiallisesti toimivaltainen käsittelemään kysymyksessä olevan riita-asian.

3.3.2 Sähköinen asiointi

Esityksessä ehdotetaan, että oikeushenkilö, elinkeinonharjoittaja, ammattimaista perintätointaa harjoittavan luonnollisen henkilön sekä oikeudenkäyntiasiamies ja -avustaja velvoitetaan panemaan vireille summaarista riita-asiaa koskevan kanteen käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä. Muulla tavalla toimitettu haastehakemus jätettäisiin heti tutkimatta.

Velvollisuus ei ulottuisi omassa asiassaan toimivaan luonnolliseen henkilöön. Vaikka yhä useampi kansalainen omaa sähköiseen asiointiin tarvittavan osaamisen ja välineistön, tulisi yksityishenkilön vapaus valita tapa toimittaa summaarinen haastehakemus käräjäoikeuteen jatkossakin säilyttää. Kun kaikilla luonnollisilla henkilöillä ei ole osaamista tai mahdollisuuksia asioida sähköisesti viranomaisessa, asettaisi sitä koskeva velvoite kansalaiset eri asemaan heidän henkilökohtaisiin valmiuksiinsa liittyvien syiden perusteella tavalla, joka olisi ristiriidassa kansalaisten yhdenvertaisuutta turvaavan perustuslain 6 §:n 2 momentin kanssa. Tällainen velvollisuus toimia sähköisesti voisi myös rajoittaa kansalaisten oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Velvoite käyttää sähköisiä järjestelmiä kohdistuisi siten vain oikeushenkilöön, elinkeinonharjoittajaan, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavaan luonnolliseen henkilöön sekä oikeudenkäyntiasiamieheen ja -avustajaan. Niin elinkeinotoiminnassa kuin viranomaisasiointissa hyödynnetään yhä enenevässä määrin verkossa tapahtuvaa sähköistä asiointia. Ammattimaisen vuokranantajan tai elinkeinonharjoittajan taikka oikeudenkäyntiasiamiehen on toimensa harjoittamiseksi osattava toimia verkkoympäristössä. Jos asiointijärjestelmä teknisellä tasolla mahdollistaa summaarisen haastehakemuksen tekemisen sähköisesti, ei ole hyväksyttävää perusteita sille, että ammattitoimija tai elinkeinonharjoittaja järjestelmällisesti jättää oikeudellisessa perinnässä hyödyntämättä oikeushallinnon verkkopohjaisia järjestelmiä.

Perustuslain turvaama yhdenvertaisuus ei myöskään ulotu oikeushenkilöihin. Säännöstä sovelletaan vain luonnollisiin henkilöihin eli ihmisiin. Vaikka luonnollinen henkilö voi harjoittaa elinkeinotoimintaa esimerkiksi toiminimellä, suurin osa sähköiseen asiointiin velvoitetuista kantajista olisivat oikeushenkilöitä ja perintäalan tai oikeudenhoidon ammattitoimijoita. Tämän vuoksi yhdenvertaisuusnäkökulmalla on sääntelyssä suhteellisen vähäinen merkitys.

Ammattimaisille toimijoille, elinkeinonharjoittajille ja oikeudenkäyntiasiamiehille asetettu velvollisuus sähköiseen asiointiin ei vaarantaisi perustuslain 21 §:n 1 momentin turvaamaa oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Kantaja ei esimerkiksi joutuisi suorittamaan tuomioistuinmaksua silloin, kun on saattanut summaarisen riita-asian vireille muulla kuin lain sallimalla tavalla. Ehdotuksen mukaan tuomioistuinmaksua ei näet perittäisi päätöksestä jättää tutkimatta muulla kuin tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä toimitettu summaarinen haastehakemus. Kantajalle annettaisiin näin maksutta mahdollisuus panna vireille summaarisen riita-asian kanne lain edellyttämällä tavalla sähköisesti.

Laki ei myöskään estäisi kanteen vireille saattamista laajana riita-asiana. Tämä ei kuitenkaan olisi toivottavaa, koska laajan riita-asian tuomioistuinmaksu on huomattavasti korkeampi, ja vastaaja joutuu korvaamaan oikeudenkäynnistä aiheutuvat kulut jutun voittaneelle asianosaiselle. Jos nykyisin paperisena tai sähköpostin liitetiedostona vireille saatettavat summaariset haastehakemukset jatkossa pantaisiin vireille laajoina riita-asioina, tarkoittaisi tämä, että riidattoman velkomusasian vastaaja joutuisi maksamaan siitä, ettei velkoja ole ollut halukas asioimaan sähköisesti. Toisaalta, jos kantaja on saattanut laajana riita-asiana vireille ilmeisen riidattoman velkomusasian, voisi käräjäoikeus viran puolesta oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b tai 8 c §:n nojalla ratkaista kulukorvausta koskevan vaatimuksen siten, että tuomioistuinmaksua koskeva kulukorvaus jäisi 65 euroa ylittävältä osin kantajan vahingoksi.

Velvoite sähköiseen asiointiin ei myöskään olisi ehdoton. Velvoitteen sovellettavaksi tuleminen edellyttäisi, että sähköinen asiointi on yksittäisessä asiassa käytännössä mahdollista. Kaikki summaariset haastehakemukset eivät ole laadittavissa verkkopohjaisen sähköisen haastehakemuksen muotoon, vaikka sähköistä haastehakemuspohjaa parannettaisiinkin. Jos haastehakemukseen on oheistettava liitteitä, ei aina ole tarkoituksenmukaista käyttää asiointijärjestelmää haastehakemuksen tekemiseen, koska sähköiseen haastehakemukseen ei voi tällä het-

kellä liittää asiakirjoja. Liitteet on tällöin lähetettävä erikseen, mikä voidaan katsoa lisäävän kantajan työtä. Edellä mainituista syistä ammattitoimijoiden olisi voitava myös jatkossa poikkeuksellisissa tilanteissa laatia haastehakemus paperi- tai tiedostomuotoisena.

Kuten edellä nykytilan arviointia koskevassa jaksossa 2.3 todetaan, nykyinen asiointiliittymä ei mahdollista haastehakemuksia, jotka koskevat valuuttasaatavia tai luottokorkovaatimuksia, jotka ovat sidotut kahden kuukauden euribor-korkoon. Se ei myöskään tue yli 100 vaatimuserän haastehakemuksia tai haastehakemuksia, joissa perustelut ylittävät 800 riviä. Häätöä koskevia haastehakemuksia ei ole mahdollista tehdä asiointiliittymän kautta, jos häätöä koskevaan vaatimukseen ei liity saatavan perintää. Myös hypoteekkikanne voi olla vaikea laatia asiointiliittymäalustalle.

Lakiin ei ole mahdollista kirjata esimerkkejä asiaryhmistä, joita koskevat summaariset haastehakemukset eivät ole tehtävissä verkossa. Lainsäädännön soveltamisen helpottamiseksi olisi asiointiliittymän yhteyteen laadittava täsmällinen ohjeistus sisältäen tietoja järjestelmän rajoitteista ja mahdollisimman kattava luettelo asiaryhmistä ja vaatimuksista, joiden osalta sähköinen haastehakemus ei ole mahdollinen. Asiointiliittymäalustan kehittyessä päivitetäisiin myös ohjeet siten, että ne aina vastaisivat kulloinkin valitsevaa tilannetta. Tarkoitus on, että sähköistä asiointiliittymää nopealla aikataululla muutettaisiin vastamaan ehdotetun lainsäädännön tarpeita muun muassa siten, että hakemukseen voisi oheistaa liitteitä.

3.3.3 Todisteellinen tiedoksianto

Esityksessä ehdotetaan sähköisen asiointilain 18 §:ssä tarkoitetun todisteellisen sähköisen tiedoksiannon sisällyttämistä oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n 1 momentin luetteloon mahdollisista tiedoksiantotavoista.

Yleisen säädöshierarkian mukaisesti erityislainsäädäntö tulee sovellettavaksi yleislain sijaan. Oikeudenkäymiskaaren ja sähköisen asiointilain välisten todisteellista sähköistä tiedoksiantoa koskevien säännösten suhde ei ole tältä osin täysin yksiselitteinen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että sähköisen asiointilain 18 §:n mukainen todisteellinen sähköinen tiedoksianto mainittaisiin nimenomaisesti oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n 1 momentissa. Näin sähköisen asiointilain mukainen todisteellinen sähköinen tiedoksianto rinnastettaisiin muihin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun todisteellisiin tiedoksiantotapoihin, eikä säädöshierarkiaan liittyvää tulkintaongelmaa syntyisi.

Edellä jaksossa 3.2.5 todetuin perustein ehdotetaan puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentamista kaikkiin summaarisiin riita-asioihin.

Puhelintiedoksiannosta on oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n 3 momentin mukaan tavanomaiseen tapaan laadittava tiedoksiantotodistus. Todistuksesta on lähetettävä jäljennös tiedoksiannon vastaanottajalle kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen. Jos todistus toimitetaan vastaanottajalle sähköisenä viestinä, allekirjoitettu todistus skannataan ja toimitetaan vastaanottajalle sähköpostin liitetiedostona. Sähköisen asiointilain 20 §:n 1 momentin mukaan sähköisenä viestinä lähetettävä tuomioistuimen toimitusasiakirja tai muu oikeudenkäyntiasiakirja voidaan allekirjoittaa koneellisesti. Jos sähköisenä viestinä lähetettävä tiedoksiantotodistus olisi allekirjoitettavissa koneellisesti, sujuvoittaisi tämä menettelyä.

Myös silloin, kun puhelimitse tiedoksi annettu haastehakemus lähetetään vastaajalle tavallisena kirjeenä, asiakirjojen lähettäminen käräjäoikeudesta tapahtuu sähköisesti käyttämällä e-kirjejärjestelmää. Järjestelmä toimii siten, että vasta kirjeen välittäjä tulostaa ja kuorittaa asiakirjan toimitettavaksi vastaanottajalle. Myös e-kirjejärjestelmän käyttäminen edellyttää siten allekirjoitetun tiedoksiantotodistuksen skannaamista. Työtaloudellisista syistä on näin ollen perusteltua, että tiedoksiantotodistus myös näissä tapauksissa voitaisiin allekirjoittaa koneellisesti. Esityksessä ehdotetaan siksi lakia muutettavaksi siten, että vastaanottajalle lähetettävä kappale tiedoksiantotodistuksesta olisi mahdollista allekirjoittaa koneellisesti myös silloin, kun asiakirjat lähetetään vastaanottajalle tavallisena kirjeenä. Tuomioistuimeen jäävä kappale todistuksesta olisi kuitenkin aina allekirjoitettava käsin.

3.3.4 Muut ehdotukset

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan asia tulee vireille, kun haastehakemus saapuu käräjäoikeuden kansliaan. Saapumisajankohta on siis vireilletulohetki. Eräiden asiakirjojen lähettämisestä tuomioistuimeen annetun lain (248/1965) mukaan postitse lähetetty asiakirja on katsottava viranomaiselle annetuksi eli viranomaiselle saapuneeksi sinä päivänä, jona asiakirjan sisältävä postilähetys tai ilmoitus lähetysten saapumisesta postin osoitetoimipaikkaan on annettu viranomaiselle. Sähköisen asiointilain 10 §:n 1 momentin mukaan sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi viranomaiselle silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä. Jos saapumisajankohdasta ei ole selvitystä sen johdosta, että viranomaisen käyttämä sähköinen tiedonsiirtomenetelmä on ollut epäkunnossa tai poissa käytöstä taikka selvitystä ei muusta vastaavasta syystä voida esittää, sähköinen viesti katsotaan sähköisen asiointilain 10 §:n 2 momentin mukaan saapuneeksi sinä ajankohtana, jona se on lähetetty, jos lähettämisajankohdasta voidaan esittää luotettava selvitys.

Jos kanteen nostaminen on sidottu määräaikaan tai vanhentumisaika on katkaistava kanteella, kanteen nostamiselle tai vanhentumisen katkaisemille säädettyä määräaika on noudatettu, jos haastehakemus on saapunut tuomioistuimeen viimeistään määräajan viimeisenä päivänä ennen virka-ajan päättymistä. Määräajan laskemisesta säädettyjen määräaikain laskemisesta annetussa laissa (150/1930). Lain 6 §:n 1 momentin mukaan tyytymättömyyden ilmoittaminen, muutoksenhakemuksen jättäminen, vastauksen antaminen siihen, viranhakemus sekä muu määräajassa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa taikka virallisessa toimituksessa suoritettava toimi on tehtävä viimeistään määräajan viimeisenä päivänä, virastossa suoritettava toimi ennen viraston aukioloajan päättymistä ja tuomioistuimen istunnossa tai muussa toimituksessa suoritettava toimi ennen istunnon tai toimituksen päättymistä. Määräajan laskemista koskevaa lainsäädäntöä sovelletaan myös silloin, kun haastehakemus toimitetaan tuomioistuimeen sähköisenä viestinä, eli telekopiona, sähköpostina tai käyttäen asiointiyhteyttä tuomioistuimen tietojärjestelmään.

Viranomaisen pyytämän asiakirjan saapumisesta määräajassa säädetään erikseen sähköisen asiointilain 11 §:ssä. Jos kysymys on viranomaisen, esimerkiksi tuomioistuimen, asian käsitteilyä varten pyytämästä asiakirjasta, katsotaan asiakirja saapuneeksi määräajassa, jos se on saapunut viimeistään asiakirjan toimittamiselle asetetun määräajan viimeisen päivän aikana. Säännöksestä seuraa, että pyydetty asiakirja katsotaan saapuneeksi määräajassa, jos se on sähköisenä viestinä määräajan viimeisenä päivänä ennen puolta yötä saapunut viranomaisen vastaanottolaitteeseen tai tietojärjestelmään.

Koska haastehakemus ei ole viranomaisen asian käsittelyä varten pyytämä asiakirja, sähköisen asiointilain 11 §:ää ei sovelleta haastehakemukseen. Käytännöstä tulkinta on kuitenkin vaihdellut siten, että suoraan tietojärjestelmään tehty haastehakemus on katsottu saapuneeksi ja asia vireille tullee sinä kalenteripäivänä, jolloin se on saapunut käräjäoikeuden tietojärjestelmään, vaikka haastehakemus on vastaanotettu virka-ajan päättymisen jälkeen. Määräaikalain 6 §:n 1 momentin sanamuodosta ei ole suoraan pääteltävissä, että säännöstä sovelletaan myös haastehakemuksiin siten, että esimerkiksi riita-asia tulee vireille samana päivänä kuin se on toimitettu käräjäoikeuden tietojärjestelmään vain sillä edellytyksellä, että se on toimitettu ennen virka-ajan päättymistä. Vaikka asian vireilletulopäivämäärällä ei useimmiten ole merkitystä, on kantajan osalta tärkeää tietää, että määräajassa suoritettava toimi, esimerkiksi vanhentumisajan katkaisevan kanteen nostaminen, tulee määräaikalain 6 §:n 1 momentin mukaan suorittaa ennen viraston aukioloajan päättymistä.

Sen selventämiseksi, että sähköisenä viestinä käräjäoikeuden tietojärjestelmään toimitetun haastehakemuksen vireilletuloajankohta määräytyy virka-ajan puitteissa samoin perustein kuin esimerkiksi sähköpostin liitetiedostona toimitettujen haastehakemusten vireilletuloajankohta, ehdotetaan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 1 §:n 2 momenttiin tehtäväksi lisäys, jonka mukaan virka-ajan päätyttyä käräjäoikeuden kansliaan saapunut haastehakemus katsotaan saapuneeksi seuraavana arkipäivänä. Säännös olisi tekniikkaneutraali siten, että se asettaisi käräjäoikeuden postilaatikkoon, sähköiseen virastopostilaatikkoon ja tietojärjestelmään toimitetut haastehakemukset oikeusvaikutuksiltaan samaan asemaan ja poistaisi sähköisen asiointilain 10 §:stä johtuvan tulkinnanvaraisuuden.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksessä pyritään tehostamaan oikeusjärjestelmän toiminnallista tehokkuutta. Tehokkuushyötyjä olisi saatavissa erityisesti sähköisen asiointin lisääntymisestä sekä tuomioistuimissa että ulosotossa.

Ehdotuksen mukaan ammattitoimijat ja elinkeinonharjoittajat velvoitettaisiin tekemään summaariset haastehakemuksensa suoraan käräjäoikeuksien asianhallintajärjestelmään joko tietojärjestelmäyhteyden tai verkkopohjaisen asiointiliittymän kautta. Ehdotuksen johdosta manuaalisesti kirjattavien haastehakemusten määrä arvioidaan vähenevän vähintään 80 %. Manuaalinen kirjaaminen vaatii arviolta kolme kertaa enemmän työtä kuin asianhallintajärjestelmäkirjaaminen. Summaarisen riita-asian käsittely käräjäoikeudessa ei kuitenkaan muodostu yksin asian kirjaamisesta asianhallintajärjestelmään. Manuaalisesti vireille tulleen asian kokonaiskäsittely voidaan kuitenkin arvioida edellyttävän vajaa kaksi kertaa enemmän työpanosta kuin asianhallintajärjestelmäasian kokonaiskäsittely.

Käräjäoikeuksista saadun arvion mukaan vuonna 2016 noin 135 kansliahenkilökunnan henkilövuotta kohdistuisi summaaristen riita-asioiden käsittelyyn. Paperisena tai sähköpostilla vireille tulleita summaarisia riita-asioita ratkaistiin vuonna 2015 noin 93 000 kappaletta. Vuonna 2016 näitä ratkaisuja oli enää 81 500 kappaletta. Suoraan asianhallintajärjestelmään vireille tulleita summaarisia ratkaistiin vuonna 2015 noin 251 000 kappaletta ja vuonna 2016 noin 264 000 kappaletta. Jos oletetaan, että manuaalisesti kirjattavien summaaristen riita-asioiden käsittely vaatii kaksi kertaa enemmän työaikaa kuin muiden asioiden käsittely, seuraa tästä, että yksi manuaalisesti kirjattava asia vastaa kahta asianhallintajärjestelmään vireille tulleita asioita. Jos työmäärä laskettaisiin vain asianhallintajärjestelmään vireille tulleina asioina,

HE 190/2017 vp

seuraisi tästä, että ratkaistuja asioita olisi vuonna 2015 ollut 437 000 kappaletta ($93\,000 \times 2 + 251\,000$) ja vastaavasti vuonna 2016 ratkaisumäärä olisi ollut 427 000 kappaletta ($81\,500 \times 2 + 264\,000$). Painotetun asiamäärän perusteella laskettuna käsiteltiin vuonna 2015 noin 3 237 asiaa henkilötyövuotta kohti ($437\,000/135$) ja vuonna 2016 3 165 asiaa henkilötyövuotta kohti ($427\,000/135$).

Jos 80 % manuaalisesti asiointijärjestelmään kirjattavista haastehakemuksista tulisi vireille suoraan asianhallintajärjestelmään, tarkoittaisi tämä vuoden 2015 tietojen perusteella, että enää 19 000 haastehakemusta olisi toimitettu paperisena tai sähköpostin liitetiedostona. Tällöin asianhallintajärjestelmään vireille tulleita asioita olisi 325 000 kappaletta ($0,8 \times 93\,000 + 251\,000$). Painotettu työmäärä olisi 363 000 asiaa ($19\,000 \times 2 + 325\,000$). Vuoden 2016 tietojen nojalla samat muuttajat johtaisivat 362 000 painotettuun asiamäärään ($0,8 \times 81\,500 + 264\,000 + (16\,300 \times 2)$). Jos määrä ratkaistuja asioita henkilötyövuotta kohden arvioidaan vuoden 2015 tietojen perusteella, tarvittava henkilötyövuosimäärä asioiden ratkaisemiseen olisi enää 112. Henkilötyövuositarve vähenisi näin laskettuna 23 henkilötyövuodella. Vuoden 2016 luvut eivät muuta arviota.

Jos arvioidaan, että yhden henkilötyövuoden kustannus on 40 000 euroa, tarkoittaisi tämä, että uudistus mahdollistaisi 920 000 euron säästöt. Tämä edellyttäisi kuitenkin, että virat olisivat suoraan lakkautettavissa laskelman mukaisesti. Näin ei käytännössä ole. Laskelmia arvioitaessa on otettava huomioon, ettei työ kaikissa käräjäoikeuksissa ole organisoitu siten, että henkilökunnasta tietyt henkilöt käsitelisivät vain summaarisia riita-asioita ja kirjaamistehtävien vähentyminen olisi kohdennettavissa tiettyyn virkaan. Eri käräjäoikeuksien käsiteltävänä olevat asiamäärät eivät myöskään mahdollista henkilötyövuosien vähentämistä edellä selostetun laskelman mukaisesti. Esimerkiksi Ahvenanmaan käräjäoikeudessa käsiteltiin vuonna 2016 yhteensä 1 125 summaarista riita-asiaa. Selvää on, ettei kolmasosa virkaa ole mahdollista vähentää. Summaaristen riita-asioiden keskittämistä rajoitettuun määrään käräjäoikeuksia ja tuottavuuden tehostumisesta seuraa kuitenkin mahdollisuus vähentää summaarisia asioita käsittelevää henkilöstöä.

Summaaristen riita-asioiden keskittäminen on käytännössä edellytys sille, että sähköisen asioinnin lisäämisestä saatava tehokkuushyöty voisi toteutua henkilötyövuosisäästöinä. Keskittämisestä seuraa kuitenkin myös kustannuksia. Näitä aiheutuu varsinkin siirtymävaiheessa henkilöstön uudelleen sijoittamisesta ja muuttuvista toimitilarpeista. On myös otettava huomioon, että sähköiseen asiointiin siirtyminen tulee tuottamaan uusia työtehtäviä käräjäoikeuksiin. Tieto- ja viestintätekniikkatuen tarve tulee väistämättä lisääntymään ja uutena kysymyksenä tulee ratkaistavaksi paperisina tai sähköpostina lähetettyjen summaaristen haastehakemusten tutkimatta jättäminen.

Edellä esitettyjen seikkojen perusteella voidaan hyvin suuntaa antavasti arvioida, että sähköisen asioinnin lisääntymisestä ja käsittelyn keskittämisestä olisi saatavissa yhteensä noin 800 000 euron eli 20 henkilötyövuoden kustannussäästöt.

Esityksessä ei ehdoteta säädettäväksi ulosoton hakijalle velvollisuutta sähköiseen asiointiin. Tämä johtuu siitä, että ulosottotoimen rakenneuudistushankkeen (URA) lainsäädäntötyöryhmän toiseen mietintöön (Valtakunnanvoudinviraston julkaisu 2017:2) sisältyy ehdotus tällaiseksi lainsäädännöksi. Sähköisen asioinnin lisääntymisen vaikutukset ulosoton työmäärään tulevat siten arvioitavaksi ja huomioitavaksi sanotun muutosehdotuksen käsittelyn yhteydessä, eikä erillistä arviota tämän esityksen mahdollisista vaikutuksista ole nyt tarkoituksenmukaista tehdä.

Ehdotetuista uudistuksista aiheutuu kuitenkin myös menoja. Muutoksia ei voida toteuttaa ilman tiedonsiirto- ja asianhallintajärjestelmiin tehtäviä muutoksia. Muutoksia olisi tehtävä sekä tietojärjestelmähakijoiden käyttämään Santra -järjestelmään että internetin kautta toimivaan asiointiliittymään. Jos uudistukset toteutetaan ennen AIPA:n käyttöönottoa, olisi muutoksia tehtävä myös kärjäoikeuksien asianhallintajärjestelmiin. Oikeusrekisterikeskuksen tekemän arvion mukaan tässä esityksessä ehdotettujen lainmuutosten toimeenpano edellyttäisi tehtäväksi noin 215 000 euroa maksavat muutostyöt nykyisiin tietojärjestelmiin. Muutostyöt mahdollistaisivat muun muassa liitteiden liittämisen sähköiseen haastehakemukseen, tuomioistuinten tuomiopiirien muuttamisen summaarisissa riita-asioissa sekä asioiden siirtämisen sähköisesti silloin, kun summaarinen riita-asia muuttuu toisessa kärjäoikeudessa käsiteltäväksi laajaksi riita-asiaksi, ja haastehakemuksen siirtämisen haastemiesjärjestelmästä toiseen.

Yhteenlaskettuna esityksessä ehdotetut lainsäädäntömuutokset vähentäisivät valtion vuosittaisia menoja oikeushallinnon alalla noin 800 000 eurolla. Muutoksilla sopeutetaan tuomioistuinlaitoksen toimintaa vastaamaan valtiontalouden kehyksiin jo sisältyviä tuomioistuinten toimintamenojen säästöjä.

Tietojärjestelmämuutoksista aiheutuisi kertaluonteisia menoja arvioilta noin 215 000 euroa. Muutokset ovat kuitenkin tavanomaista tietojärjestelmien kehittämistyötä, eivätkä ne siksi edellytä lisärahoitusta. Muutokset rahoitetaan oikeusministeriön hallinnonalan kehyksen puitteissa sisäisin kohdennuksin. Menoja syntyisi myös summaaristen riita-asioiden keskittämisestä johtuvista toimitilamuutoksista. Näitä kustannuksia ei kuitenkaan ole mahdollista arvioida kärjäoikeusverkostouudistuksesta erillisenä kustannuseränä. Summaaristen riita-asioiden keskittämisestä johtuvista toimitilamuutoksista aiheutuvat lisämenot rahoitettaisiin valtion talousarvion ja oikeusministeriön hallinnonalan kehyksen puitteissa tarvittaessa sisäisin kohdennuksin.

Vaikka sähköisen asioinnin lisääntyminen vähentäisi valtion menoja oikeushallinnon alalla edellä esitetyn mukaisesti, vähentäisi se myös valtion tuomioistuinten suoritteista saamia tuloja. Vuonna 2016 paperisena tai sähköpostilla vireille tulleita summaarisia riita-asioita ratkaistiin 81 500 kappaletta. Summaarisella haastehakemuksella vireille tulleesta riita-asiasta, joka on ratkaistu yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla, ja jota koskevat tiedot on toimitettu suoraan kärjäoikeuden tietojärjestelmään, peritään 65 euron suuruinen tuomioistuinmaksu. Jos haastehakemuksen tietoja ei ole toimitettu suoraan kärjäoikeuden tietojärjestelmään, on perittävän tuomioistuinmaksun määrä 86 euroa. Vuonna 2016 perittiin näin ollen paperisena tai sähköpostitse vireille tulleista yksipuolisista tuomioista tuomioistuinmaksuja yhteensä 7 009 000 euroa. Jos jatkossa näistä summaarisista haastehakemuksista 80 % tulisi vireille suoraan asiointijärjestelmään, tarkoittaisi tämä, että yksipuolisista tuomioista perittävät maksut ja näin valtion niistä saamat tulot vähenisivät 1 369 200 eurolla ($7\,009\,000 - (81\,5000 \times 0,8 \times 65 + 81\,500 \times 0,2 \times 86)$). Tuomioistuinten menoja ei kuitenkaan kateta tuomioistuinten suoritteista perityillä maksuilla. Tämän vuoksi vähentyvillä tuloilla ei ole merkitystä sopeutettaessa tuomioistuinten toimintaa vastaamaan toimintamenojen säästöjä.

On myös otettava huomioon, että tuomioistuinmaksut viime kädessä tulevat perittäviksi velallisilta. Velalliset hyötyisivät siten suoraan sähköisen asioinnin ja keskittämisen tuoman kustannustehokkuuden lisääntymisestä.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Summaaristen asioiden keskittäminen rajoitettuun määrään käräjäoikeuksia vaikuttaa sekä niiden käräjäoikeuksien toimintaan, joissa ei uudistuksen jälkeen enää käsiteltäisi summaarisia riita-asioita, että niihin käräjäoikeuksiin, jonne summaaristen riita-asioiden käsittely ehdotetaan keskitettäväksi.

Valtion virkamieslain (750/1994) 2 luvun mukaan virat ja virkojen haltijat siirtyvät tehtävien mukana tehtävien siirtyessä. Siirtyvien virkojen määrä ja siten myös henkilöstövaikutukset olisivat merkittävät etenkin niissä käräjäoikeuksissa, joissa summaarisia riita-asioita ei enää jatkossa käsiteltäisi. Kansliahenkilöstön määrä vähenisi nykyisestä. Selvitysmiesselvityksessä OMSO 52/2014 s. 101 on arvioitu, että vain pieni osa summaarisia asioita käsittelevästä henkilöstöstä olisi summaaristen asioiden keskittämisen yhteydessä valmis siirtymään toiseen käräjäoikeuteen. Nyt käsillä olevan ehdotuksen mukaan summaarisia riita-asioita käsittelevät selvitysmiesselvitykseen verrattuna useampi käräjäoikeus. Tämä voisi osaltaan lisätä henkilöstön halukkuutta siirtyä työtehtävien mukana. Toisaalta voidaan pitää selvänä, että ainakin muutosvaiheessa summaaristen riita-asioiden keskittäminen vaikuttaisi kielteisellä tavalla henkilöstön työhyvinvointiin.

Uudistuksen vaikutuksia henkilöstön asemaan konkreettisella tasolla on vaikea arvioida. Nämä kysymykset tulevatkin käytännössä ratkaistavaksi yhteistoimintamenettelyssä ja henkilöstön kanssa käytävissä muissa neuvotteluissa.

Summaarisia riita-asioita käsitteleviin käräjäoikeuksiin olisi saatava tarvittava määrä henkilöstöä muista käräjäoikeuksista. Lisäystarve koskisi sekä kansliahenkilökuntaa että haastemiehiä.

Selvitysmiesselvityksessä OMSO 52/2014 s. 101 on arvioitu, ettei summaaristen riita-asioiden keskittämisellä olisi vaikutuksia tuomioistuinharjoittelua suorittavien käräjänotaarien koulutukselle. Ottaen huomioon, että käräjänotaarien tehtävänkuvaan kuuluu lainkäyttöä vaativien summaaristen riita-asioiden ratkaiseminen, voidaan kuitenkin olettaa, että tehtävät vähenisivät niissä käräjäoikeuksissa, joissa summaarisia riita-asioita ei enää käsiteltäisi. Lisäksi osa riitaantuneista summaarisista asioista jäisi vireilletulotuomioistuimen käsiteltäväksi, jolloin pienempien riitajuttujen määrä muissa tuomioistuimissa vastaavasti vähenisi. Tuomioistuinharjoittelujärjestelmä on kuitenkin muuttumassa. Uudistuksen toimeenpanon puitteissa olisi arvioitava myös summaaristen riita-asioiden keskittämisen vaikutuksia tuomioistuinharjoittelun toteutukseen.

Summaarisen riita-asian haasteen antamisesta tiedoksi huolehtisi asiaa käsittelevän käräjäoikeuden haastemies tai kansliahenkilöstö silloin, kun haaste annettaisiin tiedoksi postitse tai sähköisenä viestinä. Jos haaste annettaisiin tiedoksi puhelimitse, siitä huolehtisi yleensä haastemies. Jos haaste olisi annettava tiedoksi haastemiestiedoksiantona, antaisi sen tiedoksi haastemies siitä käräjäoikeudesta, jonka tuomiopiirissä vastaaja oleskelee. Henkilöstövaikutukset eivät siten olisi haastemiehille yhtä merkittävät kuin kansliahenkilökunnalle, mutta tehtävien siirtyessä myös haastemiesten siirtyminen summaarisia asioita käsitteleviin käräjäoikeuksiin voisi tulla ajankohtaiseksi.

Henkilöstön määrän lisääntymisen myötä summaarisia asioita käsittelevien käräjäoikeuksille olisi varmistettava riittävät toimitilat. Kuten edellä jaksossa 4.1 todetaan, näitä kustannuksia on kuitenkin vaikea arvioida erillään käräjäoikeusverkostouudistuksesta.

Sähköinen asiointi ehdotetaan summaarisissa riita-asioissa pakolliseksi asiointikanavaksi muille kuin omassa asiassaan toimiville luonnollisille henkilöille. Velvoite ei kuitenkaan olisi

poikkeukseton. Jos haastehakemus sen sisältämän vaatimuksen tai vaatimuksen perusteiden vuoksi ei olisi laadittavissa tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän edellyttämään muotoon, haastehakemus voitaisiin edelleen toimittaa paperisena tai sähköpostin liitetiedostona käräjäoikeuteen. Jos haastehakemusta ei olisi toimitettu sähköisesti, vaikka tämä olisi ollut mahdollista, jätettäisiin se tutkimatta. Käräjäoikeudessa tulisi siten selvitettäväksi, onko haastehakemuksen laatijaan, haastehakemuksessa esitettyyn vaatimukseen tai vaatimuksen perusteisiin liittyvistä syistä perusteltua tutkia paperisena tai liitetiedostona käräjäoikeuteen toimitettu summaarinen haastehakemus vai jätetäänkö se tutkimatta väärän toimitustavan perusteella. Tämä olisi uusi tehtävä, josta ainakin uudistuksen voimaantulon alkuvaiheessa seuraisi lisätyötä kansliassa. Päätöksen haastehakemuksen tutkimatta jättämisestä tekisi joko notaari tai käräjätuomari. Uudistus lisäisi siten myös näiden henkilöstöryhmien työtä. Tässä vaiheessa ei ole mahdollista arvioida sitä, että edellyttääkö keskittäminen käräjätuomarin virkojen määrän lisäämistä niistä tuomioistuimissa, johon summaariset riita-asiat keskitetään, ja vastaavasti virkojen vähentämistä niissä käräjäoikeuksissa, joissa summaarisia riita-asioita ei enää käsiteltäisi. Mahdolliset muutostarpeet tulisi arvioida vuosittaisissa tulosneuvotteluissa.

Tiedoksianto koskevat ehdotukset keventäisivät tiedoksiantomenettelyä. Puhelintiedoksannon käyttöalaa laajennettaisiin. Myös mahdollisuus allekirjoittaa vastaanottajalle toimitettava tiedoksiantotodistus koneellisesti sujuvoittaisi toimintaa.

Esityksessä ehdotetut toimenpiteet lisäävät käräjäoikeuksien toiminnallista tehokkuutta. Jos toiminnallinen tehokkuus lisääntyy, tarkoittaa tämä käytännössä sitä, että sama määrä asioita käsitellään vähemmällä henkilöstömäärällä. Jos summaaristen riita-asioiden käsittely tehostuu siten kuin tässä esityksessä arvioidaan, mahdollistaisi tämä edellä selostettujen laskelmien mukaisesti noin 20 henkilötyövuoden vähentämisen käräjäoikeuksissa. Vähentämistarve kohdistuisi lähinnä summaarisia riita-asioita käsittelevään kansliahenkilökuntaan.

Ehdotetut uudistukset vaikuttaisivat viranomaisten toimintaprosesseihin. Ne edellyttäisivät käräjäoikeuksien kansliahenkilökunnalta ja haastemiehiltä lisää sähköisten asiointijärjestelmien asiantuntemusta. Erityisesti tiedonhallinta ja koulutustehtävät painottuisivat aiempaa enemmän. Vaikka summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen ja sähköisen asioinnin lisäksi toiminnallista tehokkuutta, aiheutuu ehdotetuista uudistuksista myös uusia tehtäviä. Lisääntyvä sähköinen asiointi tulee lisäämään tieto- ja viestintätekniikkatuen tarvetta käräjäoikeuden toiminnassa. Luontevaa olisi, että vapautuva työvoima siirtyy hoitamaan uusia tehtäviä. Muutoksen toteuttaminen edellyttäisi koulututtautumista ja virkojen toimenkuvan muuttamista vastaamaan uusia tehtäviä.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Summaaristen asioiden käsittelyn keskittäminen yhdenmukaistaisi toimintatapoja, parantaisi mahdollisuuksia työn tarkoituksenmukaiseen organisointiin ja nopeuttaisi asioiden käsittelyä. Yhdenmukaiset menettelytavat takaisivat nykyistä paremmin sekä velkojan oikeussuojan saatavuutta että velallisten oikeusturvaa.

Sähköisen asioinnin lisääntyminen nopeuttaisi asian käsittelyä ja laskisi velallisen kannettavaksi jäävän tuomioistuinmaksun määrää.

4.4 Muut vaikutukset

Uudistus velvoittaisi elinkeinonharjoittajia käyttämään oikeushallinnon sähköistä asiointijärjestelmää oikeudellisessa perinnässään. Muutosta ei voida pitää ongelmallisena, koska suuri enemmistö velkojista, jotka eivät käytä asiointijärjestelmää oikeudellisessa perinnässä, ovat joko ammattimaista perintätoimintaa harjoittavia yrityksiä tai suuria vuokranantajia. Velvoite sähköiseen asiointiin ei edellytä tietojärjestelmämuutoksia, ainoastaan toimintatapamuutoksia. Uudistuksesta yrityksille aiheutuvia vaikutuksia voidaan siksi pitää marginaalisina.

Esityksellä ei myöskään olisi merkittäviä vaikutuksia ympäristöön. Sähköisen asioinnin lisääntyminen vähentäisi paperisten asiakirjojen määrää, mikä edistäisi kestäväää kehitystä.

Lainsäädäntömuutoksilla pyritään saavuttamaan tehokkuushyötyjä siten, että käräjäoikeuksien henkilökunnan määrää voidaan vähentää. Vähennys kohdistuisi summaarisia riita-asioita käsittelevään kansliahenkilökuntaan, josta valtaosa on naisia. Ehdotukset vaikuttaisivat siten naisten työllisyyteen enemmän kuin miesten.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja –aineisto

5.1.1 Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013—2025

Oikeusministeriö asetti 1 päivänä kesäkuuta 2012 pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmaan perustuen neuvottelukunnan valmistelemaan oikeusturvaohjelmaan oikeudenkäyntien kokonaiskeston lyhentämiseksi ja oikeusturvan laadun parantamiseksi sekä valtioneuvoston vuosien 2013—2016 kehyspääatöksen edellyttämäksi sopeuttamisohjelmaksi. Neuvottelukunta luovutti 27 päivänä maaliskuuta 2013 mietintönsä oikeusministeriölle. Mietintö sisältää ehdotuksen oikeudenhoidon uudistamisohjelmaksi säästötavoitteinen vuosille 2013—2025 (OMML 16/2013).

Keskipitkän aikavälin toimenpiteenä oikeudenhoidon uudistamisohjelman 14 kohdassa edellytetään, että summaariset riita-asiat joko siirretään käräjäoikeuksista ulosottoviran-omaisten käsiteltäviksi tai keskitetään enintään kolmelle käräjäoikeudelle. Toimenpide-kirjauksen mukaan järjestelmää olisi myös muutettava siten, että velkoja voisi yhdellä ja samalla sähköisellä haastahakemuksella hakea sekä ulosottoerustetta että sen täytäntöönpanoa.

Oikeudenhoidon uudistamisohjelman toimeenpano on sisällytetty pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemisesta tehtyyn toimintasuunnitelmaan keskeisenä kivijalkahankkeena (Hallituksen julkaisusarja 13/2015). Oikeus- ja työministeri Lindström on 17 päivänä elokuuta 2016 antamassaan ohjelmassa oikeudenhoidon kehittämiseksi edelleen täsmentänyt niitä toimenpiteitä, joilla oikeudenhoidon uudistamisohjelma pantaisiin toimeen. Hallitusohjelmassa sekä oikeus- ja työministeri Lindströmin ohjelmassa viranomaistoiminnan digitalisaatio on itsessään tavoite, mutta myös keino muiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Digitalisaatio on myös hallituksen strategian läpileikkaava teema.

Oikeudenhoidon uudistamisohjelman toimeenpanoa on jatkettu oikeusministeri Häkkäsen kaudella.

5.1.2 Selvitys summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittämisestä

Oikeusministeriö asetti 6 päivänä maaliskuuta 2014 johtavan kihlakunnanvoudin Timo Heikisen ja laamanni Antti Savelan selvittämään summaaristen riita-asioiden keskittämistä oikeudenhoidon uudistamisohjelman mukaisesti. Selvitys OMSO 52/2014 luovutettiin oikeusministeriölle 30 päivänä syyskuuta 2014. Selvityksessä ehdotetaan summaaristen riita-asioiden käsittelyn siirtämistä ulosottoviranomaiselle sekä vireilletuloasiakirjan todisteellisesta tiedoksiannosta luopumista enintään 1 000 euron pääomavaatimusten osalta.

Oikeusministeriö pyysi selvityksestä lausuntoa yhteensä 58 eri viranomaiselta ja järjestöltä, joista 51 antoi lausunnon. Lausunnoista on laadittu tiivistelmä (OMML 39/2015). Lausuntopalaute oli jakautunut. Lausunnon antaneista 26 kärjäoikeudesta 19 vastusti summaaristen asioiden käsittelyn siirtämistä ulosottoon. Eräät lausunnonantajat ilmoittivat, etteivät selvityksen perusteella voineet puoltaa eikä vastustaa ehdotusta. Varauksellisesti ehdotukseen suhtautuneet arvioivat siirtämisen heikentävän velallisen oikeusturvaa sekä suhtautuivat epäillen siirtämisestä saataviin säästöihin. Siirtämistä kannattaneet yhtyivät selvityksessä esitettyihin perusteluihin, joskin lausunnoissa tuotiin esiin perusteellisen lainvalmistelun tarpeellisuus. Valtaosa lausunnonantajista vastusti todisteellisesta tiedoksiannosta luopumista.

5.1.3 Summaaristen riita-asioiden keskittämistyöryhmä

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström teki 11 päivänä helmikuuta 2016 linjaratkaisun, jonka mukaan asiassa edettäisiin keskittämällä summaariset riita-asiat enintään kahteen kärjäoikeuteen hovioikeuspiiriä kohti. Linjauksen mukaan summaarisia asioita käsitteleviä kärjäoikeuksia olisivat Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan kärjäoikeudet. Keskittämissuunnitelmaa ja summaaristen asioiden käsittelypaikkoja täsmennettäisiin kuitenkin jatkovalmistelussa. Hanke olisi osa kärjäoikeusverkoston uudistamista.

Oikeusministeriö asetti 17 päivänä kesäkuuta 2016 työryhmän valmistelemaan ehdotusta hallituksen esitykseksi lainsäädännön muuttamisesta siten, että mahdollistetaan summaaristen riita-asioiden keskittäminen rajoitettuun määrään kärjäoikeuksia. Lainsäädännön tulisi myös mahdollistaa haastehakemuksen johdosta annetun yksipuolisen tuomion siirtämisen suoraan ulosottoon ilman eri hakemusta. Valmistelutyössä oli huomioitava kehitteillä oleva AIPA ja sen tuomat mahdollisuudet tietojen siirtämiselle eri viranomaisten välillä. Työryhmän tuli myös laatia ehdotus lainsäädännöksi, joka velvoittaisi ammattimaista perintätoimintaa harjoittavat yritykset käyttämään toiminnassaan kärjäoikeuden ja ulosoton sähköisiä tiedonsiirtojärjestelmiä. Työryhmän tuli lisäksi arvioida todisteellisen tiedoksiannon kehittämismahdollisuuksia sekä mahdollisuuksia siirtyä järjestelmään, jossa oikeudenkäyntimaksu summaarisessa riita-asiassa olisi suoritettava asian tullessa vireille.

Työryhmässä on oikeusministeriön lisäksi ollut edustettuina Vantaan kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Oikeusrekisterikeskus, Valtakunnanvoudinvirasto, Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry, Suomen Haastemiehet JHL ry sekä AIPA-hankkeen hanketoimisto. Työryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle tammikuussa 2017 (Summaaristen riita-asioiden keskittäminen, OMML 12/2017).

Mietinnössään työryhmä ehdotti summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja

Pohjanmaan käräjäoikeuksiin. Työryhmä arvioi mietinnössään käräjäoikeuksien valintaa vain kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta ja viittasi muilta osin tehtyyn linjaukseen.

Ehdotuksen mukaan käräjäoikeuksien tuomiopiirit määräytyisivät maakuntajakoa noudattaen ja tuomiopiireistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Muut kuin omassa asiassaan toimivat luonnolliset henkilöt velvoitettaisiin toimittamaan summaarisen riita-asian haastehakemukset käräjäoikeuden tietojärjestelmään käyttäen oikeushallinnon tietojärjestelmäyhteyttä tai verkkopohjaista asiointiliittymää.

Oikeudenkäymiskaaren ja sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain säännöksiä asiakirjan todisteellisesta tiedoksiannosta ehdotettiin muutettavaksi siten, että haaste voidaan antaa todisteellisesti tiedoksi sähköisenä viestinä Väestörekisterikeskuksen rekisteröimän sähköistä tiedoksiantomenettelyä koskevan yleisen suostumuksen perusteella. Haasteen puhelintiedoksianto mahdollistettaisiin kaikissa summaarisissa riita-asioissa.

Mietintö ei ollut täysin yksimielinen. Mietintöön sisältyi Suomen Perimistöimistöjen Liiton puheenjohtaja Jyrki Lindströmin eriävä mielipide, joka koski ehdotusta summaarisia riita-asioita käsittelevistä käräjäoikeuksista. Eriävässä mielipiteessä esitetään, että summaarisia riita-asioita jatkossakin olisi käsiteltävä Varsinais-Suomen käräjäoikeudessa.

Oikeusministeriö pyysi ehdotuksesta lausunnon yhteensä 61 eri viranomaiselta, järjestöltä ja asiantuntijalta. Pyydytyistä lausunnoista saapui yhteensä 52. Lausunnoista on laadittu tiivistelmä (OMML 27/2017).

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

5.2.1 Lausuntopalautte

Ehdotus summaaristen riita-asioden keskittämisestä ehdotuksessa nimettyihin käräjäoikeuksiin sai erittäin jakaantuneen vastaanoton. Keskittämis ehdotusta puoltaneet yhtyivät mietinnössä esitettyihin perusteluihin, ja katsoivat, että keskittäminen edistäisi käsittelyn, käsittelyaikojen ja ratkaisukäytännön yhdenmukaistumista sekä tehokkuuden ja osaamisen lisääntymistä. Ehdotusta arvostelleet lausunnonantajat taas katsoivat, ettei summaaristen riita-asioden käsittelyn keskittäminen fyysisesti muutamaan toimipisteeseen johtaisi toiminnan tehostumiseen, käsittelyaikojen yhdenmukaistumiseen, kustannussäästöihin eikä myöskään kansalaisten oikeusturvan tai palvelujen parantumiseen. Sen sijaan keskittäminen johtaisi lisäkustannuksiin, toiminnan tason pitkäaikaiseen heikentymiseen, ammattitaitoisen henkilökunnan menettämiseen sekä kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun ja oikeusturvan vaarantumiseen. Keskitämisen edellyttämiä toimitilainvestointeja pidettiin myös liian suurina mahdollisesti saavutettavaan hyötyyn nähden.

Kriittisesti ehdotukseen suhtautuneet tahot toivat myös esiin monta ongelmaa, jotka liittyivät riitautuneiden summaaristen asioiden siirtämiseen ja vastaavasti siirtämättä jättämiseen yleisten säännösten mukaan toimivaltaiseen käräjäoikeuteen. Siirtämiseen liittyvien prosessuaalisten ja käytännön ongelmien katsottiin myös osoittavan, ettei keskittämisratkaisu olisi toteuttamiskelpoinen.

Työryhmän päätös ottaa toimeksiannossa nimetyt käräjäoikeudet annettuina siten, ettei työryhmä ole esittänyt perusteita tehtyjen valintojen puolesta tai niitä vastaan sai yleistä kritiikkiä, kuten myös ehdotukset toimivaltaisiksi käräjäoikeuksiksi. Lausunnoissa katsottiin, että jos

käsittely keskitetään, tulisi se keskittää käräjäoikeuksiin, joissa asiat käsitellään nopeasti, tehokkaasti ja hyvin.

Eniten arvostelua herätti ehdotus Varsinais-Suomen käräjäoikeuden summaaristen riita-asioiden siirtämisestä käsiteltäviksi Kanta-Hämeen käräjäoikeuteen. Ruotsinkielisen väestönsosan kielellisten oikeuksien toteutumiseen nykyään yksinomaan suomenkielisessä Kanta-Hämeen käräjäoikeudessa suhtauduttiin epäillen. Lausunnoissa katsottiin, että myös Lapin käräjäoikeuden summaaristen asioiden siirtäminen Kainuun käräjäoikeuteen olisi muutoksena ongelmallinen saamenkielisten oikeuksien kannalta. Tuomariliitto piti työryhmän ehdotusta kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta perustuslain vastaisena. Ongelmallisena pidettiin myös ehdotusta siirtää kaikki Uudenmaan maakunnan summaariset riita-asiat, joita olisi yhteensä noin 110 000 kappaletta, perustettavaan Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen.

Sähköistä asiointia koskeva muutosehdotus sai laajaa kannatusta. Sähköistä asiointipakkoa vastusti vain Asianajajaliitto. Lausunnonantajat kuitenkin toivat esille, että sähköinen asiointipakko edellyttää toimivia tiedonsiirtojärjestelmiä.

Todisteellista tiedoksiantoa koskevien muutosten toteuttamista tuettiin. Lausunnoissa kiinnitettiin kuitenkin huomiota siihen, että muutoksen hyödyt olisivat ainakin alussa vähäiset. Osassa lausuntoja on korostettu valtion vastuuta varmistaa, että kansalainen ottaessaan käyttöönsä viestinvälityspalvelun ymmärtäisi hyväksyvänsä, että esimerkiksi sekä riita-, hakemus- että rikosasioiden haastehakemukset jatkossa voidaan antaa hänelle tiedoksi sähköisesti. Toisaalta uudistusta ei katsottu oikeusturvan toteutumisen kannalta ongelmalliseksi, jos tiedoksiannon onnistuminen edellyttäisi vastaanottajan vastaanottokuittausta. Valtionvarainministeriö suhtautui varauksellisesti siihen, ettei sähköisen asiointilain tavallista sähköistä tiedoksiantoa koskevaa säännöstä ehdotettu muutettavaksi.

Sähköisesti suoraan käräjäoikeuden tiedonhallintajärjestelmään lähetetyllä haastehakemuksella vireille tulleen asian vireilletuloajankohdan selkeyttäminen siten, että asia tulisi vireille vasta seuraavana arkipäivänä, jos haastehakemus olisi toimitettu virka-ajan päättymisen jälkeen, sai jakaantuneen vastaanoton. Erityisen ongelmallisena pidettiin sitä, että muutos tehtäisiin yleislakiin, vaikka tarkoituksena oli selvittää oikeustilaa vain haastehakemusten kannalta. Muun muassa valtioneuvoston apulaisoikeuskansleri katsoi, että mahdollinen muutos tulisi tehdä oikeudenkäymiskaareen.

5.2.2 Lausuntojen huomioon ottaminen

Summaaristen asioiden keskittämistä sekä kannatettiin että vastustettiin. Lausunnoissa ei kuitenkaan esitetty näkökohtia, joita ei mietintöä valmisteltaessa olisi huomioitu. Esitetty kritiikki perustuu pääosin siihen, että keskittämisestä saatavissa olevia hyötyjä on arvioitu toisin kuin mitä työryhmä oli tehnyt, sekä siihen, ettei vaikutusten arviointi ole ollut riittävän perusteellista. Hallituksen esityksessä on pyritty mahdollisuuksien mukaan ottamaan esitetyt huomautukset huomioon.

Arvostelun kärki on kohdistunut toimivaltaiseksi ehdotettujen käräjäoikeuksien valintaan ja siihen, ettei valintoja ole mietinnössä perusteltu.

Lausuntopalautteen valossa ehdotusta on tarkistettu muun muassa siten, että Varsinais-Suomen maakunnan summaariset riita-asiat jatkossakin käsiteltäisiin Varsinais-Suomen kärä-

jäoikeudessa siten kuin jaksossa 3.3.1 selostetaan. Jaksossa on perusteltu valintoja myös muiden kärjäoikeuksien osalta.

Riitautetun summaarisen riita-asian siirtämistä koskevat huomiot on esityksessä otettu huomioon siten, että riitautuneen asian käsittely jatkuisi vireilletulotuomioistuimessa vain, jos molemmat asianosaiset siihen suostuisivat. Myös riita-asian vireilletulon ajankohtaa koskevaa säännöstä ehdotetaan esityksessä muutettavaksi noudattaen apulaisoikeuskanslerin tekemää ehdotusta.

Valtionvarainministeriön lausunnon johdosta mietinnössä ehdotettua muutosta sähköiseen asiointilakiin ei ole sisällytetty hallituksen esitykseen. Sähköisen asiointilain sähköistä tiedoksiantoa koskevien säännösten muuttaminen on arvioitu edellyttävän erillistä jatkovalmistelua.

Vastaajan oikeusturvan varmistamiseksi tiedoksiantosäännöksiä ei esitetä muutettavaksi siten, että asiakirjan hakeminen edellyttäisi vastaajalta nykyistä enemmän aktiivisuutta.

Esitykseen on myös muutoin tehty teknisiä tarkistuksia lausuntopalautteessa esitettyjen huomioiden perusteella.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Tässä esityksessä ehdotetaan summaaristen riita-asioiden keskittämistä muun muassa Itä-Uudenmaan kärjäoikeuteen. Esitys liittyy siten kärjäoikeusverkoston uudistamishankkeeseen. Eduskunnan vastauksessa EV 126/2017 vp hallituksen esitykseen laeiksi tuomioistuinlain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 270/2016 vp) ehdotettu kärjäoikeusverkoston tarkistaminen hyväksyttiin. Jatkovalmistelussa on huolehdittava siitä, että tämän esityksen johdosta säädettävä laki on johdonmukainen verkostouudistuksen kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

5 luku Riita-asian vireillepano ja valmistelu

1 §. Pykälään *2 momentin* lisättäisiin uusi virke, jonka mukaan haastehakemus, joka on saapunut käräjäoikeuden kansliaan virka-ajan päätyttyä, katsottaisiin saapuneeksi seuraavana arkipäivänä. Muutoksella varmistettaisiin, että asian vireilletuloajankohta määräytyisi samoin perustein riippumatta siitä, onko haastehakemus toimitettu käräjäoikeuteen tavallisena kirjeenä, sähköpostin liitetiedostona taikka sähköisen tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä.

3 §. Pykälässä määriteltäisiin summaarinen riita-asia lisäämällä käsite suluissa pykälään. Lisäys olisi tekninen ja mahdollistaisi summaarisen riita-asian käsitteen käyttämistä jäljempänä oikeudenkäymiskaareissa ja tarvittaessa muussa lainsäädännössä.

3 a §. Pykälässä velvoitettaisiin muut kuin omassa asiassaan toimivat luonnolliset henkilöt toimittamaan tekemänsä summaarisen riita-asian haastehakemukset käräjäoikeuteen sähköisesti tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä. Pykälän *1 momentin* mukaan velvollisuus sähköiseen asiointiin koskisi oikeushenkilöitä, elinkeinonharjoittajia, ammatti- ja maista perintätoimintaa harjoittavia luonnollisia henkilöitä sekä oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia.

Oikeushenkilöitä ovat muun muassa osakeyhtiöt, asunto-osakeyhtiöt, avoimet yhtiöt, kommandiittiyhtiöt, säätiöt ja rekisteröityneet yhdistykset. Suurin osa summaarisista haastehakemuksista on oikeushenkilön tekemiä. Tämä koskee myös manuaalisesti kirjattavia S-asioita. Oikeusrekisterikeskuksesta saatujen tilastojen perusteella noin 97 % kaikista paperisena tai liitetiedostona saapuvista summaarisista haastehakemuksista on oikeushenkilön tekemiä.

Momentissa velvoitettaisiin myös muut kuin yhtiömuotoiset elinkeinonharjoittajat sähköisen asioinnin piiriin. Tällaisia ovat esimerkiksi toiminimellä toimivat elinkeinonharjoittajat. Myös ammatti- ja maista perintätoimintaa harjoittavien henkilöiden sekä asianajajien ja muiden oikeudenkäyntiasiamiehenä toimivien lakimiesten olisi käytettävä oikeushallinnon tietojärjestelmäyhteyttä tai asiointiliittymää toimittaessaan summaarisen haastehakemuksen käräjäoikeuteen.

Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 4 momentin mukaan summaarisessa riita-asiasa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana saavat toimia myös muut kuin sanotussa luvussa tarkoitetut lakimiehet, edellyttäen että kyseinen henkilö on täysi-ikäinen, rehellinen sekä muutoin kyseiseen tehtävään sopiva ja kykenevä. Henkilö ei myöskään saa olla konkurssissa eikä hänen toimintakelpoisuus saa olla rajoitettu. Myös nämä henkilöt olisivat velvoitetut käyttämään asiointiliittymää toimiessaan oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajina. Jos esimerkiksi kantajan sisarus tai ystävä toimii tämän asiamiehenä, tulee summaarinen haastehakemus toimittaa käräjäoikeuteen asiointiliittymän kautta. Oikeudenkäyntiasiamiehenä toimiminen edellyttää siten aina valmiuksia myös asiointiliittymän käyttöön.

Säännöksen mukaan ainoastaan silloin, kun luonnollinen henkilö omassa asiassaan laatii summaarisen haastehakemuksen, hän saa toimittaa sen käräjäoikeuteen myös paperisena tai sähköpostin liitetiedostona.

Jos sähköiseen asiointiin velvoitettu taho toimittaa summaarisen haastehakemuksen käräjäoikeuteen paperisena tai liitetiedostona, käräjäoikeus jättäisi haastehakemuksen heti tutkimatta. Käräjäoikeus ei kehottaisi kantajaa täydentämään kannettaan tai suorittamaan vastaavaa toimenpidettä, vaan päätös tutkimatta jättämisestä tehtäisiin haastehakemuksen perusteella kantajaa kuulematta. Päätös perustuisi käytännössä siihen, ettei haastehakemus täytä sen toimittamiselle asetettuja muotovaatimuksia. Puutetta ei olisi mahdollista korjata haastehakemusta täydentämällä, minkä vuoksi kuuleminen tai täydennyttäminen olisi tarkoituksetonta. Päätöksen perusteluissa olisi todettava syy tutkimatta jättämiselle, ja ilmoitettava, miten summaarisen riita-asian haastehakemus tulisi toimittaa käräjäoikeuteen. Päätöksen tekisi käräjätuomari tai notaari.

Etenkin alkuvaiheessa, ennen kuin velvollisuus sähköiseen asiointiin tulee yleisesti tunnetuksi, on todennäköistä, että käräjäoikeuteen lähetetään sähköisen asioinnin velvoitteesta huolimatta jonkun verran haastehakemuksia paperimuodossa tai liitetiedostona. Mahdollista on, että osa näistä haastehakemuksista toimitetaan lähettämislle asetettujen muotovaatimusten vastaisesti epähuomiossa. Tällaisessa tilanteessa olisi kohtuutonta, jos kantaja olisi velvollinen suorittamaan päätöksestä kanteen jättämisestä tutkimatta tavanomaisen tuomioistuinmaksun. Tuomioistuinmaksulain 4 §:n 1 momentin mukaan tilanteessa, jossa asian käsittely päättyy muulla kuin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla perusteella haastetta antamatta, asiassa ei peritä tuomioistuinmaksua. Säännöksestä seuraa *e contrario*, että silloin, kun kanne jätetään tutkimatta haastetta antamatta oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla perusteella, peritään sanotusta päätöksestä tuomioistuinmaksu tavanomaiseen tapaan. Jos summaarisen riita-asian kanne jätetään tutkimatta haastetta antamatta muulla kuin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla perusteella, esimerkiksi sen vuoksi, ettei haastehakemuksen lähettämislle säädettyä muotovaatimusta ole noudatettu, päätöksestä ei kuitenkaan peritäisi tuomioistuinmaksua. Tämä johtuisi siitä, että päätös tutkimatta jättämisestä tällöin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n sijaan tehtäisiin sanotun luvun 3 a §:n 1 momentin perusteella.

Pääsäännön mukaan kaikki sähköiseen asiointiin velvoitettujen kantajien haastehakemukset tulisi tehdä suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään joko tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän kautta. Sääntö ei kuitenkaan olisi ehdoton. Kuten edellä yleisperustelujen jaksossa 3.3.2 todetaan, on asiaryhmiä, joita koskevat vaatimukset eivät riidattominakaan ole laadittavissa tietojärjestelmähakemuksena tai asiointiliittymän verkkopohjaisen haastehakemuksen muotoon. Eräissä tilanteissa haastehakemuksen on myös liitettävä asiakirjoja, ja asiakirjojen liittäminen tietojärjestelmähakemukseen tai verkkopohjaiseen haastehakemukseen ei ole esitystä annettaessa mahdollista. Käytössä olevia tietojärjestelmiä on kuitenkin tarkoitus muuttaa vastaamaan uuden lainsäädännön tarpeita.

Poikkeuksesta säädettäisiin *2 momentissa*. Momentin mukaan haastehakemusta ei jätettäisi tutkimatta, jos haastehakemus ei vaatimuksen tai vaatimuksen perusteiden vuoksi olisi laadittavissa tietojärjestelmän tai asiointiliittymän edellyttämään muotoon. Jos vaatimus tai vaatimuksen perusteet ovat laadultaan tai laajuudeltaan sellaiset, ettei haastehakemusta ole mahdollista laatia pykälän 1 momentin edellyttämään muotoon, paperisena tai tiedostona toimitettua haastehakemusta ei jätettäisi tutkimatta, vaikka sen olisi tehnyt sähköiseen asiointiin velvoitettu kantaja tai oikeudenkäyntiasiamies.

Asiointiliittymä ei vielä tällä hetkellä mahdollista haastehakemuksia, jotka koskevat valuut-tasaatavia tai luottokorkovaatimuksia, jotka ovat sidotut kahden kuukauden euribor-korkoon. Se ei myöskään tue haastehakemuksia, joissa on enemmän vaatimuseriä kuin 100, tai haastehakemuksia, joissa perustelut ylittävät 800 riviä. Häätöhaasteita, joihin ei liity saatavan perintää, ei ole mahdollista tehdä asiointiliittymän hakemusallustalle. Mainittuja saatavia tai yksin häätöä koskevat vaatimukset olisi haastehakemuksen laatijasta riippumatta jatkossakin tehtävä

erilliseksi asiakirjaksi. Haastehakemukset kirjattaisiin käräjäoikeudessa tietojärjestelmään tavanomaiseen tapaan, eikä niitä jätettäisi tutkimatta.

Haastehakemuksia, joihin on kerätty samaan velalliseen kohdistuvia useilta eri velkojilta peräisin olevia saatavia (yhdistelmäkanne), laaditaan usein tiedostomuotoon. Yhdistelmäkanneita voidaan nykyisin tehdä sekä tietojärjestelmäyhteyden että asiointiliittymän välityksellä edellä mainittujen teknisten rajoitusten puitteissa. Yhdistelmäkanneita käyttävät yleensä suuret perintäalan toimistot. Yhdistelmäkanneiden käyttö on hyvän perintätavan mukaista, koska oikeudellisesta perinnästä velalliselle aiheutuvat kulut jäävät tällöin pienemmiksi verrattuna siihen, että saatavista tehtäisiin erilliset haastehakemukset. Esityksen tavoitteiden toteutumisen kannalta olisi tärkeää, että yhdistelmäkanneet mahdollisuuksien mukaan tehtäisiin tietojärjestelmäyhteyden tai verkkopohjaisen asiointiliittymän kautta. Jos asiointiliittymän haastehakemusalue ei kuitenkaan esimerkiksi saatavien suuren määrän vuoksi salli yksittäistä yhdistelmäkanneita, olisi tämä 2 momentissa tarkoitettu peruste haastehakemuksen toimittamiselle paperisena tai tiedostona.

Vaikka yhdistelmäkanneen haastehakemus ei aina ole tehtävissä sähköisen asioinnin puitteissa, näin ei ole kaikkien yhdistelmäkanneiden osalta. Samalla kun on tärkeää varmistaa, ettei sähköisen asioinnin velvoitteesta seuraa lisäkustannuksia velalliselle, olisi myös varmistettava, etteivät yhdistelmäkanneet jää asiaryhmäksi, joka automaattisesti jätetään sähköisen asioinnin ulkopuolelle. Sähköisen asioinnin maksimoimiseksi olisi oltava saatavilla yksiselitteistä tietoa siitä, milloin useiden saatavien haastehakemus on tehtävissä verkkopohjaisen asiointiliittymän välityksellä ja milloin asiassa on edelleen laadittava haastehakemus erilliseksi tiedostoksi. Oikeushallinnon tietojärjestelmistä vastaavan viranomaisen olisi informoitava sekä käräjäoikeuksia että yleisöä asiointiliittymän käyttöalasta ja rajoitteista. Jos ohjeistuksessa on epäselvyyttä, ja haastehakemus on kirjeenä tai liitetiedostona toimitettu käräjäoikeuteen, tulisi haastehakemus lähtökohtaisesti tutkia.

Kuten edellä jaksossa 3.3.2 on todettu, ei olisi tarkoituksenmukaista velvoittaa kantajaa käyttämään asiointijärjestelmää haastehakemuksen tekemiseen silloin, kun haastehakemuksen oheen on liitettävä asiakirjoja. Esimerkki tällaisesta asiasta on juoksevaa velkakirjaa koskeva kanne. Oikeudenkäymiskaaren 3 luvun 14 §:n 3 momentin mukaan juokseva velkakirja, vekseli tai shekki on liitettävä alkuperäisenä haastehakemukseen, jos vaatimus perustuu johonkin sanotuista asiakirjoista.

Haastehakemuksiin liitetään aika ajoin sellaisia asiakirjoja, joiden oheistaminen ei ole lain mukaan pakollista. Esimerkki tällaisesta asiakirjasta on oikeudenkäyntiasiamiehelle annettu valtakirja. Kantajan asiamiehen ei oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan tarvitse toimittaa tuomioistuimelle valtakirjaa, ellei tuomioistuin toisin määrää. Sääntö on sähköisen asiointilain 9 §:n 2 momentin mukaan sama, jos asia pannaan vireille sähköisesti. Jos summaarinen haastehakemus toimitetaan käräjäoikeuteen paperisena siten, että siihen on liitetty valtakirja, olisi haastehakemus lähtökohtaisesti jätettävä tutkimatta, jos muuta perustetta sähköisestä asioinnista poikkeamiselle ei ole käsillä.

Monessa käräjäoikeudessa edellytetään kaupparekisteriotteen oheistamista haastehakemukseen silloin, kun vastaajana on yritys, tai pienlainsopimusehtojen oheistamista silloin, kun kuluttajasopimuksen korkoehtoon perustuvan vaatimuksen kohtuullisuus tulee arvioitavaksi. Jos liitteitä lähtökohtaisesti edellytetään, kantajalle ei voida asettaa velvollisuutta saattaa summaarinen riita-asia vireille sähköisesti. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä korostaa, että tietojärjestelmäyhteyttä tai asiointiliittymää saa käyttää summaarisen haastehakemuksen tekemiseen myös silloin, kun haastehakemukseen oheistetaan liitteitä tai on syytä olettaa, että käräjäoikeus pyytää haastehakemuksen täydentämistä liiteasiakirjalla, esimerkiksi kauppare-

kisteriotteella. Liitteet voidaan oma-aloitteisesti tai pyynnöstä toimittaa käräjäoikeuteen erikseen sähköpostiviestin liitetiedostona tai postitse. Esimerkiksi pienlainasaatavaa koskeva haastehakemus voidaan tehdä sähköisesti tietojärjestelmäyhteyttä tai asiointiliittymää käyttäen, ja mahdollinen jäljennös lainasopimuksesta voidaan toimittaa erikseen sähköpostin liitetiedostona. Näin toimitaan nykyisinkin, eikä ehdotuksella ole tarkoitus tältä osin muuttaa nykytilaa. Pykälän 2 momentissa pyritäänkin vain rajaamaan sähköistä asiointipakkoa. Jos haastehakemuksen toimittaminen edellyttää kantajalta kahta viestiä, sähköinen asiointi ei olisi pakollista, mutta se olisi edelleenkin mahdollista ja suotavaa.

Se, että haastehakemuksen on tehnyt luonnollinen henkilö omassa asiassaan, on suhteellisen helposti todettavissa haastehakemuksen sisällöstä. Se, ettei haastehakemusta olisi ollut mahdollista laatia sähköiseen muotoon vaatimuksen tai vaatimuksen perusteiden vuoksi, on vaikeammin arvioitava seikka. On ilmeistä, että velvollisuus sähköiseen asiointiin tulee ainakin alussa tuottamaan lisätyötä sekä kantajille että käräjäoikeuksille. Kaikki paperisena tai liitetiedostona toimitetut summaariset haastehakemukset olisi näet erikseen tutkittava sen selvittämiseksi, onko kysymyksessä oleva haastehakemus vaatimuksen tai sen perusteen taikka kantajan henkilön vuoksi sellainen, että se toimitustavasta huolimatta tulee käsitellä vai olisiko se jätettävä tutkimatta nyt kysymyksessä olevan pykälän 1 momentin perusteella. Jos haastehakemus jätetään tutkimatta, kantajan olisi laadittava uusi sähköinen haastehakemus.

Edellä yleisperustelujen jaksossa 3.3.2 on selostettu ohjeistuksen keskeistä asemaa järjestelmän toimivuuden varmistajana. Vaikka täsmällinen ja ajankohtainen ohjeistus on tärkeää, on samalla kuitenkin todettava, että yhteiskunnan ja viranomaisasioinnin digitalisoitumisen edessä sähköinen asiointi myös helpottuu ja jokapäiväistyy. Pykäläehdotus tukee sähköisen asioinnin ensisijaisuutta summaarisen riita-asian vireillepanossa. Vasta silloin, kun sähköinen tiedonsiirtoväylä ei vastaa yksittäisen asian erityispiirteistä johtuvia tarpeita, tulisi käyttää muita asiointitapoja.

10 luku Oikeuspaikasta riita-asiassa

Ehdottomat oikeuspaikat

17 a §. Pykälässä säädettäisiin summaarisissa asioissa toimivaltaisista käräjäoikeuksista. Säännöksen mukaan Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Helsingin, Kymenlaakson, Lapin, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet olisivat toimivaltaisia tutkimaan summaarisia riita-asioita. Käräjäoikeuksien tuomiopiiriasta summaarisissa riita-asioissa säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Asetus on esityksen liitteenä.

Summaarisilla riita-asioilla tarkoitettaisiin kaikkia oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä lueteltuja asioita. Tästä seuraisi, että riidattomia saatavia koskevien velkomusten lisäksi myös hallinnan taikka rikkoutuneen olosuhteen palauttamista tai häätöä koskevat asiat, jotka kantajan käsityksen mukaan ovat riidattomia, käsiteltäisiin käräjäoikeudessa, joka on toimivaltainen käsittelemään summaarisia riita-asioita.

Ehdotuksen mukaan käräjäoikeuksien toimivalta käsitellä summaarisia riita-asioita olisi sekä asiallisesti että alueellisesti ehdoton. Uusi tuomioistuimen toimivaltaa koskeva pykälä sijoitettaisiin siksi 10 luvun ehdottomat oikeuspaikat –väliotsikon alle.

Koska oikeuspaikka olisi ehdoton, käräjäoikeus tutkisi viran puolesta, että asia on pantu vireille lain osoittamassa tuomioistuimessa. Jos kanne on pantu vireille muussa kuin lain osoitta-

massa käräjäoikeudessa, käräjäoikeus jättäisi kanteen tutkimatta, jollei käräjäoikeus siirtäisi asiaa oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 §:n nojalla toiseen käräjäoikeuteen. Sanotun pykälän 1 momentin mukaan käräjäoikeuden on, katsoessaan ettei se ole toimivaltainen tutkimaan asiaa, kantajan suostumuksella siirrettävä asia toimivaltaiseen käräjäoikeuteen. Pykälän 2 momentin mukaan käräjäoikeus saa kuitenkin jättää asian siirtämättä, jos toimivaltainen käräjäoikeus ei ole vaikeuksista selvitettävissä.

Jos asia on pantu vireille summaarisella haastehakemuksella muussa kuin 17 a §:ssä luetellussa käräjäoikeudessa, sanotun käräjäoikeuden olisi omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei kantaja suostu asian siirtämiseen toimivaltaiseen käräjäoikeuteen. Koska siirtäminen edellyttäisi kantajan suostumusta, käräjäoikeuden olisi siten ennen asian siirtämistä selvitettävä kantajan kanta asiaan. Kantajan suostumus olisi annettava kirjallisessa muodossa, joko kirjallisesti tai sähköisenä viestinä. Asiaa ei saisi siirtää, ellei kantaja siihen suostu. Jos kantaja ei suostuisi siirtämiseen, käräjäoikeus tekisi päätöksen tutkimatta jättämisestä. Kantaja voisi halutessaan hakea sanottuun päätökseen muutosta tai harkita asian panemista vireille toisessa käräjäoikeudessa.

Summaarinen haastehakemus tulisi joko jättää tutkimatta tai siirtää myös silloin, kun käräjäoikeus on sinänsä toimivaltainen käsittelemään summaarisia riita-asioita, mutta käräjäoikeuden alueellisessa toimivallassa on puute. Jos summaarinen riita-asia on pantu vireille Lapin käräjäoikeudessa sellaista vastaajaa vastaan, jolla on kotipaikka Ahvenanmaalla, eikä asiassa ole muuta oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa säädettyä liittymää Lapin käräjäoikeuden asetuksen mukaiseen tuomiopiiriin, Lapin käräjäoikeuden tulisi kantajan suostumuksella siirtää asian Ahvenanmaan käräjäoikeuteen, joka olisi toimivaltainen oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 a §:n ja sen nojalla annettavan valtioneuvoston asetuksen mukaan. Jos kantaja ei suostuisi siirtämiseen, kanteen jätettäisiin tutkimatta.

19 §. Pykälässä säädetään osapuolien oikeudesta tehdä oikeuspaikkasopimus sekä rajoituksista sanottuun oikeuteen. Oikeuspaikkaa koskeva sopimus voidaan tehdä ennen riidan syntymistä tai sen jälkeen. Kuluttajan, työntekijän taikka elatusapua vaativan tai saavan oikeutta saattaa asia lain osoittaman tuomioistuimen tutkittavaksi ei kuitenkaan ole mahdollista rajoittaa oikeuspaikkasopimuksin, paitsi jos sopimus on tehty riidan syntymisen jälkeen. Jos laissa määritellyn asian käsittelemiselle säädetty oikeuspaikka on ehdoton, oikeuspaikasta ei voi kuitenkaan sopia toisin. Koska käräjäoikeuden toimivalta käsitellä summaarisia riita-asioita olisi sekä asiallisesti että alueellisesti ehdoton, riita-asian osapuolet eivät voisi sopia asiasta toisin.

Tavanomaiset sopimukset sisältävät usein oikeuspaikkalausekkeen. Summaariset riita-asiat liittyvät usein sopimusvelvoitteen, esimerkiksi kauppahinnan maksamisen laiminlyöntiin. Sopimusta tehtäessä ei ole mahdollista ennakoida menettelyä, jossa mahdollinen riita-asia tuomioistuimessa käsitellään. Voimassa oleva oikeuspaikkasopimuksen tekemistä koskeva kielto liittyy hakemuksen tai riidan kohteena olevaan asiaan. Summaaristen asioiden osalta käräjäoikeuden yksinomainen toimivalta perustuisi kuitenkin menettelyyn, jossa asia käsitellään, ei riidan kohteena olevaan asiaan. Jos sama riita-asia käsiteltäisiin toisessa menettelyssä, eli käytännössä laajana riita-asiana, tuomioistuimen toimivalta ei olisi yksinomainen.

Summaarisia riita-asioita koskevan ehdottoman oikeuspaikkasäännöksen ja oikeuspaikkasopimuksen välisen suhteen selkeyttämiseksi pykälän 3 momenttiin lisättäisiin uusi virke, jonka mukaan oikeuspaikkasopimus jätettäisiin huomioita, jos asia käsitellään ja ratkaistaan 17 a §:ssä tarkoitettuna summaarisena riita-asiana.

Oikeuspaikkasopimusta koskeva säännös ei olisi sidottu riidan kohteeseen, vaan menettelyyn, jossa riita-asia käsitellään. Jos oikeudenkäymiskaaren 3 luvun 5 §:ssä tarkoitettu asia saatetaan

vireille summaarisella haastehakemuksella, olisi asia käsiteltävä 10 luvun 17 a §:n osoittamassa käräjäoikeudessa. Käräjäoikeuden yksinomainen toimivalta olisi kuitenkin sidottu menettelyyn. Jos asia käsittelyn aikana esimerkiksi riitaantuu siten, ettei sitä voi ratkaista yksipuolisella tuomiolla, ja asia siksi on käsiteltävä laajana riita-asiana, tulevat tavanomaiset toimivaltasäännökset sovellettaviksi. Samoin tulisi sovellettavaksi säännös oikeuspaikkasopimukseen perustuvasta toimivallasta. Asianosaiset voisivat myös asian riitautuessa erikseen sopia oikeuspaikasta esimerkiksi siten, että asia käsitellään siinä käräjäoikeudessa, jossa asia on pantu vireille summaarisella haastehakemuksella.

20 §. Pykälässä säädetään tuomioistuimen toimivallan säilymisestä silloin, kun toimivallan perustaneissa olosuhteissa tapahtuu muutoksia oikeudenkäynnin aikana. Pääsääntö on, etteivät asian vireilletulon jälkeen muuttuneet olosuhteet vaikuta tuomioistuimen toimivaltaan.

Pykälään lisättäisiin summaarisia riita-asioita varten uusi *2 momentti*. Momentissa säädettäisiin summaarisia riita-asioita käsittelevän tuomioistuimen toimivallan säilymisestä tilanteessa, jossa summaarisella haastehakemuksella vireille pantu asia riitautuu, eli muuttuu laajaksi riita-asiaksi. Lainkohdan mukaan tilanteessa, jossa 17 a §:n perusteella toimivaltainen käräjäoikeus ei hyväksyisi kannetta yksipuolisella tai myöntämisen perusteella annettulla tuomiolla, ja jossa käräjäoikeus ei muulla perusteella olisi toimivaltainen tutkimaan asiaa, asia olisi siirrettävä käsiteltäväksi toimivaltaiseen käräjäoikeuteen siten kuin luvun 22 §:ssä säädetään.

Velvollisuus siirtää asia käsiteltäväksi muutoin toimivaltaiseen käräjäoikeuteen ei kuitenkaan olisi ehdoton. Molempien asianosaisten suostumuksella asia voitaisiin jättää siirtämättä. Säännöksen mukaan molempien asianosaisten olisi nimenomaisesti suostuttava siihen, että käsitteilyä jatketaan summaarisessa asiassa toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Se, ettei vastaaja ole tehnyt väitettä käräjäoikeuden puuttuvasta toimivallasta käyttäessään asiassa ensi kerran puhevaltaa, ei olisi toimivallan säilymisen perustava nimenomainen suostumus.

Asian riitautuessa molemmille asianosaisille olisi varattava tilaisuus lausua siitä, missä tuomioistuimessa asia tulisi käsitellä. Jos asianosaiset eivät anna suostumusta asian käsittelyn jatkamiselle 17 a §:n mukaan toimivaltaisessa käräjäoikeudessa, olisi asia 22 §:n 1 momentin nojalla siirrettävä lain tai oikeuspaikkasopimuksen mukaan toimivaltaiseen käräjäoikeuteen.

21 §. Pykälän *2 momentissa* säädetään asian tutkimatta jättämisestä silloin, kun asia, joka ehdottoman oikeuspaikkasäännöksen nojalla on käsiteltävä määrättyssä käräjäoikeudessa, on pantu vireille muussa tuomioistuimessa. Momenttiin lisättäisiin viittaus uuteen 17 a §:ään, joka sisältäisi säännöksen tuomioistuimen toimivallasta tutkia summaarisen riita-asian.

11 luku **Tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä**

3 §. Pykälän *1 momenttiin* lisättäisiin uusi *3 kohta*, jonka mukaan tiedoksianto voitaisiin toimittaa lähettämällä asiakirja asianosaiselle sähköisenä viestinä siten kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 18 §:ssä säädetään.

Pykälän 1 momentissa säädetään tavoista, jolla asiakirja voidaan antaa tiedoksi asianosaiselle. Sähköisen asiointilain 18 §:ssä säädetään siitä, milloin ja miten asiakirja voidaan antaa asianosaiselle todisteellisesti tiedoksi sähköisenä viestinä. Periaatteessa asiakirjan voisi jo nyt antaa tiedoksi sähköisen asiointilain 18 §:n mukaisesti muuttamatta 3 §:n 1 momenttia. Sähköinen asiointilaki täydentää muuta lainsäädäntöä ja lain 18 §:n mukaan asiakirja, joka lain mukaan toimitetaan postitse saantitodistusta vastaan tai muuten todisteellisesti, voidaan suostu-

muksen perusteella antaa tiedoksi asianosaiselle myös sähköisenä viestinä sanotussa pykälässä tarkoitettulla tavalla. Oikeudenkäyntiasiakirjoja, esimerkiksi haastehakemuksia ei kuitenkaan ole annettu yleisissä tuomioistuimissa tiedoksi puheena olevan lain 18 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Lisäksi oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n 3 momentissa säädetään erikseen mahdollisuudesta antaa sanotun pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu asiakirja tiedoksi sähköisenä viestinä. Oikeudenkäymiskaaren säännöksen ja sähköisen asiointilain 18 §:n välinen suhde on siten jossain määrin epäselvä.

Lisäämällä todisteellinen sähköinen tiedoksianto omana kohtanaan 1 momentin luetteloon tiedoksiantotavoista, selvennettäisiin, että todisteellinen sähköinen tiedoksianto rinnastetaan tiedoksiantotapana muihin momentissa lueteltuihin todisteellisiin tiedoksiantotapoihin. Lainsäädäntöteknisesti ratkaisu vastaisi ulosottoaaren 3 luvun 41 §:n 1 momenttia. Sanotun momentin todisteellisiä tiedoksiantotapoja koskevan luettelon 5 kohdassa mainitaan erikseen tiedoksianto sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 18 §:n mukaisesti.

Vaikka sähköinen tiedoksianto sisällytettäisiin 1 momenttiin yhtenä tiedoksiantotapana, nykyistä sähköistä tiedoksiantoa koskevaa 3 momenttia ei ehdoteta muutettavaksi. Puheena oleva momentti täydentää ainoastaan 1 momentin 2 kohtaa ja tulee siten sovellettavaksi vain silloin, kun voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta. Momentin sähköiselle tiedoksiannolle asettamat muotovaatimukset ovat sähköisen asiointilain 18 §:n vaatimuksia joustavammat, ja momentin poistaminen voisi johtaa siihen, että mahdollisuus antaa asiakirja tiedoksi sähköisenä viestinä olisi nykyistä rajoitetumpi. Pykälän 3 momentti sallii asiakirjan antamisen tiedoksi esimerkiksi telekopiona (ks. HE 123/2009 vp s. 17), kun sähköinen asiointilaki taas kieltää nimenomaisesti telekopion käyttämisen. Momentin säilyttäminen ennallaan edistäisi asiakirjojen antamista tiedoksi sähköisenä viestinä.

3 b §. Pykälässä säädetään puhelintiedoksiannosta. Pykälän *1 momenttia* muutettaisiin siten, että puhelimitse voitaisiin antaa tiedoksi myös muuta kuin saamista koskevan summaarisen riita-asian haaste.

Pykälän *3 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että vastaanottajalle lähetettävä todistus puhelintiedoksiannosta voitaisiin allekirjoittaa koneellisesti siten kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 20 §:n 1 momentissa säädetään. Nykykäytännön mukaan vastaanottajalle annettava kappale tiedoksiantotodistuksesta on allekirjoitettava käsin silloinkin, kun se lähetetään e-kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan posti- tai sähköpostiosoitteeseen. Allekirjoitettu todistus on tällöin skannattava ja toimitettava vastaanottajalle tai e-kirjeen välittäjälle liitetiedostona. Ehdotuksen mukaan vastaanottajalle lähetettävä kappale voitaisiin allekirjoittaa koneellisesti, eikä allekirjoitettua tiedoksiantotodistusta olisi tarpeen skannata omaksi tiedostoksi ja liitettävä erikseen haastehakemuksen ohien. Tuomioistuimen asiakirjoihin jäävä kappale tiedoksiantotodistuksesta olisi kuitenkin edelleen allekirjoitettava käsin myös silloin, kun vastaanottajalle lähetetty kappale on allekirjoitettu koneellisesti.

2 Tarkemmat säännökset

Esityksen liitteenä on luonnos valtioneuvoston asetukseksi käräjäoikeuksien tuomiopiireistä summaarisissa riita-asioissa. Asetus annettaisiin oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 a §:n nojalla.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan samaan aikaan kuin käräjäoikeusverkoston uudistamista koskeva lainsäädäntö tai niin pian kuin mahdollista sanotun lainsäädännön voimaantulon jälkeen.

Esityksessä ehdotetaan summaaristen riita-asioden keskittämistä muun muassa Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen. Summaarisia riita-asioita ei kuitenkaan ole tarkoitus keskittää Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen sellaisena kuin se nyt on olemassa. Esitetyn lainsäädännön voimaantulo edellyttää tämän vuoksi, että käräjäoikeusverkoston uudistamista koskeva lainsäädäntö on voimassa tässä esityksessä ehdotetun lainsäädännön tullessa voimaan tai sanotun lainsäädännön tulemistä voimaan samanaikaisesti tässä esityksessä ehdotetun lainsäädännön kanssa.

Lain täytäntöönpanon valmisteluun olisi ryhdyttävä ennen lain voimaantuloa.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi siirtymäsäännös. Säännöksen mukaan ennen lain voimaantuloa vireille tulleisiin asioihin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 ja 3 b §:ää sovelletaan kuitenkin myös asioihin, jotka ovat tuomioistuimessa vireillä lain tullessa voimaan. Säännöksestä seuraisi, että tiedoksianto koskevat muutokset tulisivat heti sovellettavaksi. Puhelintiedoksiannosta voitaisiin näin ollen lähettää vastaajalle koneellisesti allekirjoitettu tiedoksiantotodistus, vaikka asia olisi jo vireillä lain tullessa voimaan.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

4.1 Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös ilmaisee paitsi perinteisen vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Siihen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Yleinen yhdenvertaisuuslauseke kohdistuu myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Lausekkeella ei kuitenkaan edellytetä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia että asetettaessa velvollisuuksia. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti todennut, ettei yleisestä yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn. Keskeistä on, voidaanko kulloisetkin erottelut perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Valiokunta on eri yhteyksissä johtanut perustuslain yhdenvertaisuussäännöksistä vaatimuksen, että erottelut eivät saa olla mielivaltaisia eivätkä ne saa muodostua kohtuuttomiksi (ks. esim. PeVL 7/2014 vp, s. 5—6, PeVL 11/2012 vp, s. 2, PeVL 37/2010 vp, s. 3, PeVM 11/2009 vp, s. 2, PeVL 18/2006 vp, s. 2).

Yleistä yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin sisältämä syrjintäkieltö, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan säännöksessä lueteltujen erotteluperusteiden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi velvollisuus saattaa summaarinen riita-asia vireille sähköisesti suoraan tuomioistuinten tietojärjestelmään. Velvollisuus koskisi oikeushenkilöitä, elinkeinonharjoittajia, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavia luonnollisia henkilöitä sekä oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia. Muulla tavalla toimitetut haastehakemukset jätettäisiin tutkimatta. Velvollisuus sähköiseen asiointiin ei kuitenkaan ulottuisi omassa asiassaan toimivaan luonnolliseen henkilöön.

Perustuslain turvaama yhdenvertaisuus ulottuu lähtökohtaisesti vain luonnollisiin henkilöihin. Koska suuri enemmistö summaaristen riita-asioiden kantajista on oikeushenkilöitä, on velvollisuus sähköiseen asiointiin lähtökohtaisesti yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumisen kannalta merkityksellinen vain verraten vähäisessä määrin. Osa sähköisen asioinnin velvoitteen piiriin kuuluvista kantajista ovat kuitenkin luonnollisia henkilöitä tai asemaltaan luonnolliseen henkilöön rinnastuvia oikeushenkilöitä. Luonnollinen henkilö voi harjoittaa elinkeinotoimintaa esimerkiksi toiminimellä, jolloin hän on elinkeinonharjoittaja, kantajana voi olla yhden omistajan osakeyhtiö tai kommandiittiyhtiö, jossa on vain yksi vastuullinen yhtiömies. On mahdollista katsoa, että ehdotettu lainsäädäntö asettaa edellä sanotut tahot omassa asiassaan toimivia luonnollisia henkilöitä epäedullisempaan asemaan, vaikka ovat käytännössä asemaltaan hyvin lähellä luonnollista henkilöä.

Hallituksen esityksen tarkoituksena on lisätä sähköistä asiointia summaarisissa riita-asioissa ja näin edistää näiden asioiden käsittelyn joutuisuutta ja kustannustehokkuutta niin asianosaisten kuin viranomaisten kannalta. Elinkeinonharjoittajien, ammattimaisten vuokranantajien, isännöitsijöiden ja oikeudenkäyntiasiamiesten voidaan nykyään edellyttää osaavan toimia verkkoympäristössä. Ottaen erityisesti huomioon, että oikeushallinnon asiointiliittymä on käyttäjäystävällinen eikä siksi edellytä erityisosaamista, sähköisen asioinnin säätämistä pakolliseksi ammattimaisessa tai elinkeinotoiminnan puitteissa tapahtuvassa oikeudellisessa perinnässä ei voida pitää kohtuuttomana toimenpiteenä eikä siltäkään osin yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisena.

4.2 Kielelliset oikeudet

Kielellisistä oikeuksista säädetään perustuslain 17 §:ssä. Suomen kansalliskieliä ovat suomi ja ruotsi. Perustuslain 17 §:n 2 momentissa turvataan jokaisen oikeus käyttää omaa kieltään, suomea tai ruotsia, tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa sekä oikeus saada tällä kielellä toimituskirjansa. Oikeus käyttää omaa kieltä ja saada toimituskirjat tällä kielellä ei kuitenkaan suoraan perustuslain nojalla ulotu ehdottomana oikeutena yksikielisten kuntien ja muiden itsehallintoyhdyskuntien viranomaisiin, vaan edellyttää tavallisen lain tasoista sääntelyä. Kansalliskielten käyttöä koskevien oikeuksien turvaamisesta säädetään kielilaisissa.

Tuomioistuin on kielilain 6 §:n nojalla kaksikielinen, jos sen tuomiopiiriin kuuluu erikielisiä kuntia tai vähintään yksi kaksikielinen kunta. Tuomioistuinlain (673/2016) 10 luvun 10 §:n mukaan kaksikielisissä käräjäoikeuksissa tulee kielellisten oikeuksien turvaamiseksi olla riittävä määrä käräjäoikeudentuomarin virkoja, joihin nimitettävillä on oltava tuomiopiirin väestön vähemmistön kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä enemmistön kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito. Esityksen ehdotuksessa toimivaltaisista käräjäoikeuksista otetaan huomioon kielellisten oikeuksien toteutuminen siten, että kaksikielisten kuntien summaariset riita-asiat tulisivat käsitellyiksi kaksikielisessä käräjäoikeudessa.

Perustuslaissa ei säädetä tuomioistuinten tuomiopiirijaon perusteista. Valtionhallinnon järjestämistä koskevaan 11 lukuun sijoittuvassa 122 §:ssä säädetään kuitenkin yleisesti hallinnolli-

sesta jaotuksesta. Pykälän 1 momentin mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteenso-piviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saa-da palveluja omalla kielellään samanlaisen perusteiden mukaisesti. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 67/2014 vp s. 14 tuonut esiin, että jos hallinnollisesti toimiva aluejako on mahdollista määritellä useilla vaihtoehtoisilla tavoilla, perusoikeuksien turvaamisvelvollisuus edellyttää, että niistä valitaan vaihtoehto, joka parhaiten toteuttaa kielelliset perusoikeudet (ks. myös PeVL 63/2016 vp). Esitykseen liitettyssä luonnoksessa valtioneuvoston asetuksiksi kärä-jäoikeuksien tuomiopiireistä summaarisissa riita-asioissa pyritään mahdollisimman toimivaan hallinnolliseen jaotukseen.

Perustuslain 17 §:n 3 momentissa viitataan saamelaisten oikeuteen käyttää omaa kieltään vi-ranomaisessa. Asiasta säädetään saamen kielilaissa (1086/2003). Saamelaisella on saamen kie-lilain 2 ja 4 §:n mukaan oikeus omassa asiassaan tai asiassa, jossa häntä kuullaan, käyttää saamen kieltä tuomioistuimessa, jonka tuomiopiiriin kuuluu jokin saamen kotiseutualueen kunnista.

Esityksessä ehdotetaan, että Lapin maakunnan summaariset riita-asiat edelleen käsiteltäisiin Lapin käräjäoikeuden tuomiopiiriin. Näin varmistettaisiin, ettei uudistus vaikuttaisi heikentä-västi saamelaisten kielellisiin oikeuksiin.

4.3 Oikeusturva

Perustuslain 21 §:ssä turvataan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Jokaisella on 21 §:n 1 momentin mukaan oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aihee-tonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa se-kä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsitteilyn julkisuus sekä oikeus tulla kuul-luksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeu-denkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan 2 momentin mukaan lailla. Perustuslaki ei kui-tenkaan estä säätämästä lailla vähäisiä poikkeuksia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takei-siin, kunhan tällaiset poikkeukset eivät muuta oikeusturvatakeiden asemaa pääsääntönä eivät-kä vaarana yksilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (ks. HE 309/1993 vp, s. 74, PeVL 68/2014 vp, s. 2—3, PeVL 33/2012 vp, s. 3, PeVL 10/2012 vp, s. 5).

Esityksen mukaan summaarisen riita-asian haastehakemus olisi toimitettava käräjäoikeuden tietojärjestelmään sähköisesti, jotta käräjäoikeus tutkisi asian. Muulla tavalla toimitettu haas-tehakemus jätettäisiin tutkimatta. Velvoite sähköiseen asiointiin ei koskisi omassa asiassaan toimivia luonnollisia henkilöitä eikä sellaisia summaarisen riita-asian haastehakemuksia, jotka eivät vaatimukseen tai vaatimuksen perusteisiin liittyvien syiden vuoksi ole saatettavissa vi-reille sähköisesti.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan riita-asia pannaan vireille kirjalli-sella haastehakemuksella. Esityksen sisältämän ehdotuksen mukaan summaarisessa riita-asiassa kirjallinen haastehakemus olisi tehtävä tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän kautta. Esitys rajoittaisi siten tapoja, joilla kirjallinen haastehakemus voidaan laatia ja toimit-taa tuomioistuimeen. Rajaus ei kuitenkaan vaarantaisi yksilön oikeutta saada asiansa tuomiois-tuimen käsiteltäväksi, koska velvollisuus sähköiseen asiointiin ei ulottuisi omassa asiassaan toimiviin luonnollisiin henkilöihin. Elinkeinonharjoittajilla sekä muilla ammattitoimijoilla on tarvittavat edellytykset käyttää oikeushallinnon sähköisiä järjestelmiä, eikä velvollisuus säh-köiseen asiointiin siksi vaarana oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Sähköinen

asiointi nopeuttaisi asioiden käsittelyä ja olisi kustannustehokas sekä velkojan, velallisen että tuomioistuimen kannalta, joten voidaan katsoa, että velvollisuus sähköiseen asiointiin kokonaisuutena arvioiden edistäisi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista.

4.4 Säättämisjärjestys

Hallituksen käsityksen mukaan esitys voidaan käsitellä tavallisen lain säättämisjärjestyksessä. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin tehtäväksi muutoksia summaarisen riita-asian vireille saattamista koskeviin säännöksiin. Muutokset koskettavat perustuslain turvaama oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Tämän vuoksi olisi suotavaa saattaa esitys eduskunnan perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 1 §:n 2 momentti ja 3 §, 10 luvun 19 §:n 3 momentti ja 21 §:n 2 momentti, 11 luvun 3 §:n 1 momentti ja 3 b §, sellaisina kuin ne ovat, 5 luvun 1 §:n 2 momentti laissa 1052/1991 ja 3 § laissa 595/1993, 10 luvun 19 §:n 3 momentti ja 21 §:n 2 momentti laissa 135/2009, 11 luvun 3 §:n 1 momentti laissa 440/2011 ja 3 b § laissa 362/2010, sekä

lisätään 5 lukuun uusi 3 a §, 10 lukuun uusi 17 a § ja 10 luvun 20 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 135/2009, uusi 2 momentti seuraavasti:

5 luku

Riita-asian vireillepano ja valmistelu

1 §

Kun haastehakemus saapuu kansliaan, asia tulee vireille ja sen valmistelu alkaa. Jos haastehakemus on saapunut virka-ajan päätyttyä, katsotaan se saapuneeksi seuraavana arkipäivänä.

3 §

Jos asia koskee

- 1) tietyn määräistä saamista,
- 2) hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka
- 3) häätöä

ja kantaja ilmoittaa, ettei asia hänen käsityksensä mukaan ole riitainen (*summaarinen riita-asia*), haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Tällöin ei tarvitse ilmoittaa myöskään 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainittuja todisteita. Haastehakemuksessa on kuitenkin täsmällisesti yksilöitävä se sopimus, sitoumus tai muu kirjallinen todiste, johon kantaja vetoaa.

3 a §

Oikeushenkilön, elinkeinonharjoittajan, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan luonnollisen henkilön sekä oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan on toimitettava summaarisen riita-asian haastehakemus käräjäoikeuteen sähköisesti tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä. Muulla tavalla toimitettu haastehakemus jätetään tutkimatta.

Haastehakemusta ei kuitenkaan 1 momentin nojalla jätetä tutkimatta, jos haastehakemus vaatimuksen tai vaatimuksen perusteiden vuoksi ei ole laadittavissa tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän edellyttämään muotoon.

10 luku

Oikeuspaikasta riita-asiassa

Ehdottomat oikeuspaikat

17 a §

Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Helsingin, Kymenlaakson, Lapin, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen kärjäoikeudet ovat toimivaltaisia tutkimaan summaarisia riita-asioita. Kärjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

19 §

Oikeuspaikkasopimusta ei saa tehdä 11—17 §:ssä tarkoitettussa asiassa. Jos asia käsitellään ja ratkaistaan 17 a §:ssä tarkoitettuna summaarisena riita-asiana, oikeuspaikkasopimus jätetään ottamatta huomioon.

20 §

Jos 17 a §:n perusteella toimivaltainen kärjäoikeus ei hyväksy kannetta yksipuolisella tai myöntämisen perusteella annetulla tuomiolla eikä kärjäoikeus ole muulla perusteella toimivaltainen tutkimaan asiaa, asia on siirrettävä käsiteltäväksi toimivaltaiseen kärjäoikeuteen siten kuin 22 §:ssä säädetään. Asianosaisten nimenomaisella suostumuksella asia voidaan jättää siirtämättä.

21 §

Jos 11—17 tai 17 a §:ssä tarkoitettu asia on pantu vireille muussa kuin lailla osoitetussa kärjäoikeudessa, kärjäoikeuden on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei kärjäoikeus siirrä asiaa 22 §:n nojalla toiseen kärjäoikeuteen.

11 luku

Tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä

3 §

Kun tuomioistuin tai syyttäjä huolehtii tiedoksiannosta, tiedoksianto toimitetaan lähettämällä asiakirja asianosaiselle:

- 1) postitse saantitodistusta vastaan;
- 2) kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta; tai
- 3) sähköisenä viestinä siten kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 18 §:ssä säädetään.

3 b §

Kun tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta, se voidaan toimittaa myös siten, että tiedoksi annettavan asiakirjan sisältö kerrotaan vastaanottajalle puhelimitse (*puhelintiedoksianto*). Puhelimitse ei kuitenkaan voida antaa tiedoksi haastetta muussa kuin 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettussa asiassa.

HE 190/2017 vp

Puhelintiedoksianto voidaan toimittaa, jos se soveltuu tiedoksiantoon asiakirjan laajuuteen ja laatuun nähden ja jos vastaanottaja epäilyksettä saa puhelimitse tiedon asiakirjasta ja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen.

Puhelimitse vastaanottajalle on ilmoitettava asiakirjasta asia, vaatimus tai velvoite ja sen pääasiallinen peruste, määräaika ja uhka sekä muut vastaavat tarpeelliset seikat. Puhelimitse tiedoksi annettu asiakirja on lähetettävä viipymättä kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen, jollei se ole erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta. Puhelintiedoksiannon toimittaa haastemies tai asianomaisen tuomioistuimen virkamies. Tiedoksiannosta on laadittava todistus noudattaen soveltuvin osin, mitä 17 §:n 1 momentissa säädetään, ja lähetettävä viipymättä vastaanottajalle siitä jäljennös kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen. Vastaanottajalle lähetettävä kappale tiedoksiantotodistuksesta voidaan allekirjoittaa koneellisesti siten kuin sähköisestä asiointista viranomaistoinnissa annetun lain 20 §:n 1 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleisiin asioihin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Lain 11 luvun 3 ja 3 b §:ää sovelletaan kuitenkin myös asioihin, jotka ovat tuomioistuimessa vireillä tämän lain tullessa voimaan.

Helsingissä 19 päivänä joulukuuta 2017

Pääministeri

Juha Sipilä

Oikeusministeri Antti Häkkänen

Laki

oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 1 §:n 2 momentti ja 3 §, 10 luvun 19 §:n 3 momentti ja 21 §:n 2 momentti, 11 luvun 3 §:n 1 momentti ja 3 b §, sellaisina kuin ne ovat, 5 luvun 1 §:n 2 momentti laissa 1052/1991 ja 3 § laissa 595/1993, 10 luvun 19 §:n 3 momentti ja 21 §:n 2 momentti laissa 135/2009, 11 luvun 3 §:n 1 momentti laissa 440/2011 ja 3 b § laissa 362/2010, sekä

lisätään 5 lukuun uusi 3 a §, 10 lukuun uusi 17 a § ja 10 luvun 20 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 135/2009, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 luku

Riita-asian vireillepano ja valmistelu

1 §

Kun haastehakemus saapuu kansliaan, asia tulee vireille ja sen valmistelu alkaa.

19 §

Kun haastehakemus saapuu kansliaan, asia tulee vireille ja sen valmistelu alkaa. *Jos haastehakemus on saapunut virka-ajan päätyttyä, katsotaan se saapuneeksi seuraavana arkipäivänä.*

3 §

Jos asia koskee
1) tietyn määräistä saamista,
2) hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka
3) häätöä
ja kantaja ilmoittaa, ettei asia hänen käsitöksensä mukaan ole riitainen, haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Tällöin ei tarvitse ilmoittaa myöskään 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainittuja todisteita. Haastehakemuksessa on kuitenkin täsmällisesti yksilöitävä se sopimus, sitoumus tai muu kirjallinen todiste, johon kantaja vetoaa.

3 §

Jos asia koskee
1) tietyn määräistä saamista,
2) hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka
3) häätöä
ja kantaja ilmoittaa, ettei asia hänen käsitöksensä mukaan ole riitainen (**summaarinen riita-asia**), haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Tällöin ei tarvitse ilmoittaa myöskään 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainittuja todisteita. Haastehakemuksessa on kuitenkin täsmällisesti yksilöitävä se sopimus, sitoumus tai muu kirjallinen todiste, johon kantaja vetoaa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

3 a §

Oikeushenkilön, elinkeinonharjoittajan, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan luonnollisen henkilön sekä oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan on toimitettava summaarisen riita-asian haastehakemus käräjäoikeuteen sähköisesti tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä. Muulla tavalla toimitettu haastehakemus jätetään tutkimatta.

Haastehakemusta ei kuitenkaan 1 momentin nojalla jätetä tutkimatta, jos haastehakemus vaatimuksen tai vaatimuksen perusteiden vuoksi ei ole laadittavissa tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän edellyttämään muotoon.

10 luku

Oikeuspaikasta riita-asiaassa

Ehdottomat oikeuspaikat

(uusi)

17 a §

Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Helsingin, Kymenlaakson, Lapin, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet ovat toimivaltaisia tutkimaan summaarisia riita-asioita. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

19 §

Oikeuspaikkasopimusta ei saa tehdä 11—17 §:ssä tarkoitetussa asiassa.

19 §

Oikeuspaikkasopimusta ei saa tehdä 11—17 §:ssä tarkoitetussa asiassa. *Jos asia käsitellään ja ratkaistaan 17 a §:ssä tarkoitettuna summaarisena riita-asiana, oikeuspaikkasopimus jätetään ottamatta huomioon.*

20 §

(uusi)

20 §

Jos 17 a §:n perusteella toimivaltainen käräjäoikeus ei hyväksy kannetta yksipuolisella tai myöntämisen perusteella annetulla tuomiolla eikä käräjäoikeus ole muulla perusteella toimivaltainen tutkimaan asiaa, asia on siirrettävä käsiteltäväksi toimival-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

taiseen käräjäoikeuteen siten kuin 22 §:ssä säädetään. Asianosaisten nimenomaisella suostumuksella asia voidaan jättää siirtämättä.

21 §

Jos 11—17 §:ssä tarkoitettu asia on pantu vireille muussa kuin lain osoittamassa käräjäoikeudessa, käräjäoikeuden on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei käräjäoikeus siirrä asiaa 22 §:n nojalla toiseen käräjäoikeuteen.

21 §

Jos 11—17 tai 17 a §:ssä tarkoitettu asia on pantu vireille muussa kuin lain osoittamassa käräjäoikeudessa, käräjäoikeuden on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei käräjäoikeus siirrä asiaa 22 §:n nojalla toiseen käräjäoikeuteen.

11 luku

Tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä

3 §

Kun tuomioistuin tai syyttäjä huolehtii tiedoksiannosta, tiedoksianto toimitetaan lähettämällä asiakirja asianosaiselle:

- 1) postitse saantitodistusta vastaan; *tai*
- 2) kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta.

3 §

Kun tuomioistuin tai syyttäjä huolehtii tiedoksiannosta, tiedoksianto toimitetaan lähettämällä asiakirja asianosaiselle:

- 1) postitse saantitodistusta vastaan;
- 2) kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta; *tai*
- 3) sähköisenä viestinä siten kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 18 §:ssä säädetään.

3 b §

Kun tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta, se voidaan toimittaa myös siten, että tiedoksi annettavan asiakirjan sisältö kerrotaan vastaanottajalle puhelimitse (*puhelintiedoksianto*). Puhelimitse ei kuitenkaan voida antaa tiedoksi haastetta muussa kuin 5 luvun 3 §:n 1 kohdassa tarkoitetussa asiassa.

Puhelintiedoksianto voidaan toimittaa, jos se soveltuu tiedoksiantoon asiakirjan laajuuteen ja laatuun nähden ja jos vastaanottaja epäilyksettä saa puhelimitse tiedon asiakirjasta ja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen.

Puhelimitse vastaanottajalle on ilmoitettava asiakirjasta asia, vaatimus tai velvoite ja sen pääasiallinen peruste, määräaika ja uhka

3 b §

Kun tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta, se voidaan toimittaa myös siten, että tiedoksi annettavan asiakirjan sisältö kerrotaan vastaanottajalle puhelimitse (*puhelintiedoksianto*). Puhelimitse ei kuitenkaan voida antaa tiedoksi haastetta muussa kuin 5 luvun 3 §:ssa tarkoitetussa asiassa.

Puhelintiedoksianto voidaan toimittaa, jos se soveltuu tiedoksiantoon asiakirjan laajuuteen ja laatuun nähden ja jos vastaanottaja epäilyksettä saa puhelimitse tiedon asiakirjasta ja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen.

Puhelimitse vastaanottajalle on ilmoitettava asiakirjasta asia, vaatimus tai velvoite ja sen pääasiallinen peruste, määräaika ja uhka

Voimassa oleva laki

sekä muut vastaavat tarpeelliset seikat. Puhelimitse tiedoksi annettu asiakirja on lähetettävä viipymättä kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen, jollei se ole erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta. Puhelintiedoksiannon toimittaa haastemies tai asianomaisen tuomioistuimen virkamies. Tiedoksiannosta on laadittava todistus noudattaen soveltuvin osin, mitä 17 §:n 1 momentissa säädetään, ja lähetettävä viipymättä vastaanottajalle siitä jäljennös kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen.

Ehdotus

sekä muut vastaavat tarpeelliset seikat. Puhelimitse tiedoksi annettu asiakirja on lähetettävä viipymättä kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen, jollei se ole erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta. Puhelintiedoksiannon toimittaa haastemies tai asianomaisen tuomioistuimen virkamies. Tiedoksiannosta on laadittava todistus noudattaen soveltuvin osin, mitä 17 §:n 1 momentissa säädetään, ja lähetettävä viipymättä vastaanottajalle siitä jäljennös kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen. *Vastaanottajalle lähetettävä kappale tiedoksiannotodistuksesta voidaan allekirjoittaa koneellisesti siten kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 20 §:n 1 momentissa säädetään.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 20 .*

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleisiin asioihin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Lain 11 luvun 3 ja 3 b §:ää sovelletaan kuitenkin myös asioihin, jotka ovat tuomioistuimessa vireillä tämän lain tullessa voimaan.

Valtioneuvoston asetus

käräjäoikeuksien tuomiopiireistä summaarisissa riita-asioissa

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 a §:n nojalla, sellaisena kuin se on laissa (/) seuraavasti:

1 §

Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 a §:ssä tarkoitettujen käräjäoikeuksien tuomiopiirit summaarisissa riita-asioissa muodostuvat seuraavasti:

- 1) Ahvenanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu Ahvenanmaan maakunta;
- 2) Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu Helsingin kaupunki;
- 3) Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Uudenmaan maakunta, lukuun ottamatta Helsingin kaupunkia, sekä Pyhtään kunta;
- 4) Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Kymenlaakson, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ja Päijät-Hämeen maakunnat, lukuun ottamatta Pyhtään kuntaa;
- 5) Lapin käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Kainuun ja Lapin maakunnat;
- 6) Oulun käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu Pohjois-Pohjanmaan maakunta;
- 7) Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Pirkanmaan ja Satakunnan maakunnat;
- 8) Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakunnat;
- 9) Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Kanta-Hämeen ja Varsinais-Suomen maakunnat.

2 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Ennen asetuksen voimaantuloa vireille tulleisiin asioihin sovelletaan asetuksen voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.